

Op naar een landelijke norm voor basisondersteuning

Eindrapportage van het traject om te komen tot een advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning op drie ondersteuningsgebieden

November 2024

Mark Hektor Art

ACb

Ouders
& Onderwijs.

KBA Nijmegen

en

EXPERTISECENTRUM
NEDERLANDS

Colofon

Op naar een landelijke norm voor basisondersteuning: Eindrapportage van het traject om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning

AOb en Ouders & Onderwijs hebben van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap (OCW) de vraag gekregen om te komen tot een advies voor een landelijke norm voor basisondersteuning. Expertisecentrum Nederlands, KBA Nijmegen en P2 hebben hen hierbij ondersteund.

Auteurs/projectleden

AOb: Roos Bonnemaïjers, Michèl de Vries en Thijs Roovers

Ouders & Onderwijs: Marieke Boon en Lobke Vlaming

Expertisecentrum Nederlands: Christel Dood, Melissa in 't Zandt, Alice Visschedijk en Evelien Krikhaar

KBA Nijmegen: Kelly Beurskens, Rita Kennis en Mariska Roelofs

P2: Liesbeth Couwenberg en Kristine Biegman

Aan dit traject hebben ook meegewerkt

Expertisecentrum Nederlands: Erwin Corts

KBA Nijmegen: Isis Derks en Britt Visser

KBA Data: Victor Schram en David Rensing

EXPERTISECENTRUM
NEDERLANDS

Referentie rapport

Vormgeving en redactie

Eline Jellema (Ouders & Onderwijs)

Naomi van Manen (AOb)

Mark Hektor Art

Yvonne Meeuwssen

2024 © AOb en Ouders & Onderwijs

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	5
Voorwoord	9
Onderdeel 1 Advies landelijke norm voor basisondersteuning	10
1 Inleiding	11
1.1 Aanleiding	11
1.2 Verzoek Ouders & Onderwijs en AOb	11
1.3 Rolverdeling binnen het traject	13
1.4 Leeswijzer	13
2 Aanpak	15
2.1 Plan van aanpak	15
2.2 Rol stuurgroep en klankbordgroep	16
2.3 Rol Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	16
3 Gemaakte keuzes en onderbouwing bij landelijke norm voor basisondersteuning	17
4 Conclusie en discussie landelijke norm voor basisondersteuning	19
4.1 Haalbaarheid	19
4.2 Duidelijkheid en concreetheid	20
4.3 Conclusie draagvlak	20
4.4 Toepasbaarheid landelijke norm voor basisondersteuning in het gespecialiseerd onderwijs	21
5 Aanbevelingen en advies implementatie, uitvoering en toezicht	22
5.1 Implementatie - Adviezen voor OCW	22
5.1.1 Implementatie - Algemene adviezen aan OCW	22
5.1.2 Implementatie - Communicatie vanuit OCW	25
5.2 Uitvoering binnen scholen - Adviezen ten aanzien van uitgangspunten en beleid	26
5.3 Uitvoering binnen scholen - adviezen ten aanzien van facilitering en scholing	27
5.4 Uitvoering - Samenwerking en partnerschap	29
5.5 Uitvoering - Rollen en verantwoordelijkheden	30
5.6 Toezicht en naleving	31
5.7 Toekomst - Uitbreiding naar andere ondersteuningsgebieden	31
Onderdeel 2 Beschrijving en opbrengsten traject om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning	34
6 Fase 1 Deskresearch	35
6.1 Methode	35
6.2 Opbrengsten van eerdere pogingen	35
6.3 Resultaten deskresearch ondersteuningsplannen	39

7	Fase 2 Normbepaling	43
7.1	Methode en aanpak	43
7.2	Opbrengsten werksessies met leraren, begeleiders, ouders, leerlingen	46
7.3	Opbrengsten werksessies met experts	48
7.4	Opbrengsten werksessies gespecialiseerd onderwijs	50
7.5	Opbrengsten werksessies met schoolleiders	51
7.6	Opbrengsten werksessies met samenwerkingsverbanden, schoolbesturen, OPR en (G)MR	52
7.7	Opbrengsten klankbordbijeenkomsten	53
7.8	Verwerking van de opbrengsten in de volgende conceptversie	54
8	Fase 3 Testen en toetsen	55
8.1	Methode	55
8.2	Respons en representativiteit	56
8.3	Analyse en resultaten enquête	59
8.4	Begrijpelijkheid	60
8.5	Haalbaarheid	62
8.6	Doelen landelijke norm voor basisondersteuning	65
	Referentielijst	70
Bijlage 1	Overzicht geraadpleegde bronnen deskresearch	71
Bijlage 2	Lijst met experts	73
Bijlage 3	Vragenlijst Advies landelijke norm voor basisondersteuning - Ouders en leerlingen	74
Bijlage 4	Vragenlijst Advies landelijke norm voor basisondersteuning - Onderwijs	88
Bijlage 5	Aanvullende tabellen vragenlijst	113
Bijlage 6	Inschatting van de haalbaarheid van de conceptversie van de landelijke norm voor basisondersteuning op basis van de enquête	115

Managementsamenvatting

Aanleiding

Met de invoering van passend onderwijs in 2014 is de term basisondersteuning geïntroduceerd. Destijds is vastgelegd dat elk samenwerkingsverband Passend Onderwijs het niveau van basisondersteuning op de scholen binnen de eigen regio vaststelt.

Op 4 juli 2019 is in de Tweede Kamer de motie van de leden Kwint (SP), Westerveld (GL) en Van den Hul (PvdA) aangenomen om in overleg met ouderorganisaties, samenwerkingsverbanden en leraren te komen tot een formulering van een landelijke norm voor basisondersteuning.

Drie eerdere pogingen om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning hebben niet geleid tot een gedragen landelijke norm voor basisondersteuning, die zowel leraren als ouders en leerlingen duidelijkheid geeft over wat iedere school moet bieden en waarvoor voldoende draagvlak is. Daarom heeft voormalig minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs Wiersma de vertegenwoordigers van leraren en ouders/leerlingen gevraagd om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning voor drie ondersteuningsgebieden:

- lees-/spellingproblemen en dyslexie,
- (hoog)begaafdheid,
- taak-/werkgedrag.

De Algemene Onderwijsbond (AOB) en Ouders & Onderwijs hebben de vraag van het Ministerie van OCW om in lijn met de Kamerbrief een advies voor een landelijke norm voor basisondersteuning te ontwikkelen, aangenomen. In opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) ondersteunden het Expertisecentrum Nederlands, KBA Nijmegen en P2, AOB en Ouders & Onderwijs in dit traject.

Aanpak

Het traject bestond uit vier fasen. In de *eerste fase* is geïnventariseerd wat er al ligt uit eerdere pogingen om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning en zijn ondersteuningsplannen van een aantal samenwerkingsverbanden uit het po en vo bestudeerd. In de *tweede fase* is het eerste concept voor de landelijke norm voor basisondersteuning besproken met onderwijsprofessionals (leraren/ondersteuners), ouders, leerlingen, schoolleiders, samenwerkingsverbanden, schoolbesturen en experts. Hiervoor zijn diverse online en fysieke werksessies georganiseerd. Ook vonden in de tweede fase sessies plaats met ouders, leerlingen, leraren en begeleiders uit het gespecialiseerd onderwijs. In *fase drie* is een online enquête uitgezet onder ouders en leerlingen, onderwijspersoneel, schoolleiders, samenwerkingsverbanden, OPR- en (G)MR-leden en schoolbesturen. In de *vierde fase* van het traject zijn het verloop van het proces van het traject, de bevindingen uit de werksessies en de resultaten van de enquête, het definitieve advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning en adviezen voor de implementatie uitgewerkt in deze eindrapportage.

Conclusies

Draagvlak

Een landelijke norm voor basisondersteuning beoogt duidelijkheid te bieden aan zowel ouders en leerlingen, als aan onderwijspersoneel over de te bieden basisondersteuning. Daarnaast beoogt de landelijke norm een minimumniveau in de basisondersteuning te formuleren en regionale verschillen in de basisondersteuning te verkleinen. Voor deze doelen is brede steun bij alle betrokkenen. Respondentgroepen verschillen echter in de mate waarin een landelijke norm voor basisondersteuning ook als oplossing wordt gezien om aan deze doelen te werken. Een meerderheid van alle respondentgroepen - circa twee derde - verwacht dat de landelijke norm voor basisondersteuning zal bijdragen aan duidelijkheid richting ouders en onderwijspersoneel over de te bieden (en te verwachten) basisondersteuning. Kritisch zijn de verschillende respondentgroepen over de bijdrage van de landelijke norm voor basisondersteuning aan het verminderen van

verschillen tussen scholen en regio's in de geboden basisondersteuning en aan de mate waarin alle leerlingen ook de basisondersteuning kunnen krijgen die zij nodig hebben.

Haalbaarheid

Er zijn geen signalen dat de landelijke norm niet haalbaar zou zijn voor scholen. Met name volgens de schoolleiders is de landelijke norm voor basisondersteuning haalbaar. Afhankelijk van het onderdeel in de norm (het betreffende ondersteuningsgebied) gaat het om circa 80-85 procent van de schoolleiders. Daarbij moet opgemerkt worden dat schoolleiders over het algemeen iets positiever oordelen dan leraren en begeleiders en dan betrokkenen vanuit schoolbesturen en samenwerkingsverbanden. Ouders schatten de haalbaarheid van de landelijke norm voor basisondersteuning lager in dan betrokkenen vanuit het onderwijs.

Duidelijkheid en concreetheid

Vanuit het onderwijs worden de gehanteerde definities van de ondersteuningsgebieden en van de criteria binnen de ondersteuningsgebieden over het algemeen duidelijk gevonden (afhankelijk van het ondersteuningsgebied en respondentgroep vindt 70-93 procent de gehanteerde definities en criteria duidelijk). Voor ouders geldt dit in mindere mate. Diverse ouders geven in open antwoorden aan een meer concreet beschreven landelijke norm voor basisondersteuning te wensen.

Toepasbaarheid landelijke norm voor basisondersteuning in het gespecialiseerd onderwijs

De geschiktheid van een landelijke norm voor basisondersteuning voor het gespecialiseerd onderwijs wordt beoordeeld op de *toepasbaarheid* van het advies en de *meerwaarde* ervan voor het gespecialiseerd onderwijs. Het advies lijkt toepasbaar op het gespecialiseerd onderwijs, onder andere omdat veel criteria al deel uitmaken van het reguliere aanbod op go-scholen. Over de meerwaarde van een landelijke norm voor basisondersteuning voor het gespecialiseerd onderwijs verschillen de meningen. Eén uniforme norm kan helpen om het niveau van basisondersteuning gelijk te trekken, maar er zijn zorgen dat dit geen recht doet aan de specialistische ondersteuning die go-scholen bieden aan leerlingen met complexe problematiek. Wanneer ervoor wordt gekozen om de landelijke norm voor basisondersteuning ook voor deze doelgroep te laten gelden is het van belang ervoor de waken dat de norm geen afbreuk doet aan het specialistische onderwijsaanbod in het gespecialiseerd onderwijs.

Implementatie, uitvoering en toezicht

De implementatie van de norm dient gepaard te gaan met inzet op onder andere communicatie, beleidsvorming, facilitering en scholing, samenwerking en partnerschap, toezicht en naleving. Dit vraagt onder andere nadrukkelijk inzet van het ministerie van OCW, belangenorganisaties, sectorraden, samenwerkingsverbanden, schoolbesturen en scholen. Implementatie van de norm is een *gezamenlijke verantwoordelijkheid*. Deze rapportage (hoofdstuk 5) gaat uitgebreid in op aanbevelingen en adviezen voor de implementatie en uitvoering van de landelijke norm voor basisondersteuning en welke partij in dit kader een rol en verantwoordelijkheid heeft. Hieronder geven we de belangrijkste adviezen en aanbevelingen kort weer.

Adviezen voor ministerie van OCW

- Heb aandacht voor draagvlak en zeggenschap van onderwijspersoneel en ouders bij het bepalen van het niveau het ondersteuningsaanbod en de uitwerking daarvan binnen de school;
- Biedt scholen handvatten en handreikingen gericht op hoe de landelijke norm voor basisondersteuning vertaald kan worden in begrijpelijke taal voor ouders, leerlingen en leraren;
- Monitor de invoering van de landelijke norm voor basisondersteuning (met onder meer aandacht voor succesfactoren, knelpunten, ervaren meerwaarde);
- Neem het onderwijsveld goed mee in de keuzes die zijn gemaakt en de achterliggende overwegingen en ambities, heb aandacht voor hoe de norm zich verhoudt tot passend onderwijs en de route naar inclusief onderwijs en neem voldoende voorbereidingstijd voor de invoering van de landelijke norm voor basisondersteuning.

Uitvoering binnen scholen - Adviezen ten aanzien van uitgangspunten en beleid

- Vertaal en concretiseer de landelijke norm voor basisondersteuning op schoolniveau, zodat helderheid wordt geboden aan ouders en leerlingen (welke basisondersteuning mogen zij verwachten) en aan leraren (welke basisondersteuning moet de school bieden); en communiceer hier duidelijk over.
- Koppel de basisondersteuning aan cyclische processen op schoolniveau, zodanig dat scholen in jaarplannen, persoonlijke ontwikkelplannen en andere (verbeter)plannen aandacht hebben voor de uitvoering en de kwaliteit van de basisondersteuning;
- Werk als samenwerkingsverband aan draagvlak en stem eventuele ambities boven de landelijke norm basisondersteuning af;
- Investeer als school, schoolbestuur en samenwerkingsverband in de preventieve werking van het regulier onderwijsaanbod en basisondersteuning, zodat leerlingen zo min mogelijk extra ondersteuning nodig hebben.

Uitvoering binnen scholen - Adviezen ten aanzien van facilitering en scholing

- Investeer (als schoolbestuur) in goed opgeleid en handelingsbekwaam personeel;
- Investeer in kennis, specialismen en hulpmiddelen benodigd bij het bieden van basisondersteuning;
- Investeer als school, schoolbestuur en samenwerkingsverband in samenwerking, afstemming en uitwisseling tussen scholen in het regulier onderwijs en gespecialiseerd onderwijs.

Uitvoering - Samenwerking en partnerschap

- Ga uit van en investeer in educatief partnerschap: school-leerling-ouders. Om educatief partnerschap te realiseren is het essentieel dat scholen investeren in het contact, de communicatie en relatie met leerling/ouders en dat zij ouders betrekken vanuit hun 'ervaringsdeskundigheid';
- Investeer in afstemming en samenwerking binnen en tussen po en vo. Een doorgaande lijn in de basisondersteuning vraagt afstemming en samenwerking tussen docenten (binnen po-scholen en binnen vo-scholen) en tussen scholen (zowel bij een overstap naar een andere school binnen het po of binnen het vo, maar zeker ook bij de overgang tussen po en vo);
- Investeer als samenwerkingsverband in de afstemming met gemeenten, afstemming die gericht is op een afbakening van basisondersteuning, extra ondersteuning en jeugdzorg;
- Heb aandacht voor draagvlak van de het onderwijspersoneel in de aangesloten scholen bij ambities boven de landelijke norm. Als leiders en bestuurders binnen het samenwerkingsverband is het belangrijk om leraren en ondersteuners actief te bevragen over wat er nodig is op de werkvloer en hoe het gewenste niveau van basisondersteuning kan worden gerealiseerd. Betrek hen bovendien bij de ontwikkeling van beleid en het formuleren van ambities.

Uitvoering - Rollen en verantwoordelijkheden

- Maak als samenwerkingsverband en schoolbestuur duidelijke afspraken met de scholen over wie welke rol en verantwoordelijkheid heeft in het realiseren en monitoren van de basisondersteuning;
- Heb aandacht voor rollen en verantwoordelijkheden op schoolniveau. Aangeraden wordt rollen en verantwoordelijkheden binnen de school te bespreken met het gehele team, omdat de basisondersteuning een teamverantwoordelijkheid is.
- Zorg er als school, schoolbestuur en samenwerkingsverband voor dat een leraar en ondersteuner/begeleider zich gezien en gehoord voelt.

Toezicht en naleving

- Het onderzoek wijst op het belang van toezicht door de Inspectie van het Onderwijs op de kwaliteit van de basisondersteuning en op naleving van de norm. Er dient wel sprake te zijn van een groeimodel en niet van een afrekencultuur;
- Geadviseerd wordt ook het samenwerkingsverband een rol te geven in het monitoren van de uitvoering en dit met scholen te bespreken.

Toekomst - Uitbreiding naar andere ondersteuningsgebieden

- Het ministerie van OCW wordt geadviseerd om de norm zo spoedig mogelijk uit te breiden met (in ieder geval) de volgende ondersteuningsgebieden:
 - Sociale en emotionele problematiek,
 - Rekenproblemen en dyscalculie,
 - Moeilijk lerenden.
- Aanbevolen wordt bij de aanpak voor uitbreiding van de landelijke norm voor basisondersteuning gebruik te maken van inzichten die zijn opgedaan in het reeds doorlopen traject.

Voorwoord

Voor u ligt het rapport over het traject om te komen tot de landelijke norm voor basisondersteuning op drie ondersteuningsgebieden: lees-/spellingproblemen en dyslexie, (hoog)begaafdheid, en taak-/werkgedrag. Dit resultaat is tot stand gekomen dankzij de waardevolle inbreng van velen. Onze dank gaat uit naar iedereen die op welke manier dan ook heeft meegedacht over de norm, degenen die hun locatie beschikbaar stelden voor werksessies en alle betrokkenen die bijdroegen aan de communicatie rond de werksessies en enquête. Uw inzet en betrokkenheid hebben dit rapport mogelijk gemaakt.

Onderdeel 1

Advies landelijke norm voor basisondersteuning

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Met de invoering van passend onderwijs in 2014 is de term basisondersteuning geïntroduceerd. Destijds is vastgelegd dat elk samenwerkingsverband Passend Onderwijs (SWV) het niveau van basisondersteuning op de scholen binnen de eigen regio vaststelt.¹ Op 4 juli 2019 is in de Tweede Kamer de motie van de leden Kwint (SP), Westerveld (GL) en Van den Hul (PvdA) aangenomen om in overleg met ouderorganisaties, samenwerkingsverbanden en leraren te komen tot een formulering van een landelijke norm voor basisondersteuning. De ontwikkeling van deze norm is opgenomen als een van de maatregelen in de verbeteraanpak passend onderwijs.²

Een landelijke norm voor basisondersteuning heeft tot doel om te grote regionale verschillen in de basisondersteuning te voorkomen en moet leiden tot meer rechtsgelijkheid voor leerlingen. Daarnaast beoogt een landelijke norm voor basisondersteuning duidelijkheid aan ouders, leerlingen en leraren te bieden.

Drie eerdere pogingen om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning hebben niet geleid tot een gedragen landelijke norm voor basisondersteuning die zowel leraren als ouders en leerlingen duidelijkheid geeft over wat iedere school moet bieden en waarvoor voldoende draagvlak is. Daarom heeft voormalig minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs Wiersma de vertegenwoordigers van leraren en ouders/leerlingen gevraagd om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning voor drie ondersteuningsgebieden: lees-/spellingproblemen en dyslexie, (hoog)begaafdheid, en taak-/werkgedrag.³ In de brief ‘Samen de schouders onder passend onderwijs’ van 30 maart 2023 heeft de voormalige minister dit als volgt verwoord:

“Wat mij betreft ligt er zo snel mogelijk een uitgewerkte en gedragen landelijke norm voor basisondersteuning. Daarom ga ik het volgende doen. Leraren weten als geen ander wat er nodig is om duidelijkheid te krijgen en wat leerlingen en ouders van hen mogen verwachten. En ouders en leerlingen weten als geen ander wat zij nodig hebben. Ik doe daarom een dringend beroep op de vertegenwoordigers van leraren en ouders om met elkaar te komen tot een voorstel voor een landelijke norm voor basisondersteuning. Ik leg de norm vervolgens vast in wet- en regelgeving zodat alle betrokkenen daar op kunnen terugvallen. Uiteraard hoeft bij de uitwerking hiervan het wiel niet opnieuw te worden uitgevonden, er ligt al veel werk en er zijn goede voorbeelden in het land te vinden. Hierover ga ik graag snel met de vertegenwoordiging van leraren en ouders in gesprek zodat we afspraken kunnen maken over wanneer er een uitgewerkte landelijke norm ligt en wat er nodig is om aan de slag te gaan.”

1.2 Verzoek Ouders & Onderwijs en AOOb

De Algemene Onderwijsbond (AOOb) en Ouders & Onderwijs hebben de vraag van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) om in lijn met de Kamerbrief een advies voor een landelijke norm voor basisondersteuning voor de ondersteuningsgebieden lees-/spellingproblemen en dyslexie, (hoog)begaafdheid, en taak-/werkgedrag⁴ te ontwikkelen, aangenomen.

1 Kamerstukken II 2011/12, [33 106, nr. 3](#)

2 Kamerstukken II 2021/22, 31 497, nr. 328

3 In dit traject is een andere naam gebruikt voor de drie ondersteuningsgebieden (lezen/spellingsproblemen en dyslexie; meer- en hoogbegaafdheid; en leergedrag (taak-/werkgedrag, executieve functies)). In de loop van het traject zijn deze veranderd. In verband met de leesbaarheid gebruiken we deze nieuwe benamingen.

4 In dit traject is een andere naam gebruikt voor de drie ondersteuningsgebieden (lezen/spellingsproblemen en dyslexie; meer- en hoogbegaafdheid; en leergedrag (taak-/werkgedrag, executieve functies)). In de loop van het traject zijn deze veranderd. In verband met de leesbaarheid gebruiken we deze nieuwe benamingen.

Waarom deze drie ondersteuningsgebieden?

Omdat de ondersteuningsbehoeften van leerlingen divers zijn, was bij de start van het traject voor een landelijke norm voor basisondersteuning nog niet duidelijk of en hoe een norm voor alle gebieden mogelijk was. Daarom koos het ministerie van OCW voor een afgebakende opdracht voor drie ondersteuningsgebieden. Zo kon onderzocht worden of deze aanpak leidt tot een concrete landelijke norm die duidelijkheid biedt voor leraren, leerlingen en ouders en op elke schoollocatie uitvoerbaar is.

De keuze voor de drie ondersteuningsgebieden is gebaseerd op diversiteit en wel om de volgende redenen:

- Ondersteuningsbehoeften die voor alle leraren, in alle sectoren, in de basisondersteuning zichtbaar zijn en waarvoor iedere leraar/school een pedagogisch-didactisch handelingsrepertoire nodig heeft om op leerlingen af te kunnen stemmen.
- Ondersteuningsbehoeften waarvan de aanpak in de basisondersteuning landelijk al in meerdere (bijv. dyslexie) of in mindere mate is gestandaardiseerd en/of uitgewerkt. Deze variatie geeft inzicht in de aanpak van het diverse ontwikkelwerk dat nodig is voor de doorontwikkeling van de totale landelijke norm.
- Ondersteuningsbehoeften op uiteenlopende ontwikkelingsgebieden, die naar verwachting ook in de beschikbare tijd geconcretiseerd kunnen worden.

Bij de keuze van de ondersteuningsgebieden is tevens gekeken naar de gebieden waar de roep om duidelijkheid het grootst is, zowel bij ouders als bij leraren.

Hierbij golden de volgende uitgangspunten:

Een landelijke norm voor basisondersteuning:

- Beschrijft welke basisondersteuning elke schoollocatie moet bieden en wat leerlingen en ouders van een school mogen verwachten;
- Beschrijft welke kennis op de schoollocatie nodig is om de basisondersteuning vorm te kunnen geven;
- Wordt betaald vanuit de reguliere bekostiging aan scholen en sluit aan bij wat de meeste scholen al doen;
- Wordt gedragen door leraren en ouders;
- En geldt voor het primair en voortgezet onderwijs, waaronder ook sbo, pro.

Daarnaast had de stuurgroep de volgende ambities binnen dit traject:

- Een norm te beschrijven die door het merendeel, uitgaande van 75%, van de scholen op dit moment al wordt aangeboden. Hiermee beogen we een realistische en haalbare norm.
- Een advies doen over welke ondersteuningsgebieden nog meer uitgewerkt zouden moeten worden en hoe dit aangepakt kan worden.
- Een advies doen over de implementatie van de landelijke norm.
- Te onderzoeken of de norm ook kan gelden in het gespecialiseerd onderwijs (GO). Dit als nagekomen verzoek van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, na consultatie van verschillende veldpartijen.
- Met de landelijke norm voor basisondersteuning input geven voor de herijking van de bekwaamheidseisen van leraren, zodat opleidingen leraren beter voorbereiden op het bieden van passend onderwijs.

Het ministerie van OCW heeft voor de uitvoering van dit traject subsidie verstrekt aan AOb.

1.3 Rolverdeling binnen het traject

In opdracht van het ministerie van OCW ondersteunden het Expertisecentrum Nederlands, KBA Nijmegen en P2, AOb en Ouders & Onderwijs in het traject om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning. Het offertetraject om te komen tot deze samenwerking is in overleg met AOb en Ouders & Onderwijs verlopen.

Expertisecentrum Nederlands, KBA Nijmegen en P2 hebben onafhankelijk, maar in nauwe afstemming met AOb en Ouders & Onderwijs gewerkt. Ze ondersteunden de stuurgroep bij de uitvoering van diverse taken zoals de organisatie en het leiden van bijeenkomsten, het voorzitten en notuleren van de bijeenkomsten, het uitzetten van peilingen en het analyseren van de uitkomsten van peilingen. De partijen bewaakten de voortgang van het traject en gaven continu terugkoppeling aan AOb en Ouders & Onderwijs.

Algemene Onderwijsbond (AOb)

De Algemene Onderwijsbond (AOb) is de grootste vakbond voor onderwijspersoneel in Nederland. Ze behartigt de belangen van medewerkers in het onderwijs, van het basisonderwijs tot en met het hoger onderwijs. De AOb zet zich in voor betere arbeidsvoorwaarden en werkdrukvermindering, zo ook op het gebied van passend onderwijs.

Ouders&Onderwijs

Ouders & Onderwijs is een landelijke organisatie die opkomt voor de belangen van ouders in het onderwijs. Ze bieden advies en ondersteuning aan ouders bij vragen of problemen rondom de school en het onderwijs van hun kinderen. Daarnaast verzamelen ze ervaringen van ouders om deze te gebruiken in overleg met scholen, overheden en andere onderwijsinstanties. Door hun activiteiten streven ze naar een beter en toegankelijker onderwijssysteem voor alle kinderen.

Expertisecentrum Nederlands

Het Expertisecentrum Nederlands is een kennisinstituut op het gebied van taalonderwijs en dyslexie. De onderzoekers hebben jarenlange ervaring in het verbinden van wetenschap aan de onderwijspraktijk middels praktische en innovatieve oplossingen.

KBA Nijmegen

KBA Nijmegen is een onafhankelijk onderzoeksinstituut op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. De onderzoekers van KBA Nijmegen hebben expertise op het brede terrein van passend onderwijs en op het terrein van schoolloopbanen van leerlingen met ondersteuningsbehoeften (o.a. in het (v)so, praktijkonderwijs en hoogbegaafde leerlingen).

P2

P2 is een ervaren bureau in programma-, proces- en projectmanagement en Verbindend Onderhandelen. Dit betekent dat zij met partijen duurzame en bruikbare oplossingen realiseren door te sturen op draagvlak en haalbaarheid. Zij stellen daarbij de gebruikers centraal.

1.4 Leeswijzer

Het advies landelijk norm voor basisondersteuning bestaat uit twee aparte delen:

1. Advies landelijke norm voor basisondersteuning;
2. Beschrijving en opbrengsten traject om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning.

Dit rapport beschrijft het verloop en de opbrengsten van het traject om te komen tot een landelijke norm. Het eerste deel omvat de hoofdstukken 2 tot en met 5. Hoofdstuk 2 beschrijft kort hoe het traject, om tot een landelijke norm voor basisondersteuning te komen, eruitzag. Hoofdstuk 3 gaat over de gemaakte keuzes en onderbouwing in dit traject. Hoofdstuk 4 bespreekt de belangrijkste conclusies en discussiepunten die uit dit traject naar voren zijn gekomen. In hoofdstuk 5 worden tot slot aanbevelingen gedaan voor de implementatie van de landelijke norm voor basisondersteuning.

In het tweede deel van dit rapport wordt uitgebreider stilgestaan bij alle verschillende fases van dit traject. Per fase komt uitgebreid aan bod welke stappen er zijn gezet en tot welke uitkomsten deze stappen hebben geleid. Dit deel van het rapport geeft een verdiepend beeld van de resultaten en dient daarnaast als verantwoording voor de gemaakte keuzes en gegeven adviezen. Het advies landelijke norm voor basisondersteuning is als apart document beschikbaar.

2 Aanpak

2.1 Plan van aanpak

Het traject is verdeeld in vier fasen. In elke fase spelen draagvlak en haalbaarheid een essentiële rol. Elke fase eindigde met een (nieuwe) conceptversie van het advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning.

Fase 1: Voorbereiding en deskresearch

In de eerste fase is geïnventariseerd wat er al ligt uit eerdere pogingen om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning en zijn ondersteuningsplannen van een aantal samenwerkingsverbanden uit het primair en voortgezet onderwijs bestudeerd. Binnen fase één is er een communicatieplan opgesteld voor het gehele traject. Daarnaast is het veldwerk van fase twee voorbereid. Fase 1 resulteerde in een eerste conceptversie van het advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning.

Fase 2: Normbepaling

In de tweede fase is het eerste concept voor de landelijke norm voor basisondersteuning besproken met onderwijsprofessionals (leraren/ondersteuners), ouders, leerlingen, schoolleiders, samenwerkingsverbanden, schoolbesturen en experts. Hiervoor zijn diverse online en fysieke werksessies georganiseerd. Ook vonden in de tweede fase sessies plaats met ouders, leerlingen, leraren en begeleiders uit het gespecialiseerd onderwijs. In de tweede fase is het werk van fase drie voorbereid. Fase twee resulteerde in een tweede conceptversie van het advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning.

Binnen fase twee is enige vertraging opgelopen omdat enkele sessies door een te lage opkomst zijn afgelast en verplaatst naar een nieuw moment. Ook zijn in deze fase extra sessies met personeel uit het gespecialiseerd onderwijs toegevoegd, dit stond niet in het originele projectplan. Deze sessies waren georganiseerd om te onderzoeken of de norm ook kan gelden voor het gespecialiseerd onderwijs. Het onderzoeken van de toepasbaarheid van een landelijke norm voor basisondersteuning voor het gespecialiseerd onderwijs was een nagekomen verzoek van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De in fase 2 opgelopen vertraging is in de volgende fases ingelopen.

Fase 3: Testen en Toetsen

In fase drie is er een online enquête uitgezet onder ouders en leerlingen, en voor onderwijspersoneel, schoolleiders, samenwerkingsverbanden, OPR- en (G)MR-leden en schoolbesturen. Hierin zijn onderdelen van de norm voorgelegd en is gevraagd naar leesbaarheid, duidelijkheid en haalbaarheid van de criteria. Algemene adviezen voor de implementatie van de norm werden verzameld. De feedback vanuit deze enquête en de laatste werksessies uit fase twee hebben geleid tot een laatste concept van de landelijke norm voor basisondersteuning.

Fase 4: Afronding en advies

In de vierde fase van het traject zijn het verloop van het proces van het traject, de bevindingen uit de werksessies en de resultaten van de enquête, het definitieve advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning en adviezen voor de implementatie uitgewerkt in deze rapportage. De laatste feedback van de klankbordgroep is meegenomen om uiteindelijk te komen tot ons advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning op de drie ondersteuningsgebieden. Voorafgaand aan de definitieve afronding volgde een bestuurlijk overleg met de bestuurders of voorzitters van de organisaties uit de klankbordgroep. Daarnaast heeft de AOb door middel van een ledenpeiling onder kaderleden het draagvlak voor dit advies bij haar achterban getoetst.

2.2 Rol stuurgroep en klankbordgroep

Stuurgroep

Vertegenwoordigers van de AOb, Ouders & Onderwijs, Expertisecentrum Nederlands/KBA Nijmegen en P2 vormden de stuurgroep. De stuurgroep was verantwoordelijk voor de uitvoering van het traject. Elke twee weken kwam de stuurgroep bijeen. Daarnaast had de stuurgroep de volgende taken:

- Het bewaken van het verloop van het proces en indien nodig het bijstellen van het plan van aanpak.
- Het regelmatig informeren van en afstemmen met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, (maandelijks) over de voortgang en wijzigingen die consequenties hebben voor de planning.
- Het betrekken van de achterban bij het hele proces en het werven van deelnemers voor de verschillende werksessies en peilingen.
- Het afstemmen van de verschillende - in het traject - uit te voeren werkzaamheden met alle betrokken partners.
- Het zorgen voor de communicatie met het veld over de deelname aan de werksessies en over het afnemen van de vragenlijsten.
- Het verwerken van alle opbrengsten en input tot een voorstel voor een landelijke norm voor basisondersteuning en het bijbehorende advies.
- Het organiseren van klankbordgroep bijeenkomsten.
- De besluitvorming of de inhoudelijke oplevering van het advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning volgens de initiële opzet en doelstelling is verlopen.

Klankbordgroep

Voor de klankbordgroep bijeenkomsten zijn verschillende vertegenwoordigers uit het onderwijsveld uitgenodigd. De klankbordgroep is voor de afronding van iedere fase geraadpleegd.

De klankbordgroep bestond uit vertegenwoordigers van: CNV, LAKS, Balans, LBVSO, PO-Raad, VO-raad, Sectorraad praktijkonderwijs, Sectorraad GO, Netwerk LPO, Sectorraad samenwerkingsverbanden VO, LBBO, BiOND, AVS, lerarenopleiding en vanuit een toehorende rol de directie Wetgeving en Juridische Zaken van het ministerie van OCW.

De klankbordgroep had de volgende taken:

- Het reflecteren op tussenproducten van het advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning voorafgaand aan het afronden van iedere fase.
- Het geven van inhoudelijke input op de vragen die spelen tijdens het traject.
- Het informeren van de achterban over het verloop van het proces.
- Het bijdragen aan de werving van deelnemers voor de verschillende werksessies en peilingen.
- Het doen van een uitspraak over de mate waarin de norm gedragen wordt door de eigen achterban.

2.3 Rol Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is subsidieverlener voor dit traject. Daarnaast is het ministerie formeel opdrachtgever voor Expertisecentrum Nederlands, KBA Nijmegen en P2. Vanuit die rollen is het ministerie na het einde van elke fase door de stuurgroep op de hoogte gehouden van de voortgang. Daarnaast werd het ministerie gevraagd advies te geven bij vragen over overheidsbeleid en wet- en regelgeving.

De Inspectie van het Onderwijs had geen formele adviesrol in dit traject, maar kon geraadpleegd worden bij vragen over de toetsbaarheid van de landelijke norm voor basisondersteuning en vragen over hoe het toezicht op de basisondersteuning nu in zijn werk gaat.

3 Gemaakte keuzes en onderbouwing bij landelijke norm voor basisondersteuning

Verantwoording totstandkoming norm

In de huidige wet- en regelgeving is al veel vastgelegd over waaraan de basisondersteuning moet voldoen, welke is uitgewerkt in het onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs. Het onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs maakt duidelijk wat de wet aan scholen en besturen vraagt. In de ondersteuningsplannen van de samenwerkingsverbanden passend onderwijs is beschreven wat scholen aan basisondersteuning moeten bieden. Dit heeft niet tot voldoende duidelijkheid geleid voor leraren, begeleiders, ouders en leerlingen. Er is te veel ruimte voor discussie in wat scholen moeten bieden en wat ouders en leerlingen kunnen verwachten. Dit maakt het gesprek tussen personeel, schoolleiders en/of bestuurders lastiger. Daarnaast zijn de verschillen per regio groot waardoor de ondersteuningsmogelijkheden voor leerlingen in het land ook verschillend zijn. Dit vergroot de kansongelijkheid en kan problemen geven bij verhuizingen. Om duidelijkheid te bieden hebben de vertegenwoordigers van onderwijspersoneel (AOB) en ouders (Ouders & Onderwijs) de vraag op zich genomen om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning op drie ondersteuningsgebieden die duidelijkheid geeft aan ouders en leerlingen én onderwijspersoneel en werkbaar is voor scholen. Via een cyclisch proces is input opgehaald en advies gevraagd aan leraren, begeleiders, ouders, leerlingen, experts, schoolleiders, schoolbesturen, samenwerkingsverbanden en MR/OPR leden.

Het resultaat is een advies voor een landelijke norm voor basisondersteuning voor een aantal ondersteuningsgebieden. Het advies voor de landelijke norm overlapt deels met bestaande wet- en regelgeving en bevat deels zaken die nog niet in wet- en regelgeving zijn vastgelegd. Het beschrijft concreet wat scholen moeten bieden en illustreert waar de grenzen liggen. Daarnaast heeft het advies als doel om scholen en samenwerkingsverbanden te stimuleren concreter te zijn in de beschrijving van de basisondersteuning die zij bieden. Hoofdstuk 5 (Aanbevelingen en advies implementatie, uitvoering en toezicht) geeft hier een advies over.

Balans tussen concreet zijn en alles dichttimmeren

Er is voor gekozen dat de norm het *wat* moet beschrijven en dat het *hoe* aan de scholen⁵ zelf is. Zo krijgen de scholen maximale vrijheid om aan te sluiten bij bestaande mogelijkheden of werkwijzen, passend bij de eigen context van de school. Daarnaast moet de norm voldoende concreet zijn en duidelijkheid geven aan scholen en ouders. Daartussen is bij het opstellen van de norm steeds gebalanceerd. Er is voor gekozen om geen concrete aantallen te noemen voor hoe vaak of hoe lang bepaalde ondersteuning geboden wordt, of hoe vroeg gesignaleerd wordt dat een leerling een ondersteuningsbehoefte heeft. Dit is sterk afhankelijk van de ondersteuningsbehoefte van de leerling.

⁵ Lees hier: het bevoegd gezag (schoolbestuur) van de school.

Grens regulier onderwijsaanbod en basisondersteuning: differentiatie

Differentiatie maakt onderdeel uit van het regulier onderwijsaanbod; het onderwijs aan alle leerlingen. Tegelijkertijd is het ook een vorm van basisondersteuning: door te differentiëren sluit je aan bij de ondersteuningsbehoeften van specifieke leerlingen. In de norm basisondersteuning zijn daarom ook criteria opgenomen die betrekking hebben op differentiatie.⁶

Aandacht voor diagnoses

Er is voor gekozen om zo min mogelijk uit te gaan van klinische diagnoses die worden gesteld vanuit de zorg. Dit heeft twee redenen: 1. Een diagnose is niet vereist om ondersteuning te krijgen in het onderwijs. 2. De basisondersteuning die wordt geboden in het onderwijs wordt vaak al geboden voordat er een klinische diagnose wordt gesteld. Dit wil niet zeggen dat er helemaal geen rekening is gehouden met diagnoses. De kenmerken onderliggend aan deze diagnose zijn meegenomen in de beschrijving van de ondersteuningsgebieden. Voorop staat wat de leerling nodig heeft.

Per ondersteuningsgebied wordt er een overzicht gegeven van ondersteuning die een school zou moeten kunnen bieden aan deze leerlingen. Dit wil niet zeggen dat deze leerlingen al deze ondersteuning moeten krijgen. Niet alle leerlingen hebben baat bij alle genoemde vormen van ondersteuning en de ondersteuningsbehoefte kan veranderen afhankelijk van de ontwikkelings-/onderwijsfase van de leerling. Ook is de keuze afhankelijk van de eerder geboden ondersteuning en kan een leerling binnen meerdere ondersteuningsgebieden vallen. Voorop staat dat wordt gekeken naar wat de leerling nodig heeft en wat werkt.

Gespecialiseerd onderwijs

Er zijn scholen die onderwijs en ondersteuning geven aan specifieke doelgroepen, bijvoorbeeld binnen het gespecialiseerd onderwijs. Zij bieden ook de basisondersteuning wanneer leerlingen dat nodig hebben. Vaak maakt de basisondersteuning al deel uit van het onderwijsaanbod binnen het gespecialiseerd onderwijs. Wanneer er geen leerlingen zijn die gebruik maken van de betreffende basisondersteuning dan hoeft deze niet direct aanwezig te zijn. Deze basisondersteuning kan alsnog georganiseerd worden op het moment dat deze ondersteuningsbehoefte zich voordoet. Het gespecialiseerde aanbod van deze scholen valt onder extra ondersteuning (en TLV).

Overlap tussen het advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning en de basiskwaliteit

Tijdens de verschillende sessies kwam de vraag naar voren in hoeverre de landelijke norm voor basisondersteuning overlapt met wat er in het onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs onder de basiskwaliteit⁷ valt. Het onderscheid tussen basiskwaliteit en basisondersteuning is niet helder en basiskwaliteit wordt niet altijd gekoppeld aan de basisondersteuning. Uit de deskresearch blijkt dat dit ook als zodanig wordt uitgelegd in de beleidsnota Evaluatie Passend Onderwijs.⁸

Uit gesprekken met de Inspectie van het Onderwijs blijkt dit echter anders te zijn en dat is waar we in dit traject vanuit zijn gegaan. Het onderzoekskader gaat over de basiskwaliteit van het onderwijs op de school en de door de school geboden ondersteuning. Daarmee heeft de basiskwaliteit dus ook betrekking op de basisondersteuning.

6 Afhankelijk van het ondersteuningsgebied kan de wenselijke differentiatievorm ook verschillen. Bij lees-, spellingproblemen en dyslexie gaat het om convergent differentiëren in de vorm van verlengde en verdiepte instructie. Deze vorm van differentiatie sluit ook aan bij het doel: leerlingen beheersen een zeker basisoniveau van lezen en spellen zoals vastgelegd in het Referentiekader taal en rekenen (Commissie Meijerink, 2008). Bij (hoog)begaafdheid is divergente differentiatie effectiever, omdat het hierbij gaat om stimuleren van leerlingen om hun ontwikkelings- en leerpotentieel tot uiting te laten komen. Bekijk voor meer informatie over differentiatie de [Leidraad Differentiatie als sleutel voor gelijke kansen](#) (Bosker et al., 2023).

7 De basiskwaliteit staat beschreven in het onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs. Daar staat beschreven aan welke minimale kwaliteitseisen in het onderwijs voldaan moet worden. De basiskwaliteit gaat niet alleen over de kwaliteit van het regulier onderwijsaanbod, maar ook over de kwaliteit van basis- en extra ondersteuning.

8 Beleidsnota Evaluatie en verbeteraanpak passend onderwijs 2020: lees via <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-813f1de3-3615-4ea2-a567-032b043c3cb4/pdf>

4 Conclusie en discussie landelijke norm voor basisondersteuning

Dit hoofdstuk bevat de belangrijkste conclusies over de haalbaarheid, de duidelijkheid en het draagvlak voor de landelijke norm voor basisondersteuning. Deze conclusies zijn gebaseerd op de input van ruim 150 bij de werksessies betrokken ouders, leraren, medewerkers vanuit schoolbesturen en samenwerkingsverbanden en experts en van bijna 2.500 respondenten op de vragenlijsten (ouders, leraren, begeleiders, schoolleiders, medewerkers schoolbesturen en samenwerkingsverbanden).

4.1 Haalbaarheid

De landelijke norm voor basisondersteuning moet *realistisch* en *haalbaar* zijn. De stuurgroep had als doel om een norm te beschrijven waar het **merendeel** van de scholen al aan voldoet. Het daarnaast als ambitie geformuleerde streefpercentage is dat driekwart van de scholen de criteria in de norm (de basisondersteuning die aan alle leerlingen geboden moet kunnen worden) nu al toepast. Voor de overige scholen geldt een groeimodel: beoogd wordt dat zij toewerken naar het kunnen uitvoeren van de landelijke norm voor basisondersteuning.

Volgens het overgrote deel van de schoolleiders is de landelijke norm voor basisondersteuning haalbaar. Afhankelijk van het onderdeel in de norm (het betreffende ondersteuningsgebied) gaat het om circa 80-85 procent van de schoolleiders. Daarbij moet opgemerkt worden dat schoolleiders over het algemeen iets positiever oordelen dan leraren en begeleiders en dan betrokkenen vanuit schoolbesturen en samenwerkingsverbanden, hoofdzakelijk op het onderdeel taak-/werkgedrag.^{9 10} Er is ook gekeken naar de haalbaarheid van de onderdelen van de norm per sector (beeld leraren). Er zijn geen signalen dat de norm in bepaalde onderwijssectoren breed niet haalbaar is. De landelijke norm voor basisondersteuning biedt door de beschrijving van het wat een hoge mate van vrijheid voor scholen in verschillende onderwijssectoren om de basisondersteuning in te vullen passend bij de context van de school en het onderwijs (het hoe). Wél wordt de haalbaarheid in het primair onderwijs hoger beoordeeld dan in het voortgezet onderwijs. Circa een derde van de leraren in het voortgezet onderwijs acht de landelijke norm voor basisondersteuning nu niet haalbaar binnen de eigen school. In het gespecialiseerd onderwijs vindt ruim driekwart van de leraren de norm haalbaar, behalve voor het onderdeel lees-/spellingsproblemen en dyslexie (59%). Ouders schatten de haalbaarheid van de landelijke norm voor basisondersteuning lager in dan betrokkenen vanuit het onderwijs. Slechts 21-29 procent van de ouders schat in dat de school van hun kind de beschreven basisondersteuning op de betreffende ondersteuningsgebieden kan uitvoeren. Alleen over de beschreven basisondersteuning op het onderdeel randvoorwaarden en context zijn zij iets positiever (38%). Dit kan komen doordat ouders nu nog geen goed beeld hebben van de ondersteuning die scholen (kunnen) bieden. Daarnaast lijkt bij een deel van de ouders ook ontevredenheid over de ondersteuning die scholen bieden en/of de communicatie hierover mee te spelen.

9 67 procent van de responderende leraren en 60 procent van de responderende schoolbesturen en samenwerkingsverbanden acht de landelijke norm op dit onderdeel haalbaar

10 De haalbaarheid van de criteria voor het ondersteuningsgebied hoogbegaafdheid is in de vragenlijst niet getoetst vanwege een fout in de vragenlijst. Op basis van de werksessies is de verwachting dat de haalbaarheid voor dit betreffende ondersteuningsgebied niet afwijkt van de andere ondersteuningsgebieden.

4.2 Duidelijkheid en concreetheid

De landelijke norm voor basisondersteuning beoogt *duidelijk* en *concreet* te zijn in de basisondersteuning die scholen moeten bieden. Dat betekent dat voor onderwijspersoneel begrijpelijk moet zijn welke ondersteuning zij moeten kunnen bieden aan welke leerlingen en voor ouders duidelijk moet zijn welke ondersteuning zij kunnen verwachten voor hun kind.

Net als bij eerdere pogingen om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning **lopen ook nu de wensen en verwachtingen van een landelijke norm voor basisondersteuning zeer uiteen**. Ouders wensen over het algemeen een hele concrete norm, waarin heel duidelijk is welke ondersteuning geboden wordt, wie dat bepaalt en wie die verzorgt. Vanuit scholen en schoolbesturen is de wens om een landelijke norm die voldoende vrijheid geeft om de basisondersteuning vorm te geven, passend bij de context en werkwijzen van de school. Die verschillende wensen zijn terug te zien in de door verschillende respondentgroepen ervaren duidelijkheid en concreetheid van de landelijke norm voor basisondersteuning.

Vanuit het onderwijs worden de gehanteerde definities van de ondersteuningsgebieden en van de criteria binnen de ondersteuningsgebieden over het algemeen duidelijk gevonden (afhankelijk van het ondersteuningsgebied en respondentgroep vindt 70-93% de gehanteerde definities en criteria duidelijk). **Voor ouders geldt dit in mindere mate**. Met name de definiëring van de ondersteuningsgebieden lees-/spellingproblemen en dyslexie en hoogbegaafdheid en de criteria van de randvoorwaarden en context vindt een groot deel (circa 50%) van de ouders onvoldoende duidelijk. De definities en criteria zijn daar naar aanleiding van deze onduidelijkheid achteraf nog op aangepast. Over de duidelijkheid van de criteria binnen de ondersteuningsgebieden oordelen zij positiever en vindt circa twee derde tot driekwart van de ouders de criteria duidelijk. Omdat ouders met een hbo-/wo-opleidingsniveau zijn oververtegenwoordigd in de respons, is de verwachting dat de door ouders ervaren duidelijkheid een bovengrens is en dat bij ouders met andere opleidingsniveaus ten minste evenveel onduidelijkheid zal worden ervaren. Diverse ouders geven in open antwoorden aan een meer concreet beschreven landelijke norm voor basisondersteuning te wensen.

Het tegemoetkomen aan het doel om enerzijds een landelijke norm te formuleren die het wat beschrijft en niet het hoe - en daarmee een breed in het onderwijs toepasbare norm te formuleren - en anderzijds het doel om duidelijkheid te verschaffen aan ouders en leraren is lastig verenigbaar. We adviseren in hoofdstuk 5 daarom ook dat elke school de landelijke norm voor basisondersteuning vertaalt naar het niveau van de school.

Een landelijke norm voor basisondersteuning beoogt de verschillen tussen de geboden basisondersteuning te verkleinen. De norm is daarbij geen bovengrens, maar geeft aan wat scholen ten minste moeten bieden in de basisondersteuning. Het door leraren en ouders benoemd **risico is dat de norm door de gebruikte formuleringen te veel ruimte blijft geven in het niveau van de geboden basisondersteuning (multi-interpretabele criteria)** en dat er daardoor grote verschillen blijven staan in wat elke school aan basisondersteuning biedt. Om die reden is in hoofdstuk 5 geadviseerd om de landelijke norm voor basisondersteuning op schoolniveau te vertalen.

4.3 Conclusie draagvlak

Een landelijke norm voor basisondersteuning beoogt duidelijkheid te bieden aan zowel ouders en leerlingen, als aan scholen (leraren, begeleiders) over de te bieden basisondersteuning. Daarnaast beoogt de landelijke norm een minimumniveau in de basisondersteuning te formuleren en regionale verschillen in de basisondersteuning te verkleinen. **Voor deze doelen is brede steun bij alle betrokkenen. Respondentgroepen verschillen echter in de mate waarin een landelijke norm voor basisondersteuning ook als oplossing wordt gezien om aan deze doelen te werken**. Een meerderheid van alle respondentgroepen - circa twee derde - verwacht dat de landelijke norm voor basisondersteuning zal bijdragen aan duidelijkheid richting ouders en leraren over de te bieden (en

te verwachten) basisondersteuning. Kritisch zijn de verschillende respondentgroepen over de bijdrage van de landelijke norm voor basisondersteuning aan het verminderen van verschillen tussen scholen en regio's in de geboden basisondersteuning en aan de mate waarin alle leerlingen ook de basisondersteuning kunnen krijgen die zij nodig hebben. Een kwart van de schoolleiders en een derde van de schoolbesturen en samenwerkingsverbanden denkt dat de landelijke norm voor basisondersteuning hiertoe zal leiden. Ook een minderheid van ouders, leraren en begeleiders heeft die verwachting.

Het is belangrijk om te erkennen dat bestaande verschillen tussen regio's en scholen niet volledig opgelost kunnen worden door het invoeren van een landelijke norm voor basisondersteuning. Tegelijkertijd kan een landelijke norm voor basisondersteuning wel een stap in de goede richting zijn om verschillen aan de onderkant te verkleinen, doordat deze een ondergrens aangeeft in de te bieden basisondersteuning. De conclusie is daarom ook dat er meer nodig is dan alleen een landelijke norm voor basisondersteuning om de beoogde doelen te realiseren. Het volgende hoofdstuk bevat aanbevelingen voor implementatie van de landelijke norm voor basisondersteuning, waarin ook aandacht is voor het concretiseren van de norm op schoolniveau en het kwalitatief goed vormgeven van basisondersteuning. Deze adviezen kunnen bijdragen aan het realiseren van de doelen die met de invoering van een landelijke norm voor basisondersteuning worden beoogd.

4.4 Toepasbaarheid landelijke norm voor basisondersteuning in het gespecialiseerd onderwijs

Uit de werksessies en enquête blijkt dat de geschiktheid van een landelijke norm voor basisondersteuning voor het gespecialiseerd onderwijs beoordeeld wordt op de *toepasbaarheid* van het advies en de *meerwaarde* ervan voor het gespecialiseerd onderwijs.

Het advies lijkt toepasbaar op het gespecialiseerd onderwijs, omdat veel criteria al deel uitmaken van het reguliere aanbod op go-scholen. Ook denken leraren en begeleiders uit het gespecialiseerd onderwijs op veel punten waar het gaat om de grens tussen basisondersteuning en extra ondersteuning hetzelfde als hun collega's in het regulier onderwijs. Wanneer het gaat om individuele ondersteuning geven beide groepen aan dit te zien als extra ondersteuning. Bovendien biedt de landelijke norm voor basisondersteuning flexibiliteit, omdat basisondersteuning pas geboden hoeft te worden als er behoefte aan is bij een leerling. De norm legt geen onnodige verplichtingen op om bepaalde basisondersteuning te bieden aan leerlingen die hier vanwege hun specifieke ontwikkel-/onderwijsdoelen geen behoefte aan hebben. Uit de vragenlijst blijkt bovendien dat het gespecialiseerd onderwijs op veel vlakken al voldoet aan de norm. Alleen op het gebied van lees-/spellingsproblemen en dyslexie voldoet het gespecialiseerd onderwijs minder vaak aan de norm dan de andere sectoren.

Aan de andere kant is het de vraag of een landelijke norm voor basisondersteuning meerwaarde heeft voor het gespecialiseerd onderwijs. Meninge hierover verschillen. Een uniforme norm kan helpen om het niveau van basisondersteuning gelijk te trekken, maar er zijn zorgen dat dit geen recht doet aan de specialistische ondersteuning die go-scholen bieden aan leerlingen met complexe problematiek. Wanneer ervoor wordt gekozen om de landelijke norm voor basisondersteuning ook voor deze doelgroep te laten gelden is het van belang ervoor de waken dat de norm geen afbreuk doet aan het specialistische onderwijsaanbod in het gespecialiseerd onderwijs.

5 Aanbevelingen en advies implementatie, uitvoering en toezicht

Dit hoofdstuk geeft aanbevelingen en adviezen voor de implementatie en de uitvoering van de landelijke norm voor basisondersteuning. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op input van alle betrokkenen in dit onderzoek (vanuit de werksessies, de enquêtes en de klankbordgroep) en komen voort uit de opgedane ervaringen in dit traject.

Het advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning gaat uit van het niveau voor basisondersteuning dat het merendeel van de scholen nu al kan bieden. Tegelijkertijd geldt dat a) nog niet voor alle scholen, b) hebben we gedurende het proces gemerkt dat er in het veld soms nog verkeerde veronderstellingen zijn over o.a. het doel van de norm en c) komt in de vragenlijst onder andere naar voren dat een aanzienlijk deel van de onderwijsprofessionals van mening is dat de landelijke norm (*alléén*) niet zal bijdragen aan het verminderen van de verschillen tussen scholen en regio's in de ondersteuning die geboden kan worden aan leerlingen. Dat betekent dat de implementatie van de norm gepaard dient te gaan met inzet op onder andere communicatie, beleidsvorming, facilitering en scholing, samenwerking en partnerschap. In dit hoofdstuk wordt hier over geadviseerd.

Paragraaf 1 bestaat uit twee onderdelen: algemene adviezen richting het ministerie van OCW en adviezen aan het ministerie van OCW voor de communicatie over de invoering van de landelijke norm voor basisondersteuning. Daarna volgen aanbevelingen die gericht zijn op de uitvoering van de landelijke norm voor basisondersteuning en wat dat vraagt in de beleidsvorming van scholen en samenwerkingsverbanden (paragraaf 2), adviezen ten aanzien van facilitering en scholing (paragraaf 3), aanbevelingen ten aanzien van samenwerking en partnerschap (paragraaf 4) en ten aanzien van rollen en verantwoordelijkheden (paragraaf 5) om de landelijke norm binnen scholen uit te kunnen voeren. Paragraaf 6 gaat in op wat de implementatie en uitvoering van de landelijke norm voor basisondersteuning vraagt voor toezicht en naleving. In paragraaf 7 ten slotte adviseren we over de uitbreiding van de norm richting andere ondersteuningsgebieden.¹¹

5.1 Implementatie - Adviezen voor OCW

5.1.1 Implementatie - Algemene adviezen aan OCW

Draagvlak en zeggenschap m.b.t. ondersteuningsaanbod

Samenwerkingsverbanden kunnen ervoor kiezen om een niveau van basisondersteuning vast te leggen dat hoger ligt dan de landelijke norm. Tijdens dit traject zijn er zorgen geuit over het draagvlak en de betrokkenheid van onderwijspersoneel en ouders bij het bepalen van dit niveau en de uitwerking binnen de eigen school.

Een knelpunt hierbij is dat formele zeggenschap over het ondersteuningsaanbod op twee niveaus ligt: bij de medezeggenschapsraad (MR) van de school en bij de ondersteuningsplanraad (OPR) van het samenwerkingsverband. We constateren dat onderwijspersoneel en ouders vaak te ver af staan van het beleid van het samenwerkingsverband. De OPR kan instemmen met een hoger niveau van basisondersteuning binnen het samenwerkingsverband, zonder dat het draagvlak en de haalbaarheid hiervan op schoolniveau gepeild is. Het vinden van een concrete oplossing voor deze knelpunten is essentieel voor het draagvlak van het onderwijspersoneel ten aanzien van een landelijke norm voor basisondersteuning. Die oplossing moet echter werkbaar en realistisch zijn en kunnen passen binnen de bestaande structuren. Op schoolniveau zou de invloed van personeel en ouders versterkt kunnen

¹¹ De actoren die (eerst)verantwoordelijk zijn bij de uitvoering van de adviezen zijn vetgedrukt.

worden door de MR instemmingsrecht te geven op het ondersteuningsaanbod. Dit kan bijvoorbeeld door vast te leggen dat het ondersteuningsaanbod in het schoolplan moet worden opgenomen.

Wij adviseren OCW om dit, in samenwerking met het onderwijsveld, verder uit te werken gedurende het wetgevingstraject.

Biedt handvatten en handreikingen

Het is wenselijk om scholen voorbeelden te geven bij de verschillende criteria van de norm en informatie over hoe bepaalde ondersteuning op een efficiënte en evidence-based/evidence-informed manier geboden en gemonitord kan worden¹². Dit kan door:

- Gebruik te maken van bestaande expertisecentra en kennispartners die deze informatievoorziening verzorgen (bijv. toegang tot informatie en handreikingen of trainingen via digitale platforms, delen good practices)¹³
- (Literatuur)onderzoek naar effectieve basisondersteuning in samenwerking met de praktijk te financieren

Thema's die hierin relevant zijn, zijn bijvoorbeeld: hoe weet ik/bepaal ik of iemand basisondersteuning nodig heeft/hoe signaleer ik, maar ook aan het vormgeven van educatief partnerschap. Denk bijvoorbeeld aan een handreiking of het delen van voorbeelden over de beschrijving van de basisondersteuning in de schoolgids.

Het bieden van *concrete* informatie is belangrijk, met op de doelgroep (bv. leraren, ondersteuners) toegespitste informatie en gerichte voorbeelden van hoe dit er in de praktijk uit kan zien en/of stappenplannen om hiernaartoe te werken. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van handreikingen.

Daarnaast is het wenselijk om scholen handvatten te bieden hoe de norm basisondersteuning vertaald kan worden in begrijpelijke taal voor ouders, leerlingen en leraren (zie ook het punt *Vertaal en concretiseer de norm basisondersteuning op schoolniveau*).

Randvoorwaarden: voldoende leraren, werkdrukverlichting, ruimte

De landelijke norm voor basisondersteuning is gebaseerd op wat de meeste scholen al kunnen en doen. Toch zijn er in de verschillende sessies die in het kader van de totstandkoming van de norm zijn georganiseerd en in de enquête veelvuldig zorgen geuit over de uitvoerbaarheid vanwege onder andere het lerarentekorten, de hoge ervaren werkdruk, de grote omvang van de klas of groep en het aantal leerlingen dat basisondersteuning nodig heeft.¹⁴ Ook contextfactoren, zoals o.a. de toegankelijkheid van de jeugdhulp, spelen een rol in de mate leerlingen tijdig de benodigde ondersteuning krijgen. Op dit punt ligt zowel een aanbeveling in de communicatie over het doel en de inhoud van de norm (zie voorgaande) als in de facilitering in termen van werkdrukverlichting (tijd om gesprekken te voeren, te verdiepen in problematiek, ontwikkeltijd, etc.) en ruimte om te zorgen voor voldoende en goed toegeruste leraren.

Inkadering van de norm basisondersteuning in de weg naar inclusief onderwijs

Dit advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning is een stap in het stelsel van passend onderwijs. Het in de toekomst komen tot een meer ambitieuze landelijke norm voor basisondersteuning kan de ontwikkeling naar inclusief onderwijs bevorderen.

12 Voor het gespecialiseerd onderwijs en praktijkonderwijs zal ondersteuning niet altijd evidence based/informed kunnen worden vormgegeven, omdat interventies of aanpakken vaak niet (wetenschappelijk) onderzocht zijn voor de doelgroepen binnen het gespecialiseerd onderwijs en praktijkonderwijs.

13 Afspraken te maken met deze partijen hierover en/of subsidiëring van deze partijen voor deze opdracht.

14 Dat beeld sluit aan bij het recent uitgevoerde onderzoek naar de behoeften bij leraren en docenten aan ondersteuning en professionalisering bij passend en meer inclusief onderwijs (Van Casteren et al., in voorbereiding), waarin (nogmaals) wordt bevestigd dat het onderwijs op veel plekken (zwaar) onder druk staat en de grenzen van wat mogelijk bereikt is.

Het verschil tussen **passend** en **inclusief onderwijs** vraagt om zorgvuldigheid in de communicatie over de norm en de (mogelijke) doorontwikkeling ervan. Het advies is om in de communicatie over deze eerste landelijke norm en de eventuele ambities ten aanzien van de norm op weg naar inclusief onderwijs helder te zijn.

Monitor de invoering bij scholen

Voor het volgen van de implementatie van de landelijke norm voor basisondersteuning is het belangrijk om de invoering te monitoren. Belangrijke vragen daarbij zijn: in hoeverre lukt het scholen om aan de norm te voldoen (en op welke punten eventueel niet), wat zijn succesfactoren en knelpunten bij de in- en uitvoering van de norm basisondersteuning voor scholen en wat is de ervaren meerwaarde voor leraren en ouders in de praktijk. De uitkomsten van monitoring dragen bij in het ondersteunen van de scholen bij een goede uitvoering (zie ook: *biedt handvatten en handreikingen*). Advies is om de uitkomsten van monitoring te gebruiken voor het (zo nodig) bijstellen (herijken) van de landelijke norm voor basisondersteuning. Zeker in de eerste periode is het raadzaam om hier periodiek (bv. tweejaarlijks) aandacht aan te besteden en hier expertisecentra/partners bij te betrekken.

5.1.2 Implementatie - Communicatie vanuit OCW

Neem het veld mee

Zowel het proces dat de afgelopen maanden is doorlopen, als ook de eerdere pogingen om tot een landelijke norm voor basisondersteuning te komen, hebben laten zien dat het voordeliger is om het onderwijsveld goed mee te nemen in de keuzes die zijn gemaakt en de achterliggende overwegingen en ambities. Het is belangrijk om voldoende voorbereidingstijd te nemen voor de invoering van de norm basisondersteuning en in deze periode het onderwijs in de volle breedte mee te nemen in deze overwegingen en ambities, om ongefundeerde aannames over wat de norm is en het gebruik van de norm te voorkomen. In het bijzonder is in de communicatie aandacht nodig voor de volgende punten:

- De afbakening en definitie van basisondersteuning
Maak duidelijk wat wordt verstaan onder basisondersteuning, wat valt onder het reguliere onderwijsaanbod of juist extra ondersteuning is. Het onderzoek laat zien dat er onder betrokkenen verschillende beelden zijn over wat gedefinieerd wordt als basisondersteuning en wat als extra ondersteuning. Relevant is ook dat bepaalde onderdelen uit de landelijke norm voor basisondersteuning of de beschreven randvoorwaarden nu al wettelijk zijn vastgelegd en onderdeel uitmaken van het onderzoekskader waarmee de Inspectie van het Onderwijs beoordeelt of scholen voldoen aan de basiskwaliteit. Scholen moeten dus ook nu al aan deze onderdelen voldoen. Het is van belang dat deze overlap helder is. Het helpt om schoolleiders/afdelingsleiders, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden inzicht te geven in welke onderdelen in de landelijke norm voor basisondersteuning nu al feitelijk gelden, en welke in de landelijke norm voor basisondersteuning nieuw of concreter zijn geformuleerd. Dat kan met bijvoorbeeld een oplegger. Aanvullend is het relevant om scholen ook meer inzicht te geven onder welke wet- en regelgeving (bv. jeugdwet) of onder welke financiële stromen (bv. Zvw, WMO) zaken vallen die *niet* onder de basisondersteuning vallen. Hier zou bijvoorbeeld een routekaart kunnen helpen.
- De landelijke norm voor basisondersteuning is een ondergrens
De landelijke norm voor basisondersteuning is gebaseerd op wat de meeste scholen nu al aan basisondersteuning bieden. De landelijke norm voor basisondersteuning is een ondergrens en het staat samenwerkingsverbanden passend onderwijs vrij om binnen de eigen regio hogere ambities te hebben. Op schoolniveau houden scholen de vrijheid om zich te profileren op bepaalde doelgroepen of terreinen van expertise en daar andere/extra ondersteuning voor aan te bieden.¹⁵ De landelijke norm voor basisondersteuning ontmoedigt scholen dus niet de leerlingen in hun regio meer of intensievere ondersteuning te bieden.
- De voordelen van de norm
Het belangrijkste voordeel van de norm is dat deze duidelijkheid geeft over wat ouders, leerlingen en onderwijspersoneel kunnen verwachten ten aanzien van welke ondersteuning iedere school biedt. Ook helpt de norm om met elkaar in gesprek te gaan over de ondersteuning aan de leerlingen op school en in de regio. In aanvulling op de vorige punten is het goed om voor

¹⁵ In afstemming met het samenwerkingsverband, zodat een samenwerkingsverband kan blijven voldoen aan de wettelijke taak om te zorgen voor een dekkend aanbod van ondersteuningsvoorzieningen.

ouders, leerlingen en onderwijspersoneel de voordelen van een landelijke norm voor basisondersteuning centraal te stellen in de communicatie over deze norm. De taal kan hierbij afgestemd worden op de doelgroep.

- De norm is geen checklist
Het is belangrijk dat scholen en de leraren, ondersteuners en schoolleiders/afdelingsleiders de landelijke norm voor basisondersteuning niet als extra checklist en daarmee werkdruk verhogend ervaren. De communicatie in het vervolgtraject moet dan ook benadrukken dat er niet ‘meer’ bij de scholen en het onderwijspersoneel terecht komt, maar dat de landelijke norm vooral een weergave is van wat de meeste scholen nu al kunnen en doen. Daarnaast is het belangrijk om in de communicatie richting scholen die (nog) niet aan de landelijke norm voldoen te benadrukken dat zij daar niet op worden ‘afgerekend’, maar dat zij middels een groeimodel kunnen toewerken aan het realiseren van de landelijke norm (zie ook paragraaf [Toezicht en naleving](#)).
- De uitbreiding van de norm basisondersteuning
Het uitgangspunt achter het toewerken naar een landelijke norm voor basisondersteuning is geweest om te starten met een norm voor een beperkt aantal ondersteuningsgebieden en deze daarna uit te breiden. In de verschillende sessies zijn vragen gesteld over de achterliggende keuzes voor de huidige drie ondersteuningsgebieden in de norm. Het is belangrijk om vanaf het begin duidelijk te zijn dat de nu gepresenteerde norm het startpunt vormt van een landelijke norm voor basisondersteuning en dat het de bedoeling is om in de (nabije) toekomst deze uit te breiden naar andere ondersteuningsgebieden, in samenspraak met het veld.
We bevelen aan om communicatie niet alleen informerend te laten zijn, maar ook ruimte te bieden voor vragen, interactie en dialoog. Bijvoorbeeld door het organiseren van regiobijeenkomsten. Daarnaast is het raadzaam een samenvatting van de norm in gevisualiseerde vorm (bv. animatie) onder de aandacht wordt gebracht bij (met name) leraren en ouders.

5.2 Uitvoering binnen scholen - Adviezen ten aanzien van uitgangspunten en beleid

Om de landelijke norm voor basisondersteuning op het niveau van de scholen goed te implementeren, hebben we een aantal aandachtspunten geformuleerd die vanuit de **schoolplannen** van scholen, het beleid van schoolbesturen, het ondersteuningsplan van samenwerkingsverbanden en vanuit de uitgangspunten in de ondersteuning van leerlingen belangrijk zijn.

Vertaal en concretiseer de norm basisondersteuning op schoolniveau

De landelijke norm voor basisondersteuning heeft als doel helderheid te bieden aan ouders en leerlingen welke basisondersteuning zij voor hun kind mogen verwachten en aan leraren welke basisondersteuning de school moet bieden. Uit de enquête onder ouders blijkt dat een deel van de ouders behoefte heeft aan concretere formulering van de norm. De huidige formulering geeft te veel ruimte voor interpretatie, wat kan leiden tot discussies en meningsverschillen tussen school en ouder. Zij willen meer expliciet benoemd welke ondersteuning geboden wordt, wie dat bepaalt en wie die verzorgt. De norm zou volgens hen meer concreet kunnen. Ook een relatief groot deel van de leraren benoemt dit punt. Ondanks dat de landelijke norm voor basisondersteuning zich niet richt op het ‘hoe’, is uit de antwoorden van ouders en leraren duidelijk merkbaar dat deze behoefte er wel sterk is.

We adviseren dat elke **school** de landelijke norm voor basisondersteuning vertaalt naar het niveau van de school. Met de inwerkingtreding van de Wet ‘Versterking positie ouders en leerlingen in passend onderwijs’ voor po/vo/go per augustus 2025 worden scholen verplicht om hun ondersteuningsaanbod (waaronder ook de basisondersteuning) te beschrijven in de schoolgids. Het advies aan scholen is om dit zodanig te beschrijven, dat voor ouders, leerlingen en leraren duidelijk is welke ondersteuning (*hoe*) wordt geboden binnen de basisondersteuning (en wat niet; afbakening) en *wie* die ondersteuning biedt (bv. leraar, intern begeleider, etc.).

Daarnaast is het belangrijk om de context te schetsen waarbinnen de basisondersteuning plaats moet vinden, bijvoorbeeld door aan te geven dat de basisondersteuning binnen de school en de

organisatie van de school geboden wordt. Dit is ook relevant om onjuiste verwachtingen bij ouders over de basisondersteuning die geboden kan worden te voorkomen. We adviseren de **sectorraden** om samen met **belangenorganisaties** voor ouders, leerlingen en leraren en OCW scholen handvatten te bieden in hoe de norm basisondersteuning vertaald kan worden (o.a. inhoudelijk, taken en verantwoordelijkheden) naar de school in begrijpelijke taal voor ouders, leerlingen en leraren.

Denk als school vanuit groepen en groepssamenhang

Diverse deelnemers aan de sessies benadrukken het belang van ‘juiste’ plaatsing van het kind (o.a. in termen van klassensamenstelling), omdat dit in preventieve zin behoefte aan ondersteuning kan voorkomen of beperken. Daarnaast is het raadzaam om de mogelijkheden te verkennen om binnen de school leerlingen met dezelfde/vergelijkbare ondersteuningsbehoefte gezamenlijk/gelijktijdig (groepsgewijs) te ondersteunen om de druk op leraren en bij de ondersteuning betrokken professionals te beperken. Klassengrootte en inzet (ondersteunend)onderwijspersoneel zijn factoren die daarop een grote invloed hebben.

Koppel de basisondersteuning aan cyclische processen op schoolniveau

Het bieden van de basisondersteuning zoals opgenomen in de landelijke norm vraagt ontwikkeling van personeel en de school. De uitvoering hangt onder meer af van de samenstelling van het personeel en de leerlingpopulatie, vormgeving van de ondersteuning en de organisatie van de school. Het is dan ook belangrijk dat **scholen** in de jaarplannen, persoonlijke ontwikkelplannen en andere (verbeter)plannen aandacht hebben voor de uitvoering en de kwaliteit van de basisondersteuning.

Werk als samenwerkingsverband aan draagvlak en stem eventuele eigen ambities af

De invoering van de landelijke norm voor basisondersteuning vraagt ook van de samenwerkingsverbanden voorbereidingstijd. Zij zullen nagaan in hoeverre de landelijke norm voor basisondersteuning aansluit op de beschrijving van basisondersteuning in het ondersteuningsplan en op welke wijze zij de scholen daarin kunnen ondersteunen (denk aan samenwerking, expertise en kennis en eventuele financiële middelen). Dit proces, dat samen met de schoolbesturen wordt doorlopen, vraagt tijd voor draagvlak en communicatie richting schoolbesturen, scholen en de medezeggenschap.

Investeer als school, schoolbestuur en samenwerkingsverband in de preventieve werking van het regulier onderwijsaanbod en basisondersteuning

In de sessies is aangegeven dat leerlingen die goed onderwijs krijgen, minder vaak basisondersteuning nodig hebben dan andere leerlingen. En dat kwalitatief goede basisondersteuning de noodzaak tot/behoefte aan extra ondersteuning vermindert. Zo bleek uit de sessies dat vo-scholen merken of er in het po al aandacht is geweest voor ‘leren leren’. We adviseren **scholen** om te investeren in de preventieve werking van het reguliere onderwijsaanbod en basisondersteuning, zodat leerlingen zo min mogelijk extra ondersteuning nodig hebben en het zelfvertrouwen van leerlingen wordt versterkt.

5.3 Uitvoering binnen scholen - adviezen ten aanzien van facilitering en scholing

Investeer (als schoolbestuur) in goed opgeleid en handelingsbekwaam personeel

Voor een goede uitvoering van de norm is de inzet van goed opgeleid en handelingsbekwaam personeel (leraren, ondersteuners, begeleiders) noodzakelijk. Het **schoolbestuur** dient hiervoor aandacht te hebben bij het aannemen van personeel en het behouden van bekwaam personeel (‘boeien en binden’). De kwaliteit en continuïteit van leraren en ondersteuners/begeleiders is een belangrijke succesfactor om de norm te laten slagen. Om de leraren/ondersteuners te behouden, is oog nodig voor hun ondersteuningsbehoeften: wat hebben zij nodig om de basisondersteuning te kunnen bieden. Dit sluit aan bij en hangt samen met het volgende aandachtspunt.

Investeer in kennis, specialismen en hulpmiddelen benodigd bij bieden basisondersteuning

In het onderzoek is het belang van facilitering van leraren en ondersteuners/begeleiders veelvuldig genoemd. Ten eerste valt of staat de realisatie van de norm met de kennis en kunde van de leraren en ondersteuners/begeleiders. In dit kader kunnen de **lerarenopleidingen** een rol spelen, door in hun onderwijsaanbod expliciet aandacht te besteden aan de norm en aan de kennis en kunde benodigd voor realisatie van de norm. Er wordt hierbij ook gewezen op de rol van de **school**. Van de school wordt een actieve rol gevraagd bij het in beeld brengen van de aanwezige en nog te versterken kennis en kunde voor de uitvoering van de basisondersteuning van en in het team. Ook de begeleiding van startende leraren en nieuwe medewerkers vraagt aandacht. Dit vraagt **schoolbesturen** om het bieden van tijd en faciliteiten aan het personeel om zich verder te ontwikkelen. Daarnaast kunnen het **schoolbestuur** en het **samenwerkingsverband** een rol spelen om bijvoorbeeld meer kennis, good practices en expertise uit te wisselen.

Ten tweede is aandacht nodig voor de facilitering van leraren/ondersteuners in de vorm van ‘hulp-/ondersteuningsmiddelen.’ Het gaat enerzijds om hulpmiddelen of instrumenten die leraren/ondersteuners helpen bij het signaleren van problemen gerelateerd aan de ondersteuningsbieden en anderzijds om hulpmiddelen die leraren (beter) in staat stellen in te spelen op gesignaleerde problemen. De **school** heeft een actieve rol in het vergroten van de bekendheid van dergelijke hulpmiddelen/instrumenten, maar ook in het stimuleren van de feitelijk inzet hiervan.

Een derde aspect richt zich op het voorkomen van ‘papier rompslomp’ en onnodige administratieve lasten voor het personeel. Benadrukt wordt dat de **school** (waar nodig in afstemming met schoolbestuur, samenwerkingsverband) afspraken maakt over verantwoordelijkheden in relatie tot het leerlingdossier, over de informatie die noodzakelijkerwijs bijgehouden dient te worden over de ondersteuning in het dossier en afspraken gericht op het voorkomen van meerdere dossiers. Het leerlingdossier is een middel, geen doel op zich.

Gespecialiseerd onderwijs

Uit de sessies met betrokkenen uit het gespecialiseerd onderwijs blijkt nadrukkelijk het belang van samenwerking, afstemming en uitwisseling tussen scholen in het regulier onderwijs en gespecialiseerd onderwijs. Dit vraagt een actieve rol van **scholen**, maar ook van **schoolbesturen** en **samenwerkingsverbanden**

Het gespecialiseerd onderwijs heeft veel ervaring met en expertise over het bieden van (basis)ondersteuning. Ervaringen en expertise die betrokkenen in het regulier onderwijs kunnen helpen passende (basis)ondersteuning te bieden aan hun leerlingen. Uitwisseling van expertise tussen scholen in het gespecialiseerd en regulier onderwijs wordt dan ook als essentieel punt benoemd.

Een nauwere samenwerking tussen het gespecialiseerd en regulier onderwijs biedt de mogelijkheid om duidelijker af te stemmen in welke gevallen a) basisondersteuning in het regulier onderwijs, b) basisondersteuning in het regulier onderwijs aangevuld met extra ondersteuning, c) basis- en extra ondersteuning in het regulier onderwijs aangevuld met (extra) ondersteuning vanuit het gespecialiseerd onderwijs (via symbiose), of d) basis- en extra ondersteuning in het gespecialiseerd onderwijs het meest passend is. Een heldere afbakening van het ondersteuningsaanbod in het regulier en gespecialiseerd onderwijs zorgt mede voor duidelijkheid - zowel voor de betrokkenen in het onderwijs als voor ouders/leerlingen - over wat het regulier en gespecialiseerd onderwijs kan bieden en waarin zij van elkaar verschillen. Dit zorgt ervoor dat de leerling de meest passende vorm van ondersteuning krijgt (dan wel in het regulier onderwijs, dan wel in het gespecialiseerd onderwijs).

Tenslotte is het van belang dat facilitering van leraren - zoals naar voren is gekomen in de voorgaande paragraaf - vanzelfsprekend ook geldt voor het gespecialiseerd onderwijs. Leraren dienen voldoende tijd/uren, maar ook kennis/expertise en ondersteuningsmiddelen (instrumenten t.b.v. signaleren van en inspelen op ondersteuningsbehoeften) te hebben om de basisondersteuning te kunnen bieden.

5.4 Uitvoering - Samenwerking en partnerschap

Ga uit van en investeer in educatief partnerschap: school-leerling-ouders

Samenwerking en partnerschap van **school** met de leerling en zijn/haar ouders komt naar voren als belangrijke voorwaarde voor het realiseren van de benodigde (basis)ondersteuning aan een leerling. Om educatief partnerschap en een gezamenlijke verantwoordelijkheid te realiseren, is het essentieel dat scholen investeren in het contact, de communicatie en relatie met leerling/ouders en ouders betrekken vanuit hun 'ervaringsdeskundigheid'. Het moet helder zijn wat leerling/ouders van school kunnen verwachten, maar ook wat scholen van leerling/ouders verwachten om de basisondersteuning te kunnen uitvoeren. Zo is het onder andere van belang dat ouders medewerking verlenen aan nader onderzoek om de ondersteuningsbehoefte van het kind goed in kaart te brengen, maar ook dat er afstemming plaatsvindt over de ondersteuning die thuis wordt geboden door ouders en de (basis)ondersteuning die school biedt.

In het onderzoek komen een paar specifieke aandachtspunten naar voren die helpend zijn bij het opbouwen van een educatief partnerschap:

- Investeer in een respectvolle en gelijkwaardige benadering; heb expliciete aandacht voor bejegening en omgangsvormen;
- Ben bewust van eventuele verschillen in cultuur en context, die mogelijk leiden tot bepaalde gevoeligheden (bijv. schaamte) en/of tot verschillende manieren van uiten van betrokkenheid;
- Heb oog voor wat er achter het gedrag van een kind zit en waarom een kind (negatieve) aandacht trekt (geef het kind niet direct 'de schuld');
- Heb oog voor eventuele verschillen in verwachtingen ten aanzien van de ondersteuningsbehoefte en de te bieden ondersteuning en maak deze bespreekbaar;
- Wees ervan bewust dat niet alle ouders bekend zijn met bepaalde termen die in het onderwijs gebruikt worden en wees helder wat hieronder verstaan wordt (denk bijv. aan 'prikkelarme omgeving');
- Maak duidelijke afspraken met elkaar over de ondersteuning en evalueer de voortgang regelmatig.

Investeer in afstemming en samenwerking binnen en tussen po en vo

De basisondersteuning vraagt om een doorgaande lijn. Bij de overgang of overstap naar een andere groep, naar een andere docent, naar een andere school, naar een andere onderwijssoort (bijv. overgang po-vo) bestaat het risico dat 'er weer opnieuw begonnen wordt' met het vormgeven en inrichten van de basisondersteuning. Van belang is dat voortgebouwd wordt op bestaande ondersteuning en op bestaande kennis over de meest passende vorm van ondersteuning. Dat vraagt afstemming en samenwerking tussen docenten (binnen po-scholen en binnen vo-scholen) en tussen **scholen** (zowel bij een overstap naar een andere school binnen het po of binnen het vo, maar zeker ook bij de overgang tussen po en vo). Hoewel de norm basisondersteuning niet voor het vervolgonderwijs na het vo geldt, is afstemming en samenwerking daarmee ook gewenst.

Investeer als samenwerkingsverband in de afstemming met gemeenten

De inrichting van de basisondersteuning en van de extra ondersteuning heeft impact op de doorverwijzing naar jeugdzorg. De basisondersteuning bepaalt waar de extra ondersteuning start en wat de inzet van jeugdzorg is. In het onderzoek komt de behoefte aan afbakening van basisondersteuning, extra ondersteuning en jeugdzorg naar voren. De **samenwerkingsverbanden** dienen hier bij de implementatie van de norm oog voor te hebben en de **gemeente** hier nadrukkelijk bij te betrekken.¹⁶

¹⁶ Een specifiek punt is de afstemming tussen samenwerkingsverbanden en gemeenten over de ondersteuning van leerlingen met lees-, spellingproblemen en dyslexie. Diagnostiek en behandeling van dyslexie voor leerlingen tot en met 12 jaar bij de indicatie Ernstige Dyslexie (ED) valt onder de Jeugdwet. Het is van belang dat samenwerkingsverbanden en gemeenten afstemmen hoe leerlingen die buiten deze vergoedingsregeling ED vallen de benodigde ondersteuning krijgen, wanneer zij meer nodig hebben dan nu is beschreven in het advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning. In de norm staat bijvoorbeeld dat leerlingen maximaal voor de duur van

Heb aandacht voor draagvlak van de ‘werkvloer’ bij ambities boven de landelijke norm

Het is van belang dat niet alleen leiders/bestuurders binnen het samenwerkingsverband en binnen de scholen op de hoogte zijn en betrokken worden bij het vaststellen van het niveau van basisondersteuning dat binnen de regio wordt nagestreefd, maar nadrukkelijk ook de werkvloer. Bevrage als **leiders/bestuurders binnen het samenwerkingsverband** leraren en ondersteuners/begeleiders wat de werkvloer nodig heeft, hoe het niveau van basisondersteuning gerealiseerd kan worden en betrek hen bij ontwikkelen van beleid en ambities.

Bij ambities boven de landelijke norm voor basisondersteuning is het nadrukkelijk van belang om leraren, ondersteuners/begeleiders en schoolleiders/afdelingsleiders actief te betrekken, te horen en mee te nemen bij het vaststellen van een hoger ondersteuningsniveau voor alle scholen in de regio. Zie hier ook het advies richting het ministerie van OCW bij 5.1.1.

5.5 Uitvoering - Rollen en verantwoordelijkheden

Maak duidelijke afspraken over rollen en verantwoordelijkheden

In het onderzoek wordt benadrukt dat er duidelijke afspraken nodig zijn over rollen en verantwoordelijkheden van alle bij de basisondersteuning betrokken partijen. De basisondersteuning wordt binnen de school, maar (desgewenst) wel in samenwerking met andere scholen binnen het bestuur/samenwerkingsverband uitgevoerd. De norm bevat ook verschillende aspecten die - naast de rol en verantwoordelijkheid van de school - wijzen op de rol en verantwoordelijkheid van schoolbestuur en samenwerkingsverband. **Samenwerkingsverbanden** en **schoolbesturen** dienen in dit kader daarom duidelijke afspraken te maken met de scholen over wie welke rol en verantwoordelijkheid heeft in het verzorgen en monitoren van de basisondersteuning. In dit kader wordt tevens het belang van expertisedeling genoemd. Het delen van expertise binnen het schoolbestuur en binnen het samenwerkingsverband kan immers bijdragen aan het bereiken en behouden van het benodigde en gewenste niveau van basisondersteuning in de regio.

Heb aandacht voor rollen en verantwoordelijkheden op schoolniveau

Om de benodigde basisondersteuning te realiseren, dienen rollen en verantwoordelijkheden binnen de **school** uitgewerkt te worden. Aangeraden wordt rollen en verantwoordelijkheden te bespreken met het gehele team omdat dat de basisondersteuning een teamverantwoordelijkheid is. Ook is het van belang de rollen en verantwoordelijkheden op schoolniveau vast te leggen (bijv. in de beschrijving van de basisondersteuning in de schoolgids) en te communiceren richting ouders.

Zorg dat een leraar en ondersteuner/begeleider zich gezien en gehoord voelt

In het onderzoek komt meermaals naar voren dat er veel van het onderwijspersoneel wordt gevraagd. Niet alleen als het gaat om rollen en verantwoordelijkheden in het kader van de basisondersteuning, maar ook in relatie tot andere rollen en verantwoordelijkheden die het onderwijspersoneel draagt in het onderwijs. Van belang is om hier als **school, schoolbestuur en samenwerkingsverband** aandacht voor te hebben en ervoor te zorgen dat leraren en ondersteuners/begeleiders zich gezien en gehoord voelen. Aspecten die hieraan kunnen bijdragen zijn 1) het ondersteunen van ‘professionele zoektochten’ en het stellen van vragen, 2) het investeren in delen van ervaringen en expertise van leraren en ondersteuners/begeleiders onderling, 3) het stimuleren van het delen wat wel/niet heeft gewerkt en waarom, 4) het stimuleren van gezamenlijke verantwoordelijkheid van leraren en ondersteuners/begeleiders en 5) het faciliteren van professioneel gedrag (zoals intervisie).

één schooljaar intensieve remediëring kunnen krijgen op het gebied van lezen en spellen en/of studiestrategieën. Daarna hebben leerlingen binnen het advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning nog de mogelijkheid voor verlengde en verdiepte instructie en ondersteuning bij het inzetten van hulpmiddelen zoals voorleessoftware. Het is echter denkbaar dat er in de praktijk leerlingen zijn die meer of langer intensieve op maat remediërende ondersteuning nodig hebben, maar die geen recht hebben op dyslexiebehandeling vanuit de Jeugdwet. Voorkomen moet worden dat deze leerlingen tussen wal en schip vallen.

5.6 Toezicht en naleving

Extern toezicht: werk met groeimodel

Men ziet in het onderzoek het belang van toezicht door de **Inspectie van het Onderwijs** op de kwaliteit van de basisondersteuning en op naleving van de norm. Benadrukt wordt echter dat er wel sprake moet zijn van een groeimodel en niet van een ‘afrekencultuur’. Scholen hebben te maken met een weerbarstige praktijk en lopen tegen grenzen aan in relatie tot uitvoering van de basisondersteuning. Genoemd worden het lerarentekort, de (on)mogelijkheden van schoolgebouwen (bijv. bij het bieden van een prikkelarme omgeving) en het tekort aan structurele financiële middelen.

Bovendien komen in relatie tot het toezicht door de Inspectie van het Onderwijs enkele aandachtspunten naar voren:

- Maak duidelijk wie waarvoor verantwoordelijk is (samenwerkingsverband of schoolbestuur).
- Besteed aandacht aan wat de naleving van de norm betekent voor de ‘belasting’ van de leraar en groep/klas.
- Communiceer expliciet over eventuele veranderingen in het toezicht door de Inspectie van het Onderwijs. Voor de communicatie kan het daarbij helpend zijn om de termen basisondersteuning en extra ondersteuning expliciet te noemen. Om dat mogelijk te maken is het van belang dat de basisondersteuning wettelijk wordt omschreven.

Controle op naleving en informatievoorziening over mogelijkheden om klacht in te dienen

Ook ouders geven aan dat controle nodig is om de landelijke norm voor basisondersteuning goed uit te kunnen voeren. Ouders benoemen de **Inspectie van het Onderwijs** (zie hiervoor), maar ook het **samenwerkingsverband** om de uitvoering te monitoren en dit met scholen te bespreken. In het verlengde hiervan is het relevant dat ouders bij een klacht over de (basis)ondersteuning weten dat (en waar) zij daarvoor terecht kunnen. Dit vraagt van de **scholen, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden** om duidelijke communicatie en informatievoorziening hierover.

5.7 Toekomst - Uitbreiding naar andere ondersteuningsgebieden

Advies over de ondersteuningsgebieden

De landelijke norm voor basisondersteuning behelst nu ondersteuning op drie gebieden: lees-/ spellingproblemen en dyslexie, (hoog)begaafdheid en taak-/werkgedrag. We maken hiermee een mooie stap, maar er zijn meer ondersteuningsgebieden waar leerlingen soms extra hulp nodig hebben. Denk ook aan leerlingen met dyscalculie/rekenproblemen, gedrags-, sociale en emotionele problemen of moeilijk lerend. Alle betrokkenen bij het onderzoek geven aan op korte termijn behoefte te hebben aan een norm basisondersteuning die recht doet aan deze diversiteit aan ondersteuningsgebieden. Een volledige norm basisondersteuning maakt duidelijk wat een school op allé te onderscheiden ondersteuningsgebieden moet kunnen bieden.

Ons advies aan het **ministerie van OCW** is om de norm zo spoedig mogelijk uit te breiden met (in ieder geval) de volgende ondersteuningsgebieden¹⁷.

- Sociale en emotionele problematiek
- Rekenproblemen en dyscalculie
- Moeilijk lerenden

Deze aandachtsgebieden zijn in het onderzoek het meest genoemd of als belangrijk aangemerkt. Andere gebieden die genoemd zijn, zijn gedragsproblemen, taal- en spraakontwikkeling, motorische (ontwikkelings)problematiek, autisme, NT2 en anderstaligen, fysieke beperkingen, doof/slechthorend en blind/slechtziend.

¹⁷ De uitbreiding naar andere ondersteuningsgebieden is in meerdere fases van het traject met diverse respondenten aan bod gekomen. Zie voor een uitgebreidere onderbouwing Deel 2 van dit rapport.

Bij de uitbreiding van de landelijke norm voor basisondersteuning naar andere gebieden, adviseren we bij de partners vanuit het veld (ook) na te gaan in hoeverre de uitbreiding met de nieuwe ondersteuningsgebieden dekkend is, of - indien dat niet zo is - welke aanvullende ondersteuningsgebieden tevens uitwerking behoeven in de landelijke norm voor basisondersteuning.

Advies aanpak uitbreiding landelijke norm voor basisondersteuning

De doorloop van dit traject heeft veel waardevolle inzichten opgeleverd over de aanpak en randvoorwaarden om tot een goede en gedragen norm basisondersteuning te komen. De volgende punten kunnen helpen in een vervolgetraject om te komen tot een volledige landelijke norm voor basisondersteuning.

Zorg voor een lerend proces

De aanpak in dit onderzoek is gebaseerd op een cyclisch proces van onderzoek, co-creatie en validatie. Het starten vanuit bestaande inzichten en van daaruit aanscherpen en toetsing vanuit zowel de praktijk als vanuit experts (iteratief proces) was van meerwaarde en zou ook bij de uitbreiding van de norm naar nieuwe ondersteuningsgebieden gevolgd moeten worden. Wel is het advies daar ruimer de tijd voor te nemen (zie volgende punt).

Neem tijd voor de uitwerking van nieuwe ondersteuningsgebieden

De ontwikkeling van de landelijke norm voor basisondersteuning is in een zeer korte periode tot stand gekomen. Hoewel kwaliteit (van de norm) boven snelheid (van het proces) is gesteld, stond de inhoud op momenten wel onder druk. Het advies aan het **ministerie van OCW** is om bij de uitbreiding van de landelijke norm voor basisondersteuning met nieuwe ondersteuningsgebieden meer tijd te nemen, zodat op vaste momenten (ijkpunten in het proces) beter stilgestaan kan worden bij de interpretatie van de uitkomsten van gezette stappen en de betekenis daarvan voor de volgende stappen in het proces. Op die manier kan ook de input en betrokkenheid van verschillende stakeholders maximaal worden benut.

Zorg dat alle betrokkenen rond de basisondersteuning input kunnen leveren op de formulering van de norm

In het huidige traject zouden schoolleiders, samenwerkingsverbanden en schoolbesturen bij de ontwikkeling van de norm betrokkenen worden in de fase van testen en toetsen. Er is tussentijds voor gekozen om ook deze stakeholders eerder feedback te laten geven op de norm. Dit is heel waardevol gebleken en het advies is om dit ook te doen bij de uitbreiding naar andere ondersteuningsgebieden.

Maak meer gebruik van experts

In dit traject was er maar relatief beperkt de ruimte om experts betrekken. Voor ieder ondersteuningsgebied is er slechts één (expert)bijeenkomst geweest, terwijl de experts essentieel zijn voor de kwaliteit van de criteria in de norm, omdat zij weten wat werkt. Bij een uitbreiding zou het wenselijk zijn om eerst een (eerste) conceptversie opgesteld op basis van bestaande ondersteuningsplannen voor te leggen aan experts en vervolgens pas aan de andere stakeholders. Daarnaast is het wenselijk om op een later moment in het traject een nieuwe versie voor te leggen aan de experts, zodat zij kunnen reflecteren op de inbreng van de andere stakeholders.

Zorg voor goede communicatie met en voldoende betrokkenheid van stakeholders en neem hiervoor tijd

Betrokkenheid van stakeholders is voorwaardelijk om tot een gedragen norm basisondersteuning te komen. Die betrokkenheid is nodig op verschillende niveaus:

Klankbordgroep en stuurgroep: we hebben een goede ervaring met de betrokken stakeholders in de klankbordgroep. Zij hebben gedurende het proces waardevolle en inhoudelijk sterke feedback op tussenproducten gegeven. Draagvlak onder deze groepen is essentieel om tot een volledige landelijke norm voor basisondersteuning te komen. Het is aan te raden om in het vervolg weer te

werken met een kleine verantwoordelijke stuurgroep, met daaromheen een actief meewerkende groep stakeholders.

Brede betrokkenheid vanuit veld: veel leraren, ondersteuners, ouders, leerlingen, schoolleiders/afdelingsleiders en betrokkenen vanuit schoolbesturen en samenwerkingsverbanden hebben hun bijdrage willen leveren aan de totstandkoming van deze norm. In de praktijk bleek het soms lastig om voldoende belangstellenden naar een (fysieke) bijeenkomst te trekken, vanwege volle agenda's van verschillende betrokkenen. We adviseren daarom om in het vervolgtraject, bij de doorontwikkeling van de norm, te investeren in voldoende online mogelijkheden om het onderwijsveld inspraak te geven en/of zoveel mogelijk aan te sluiten bij al bestaande overlegstructuren en bijeenkomsten voor leraren, ouders/leerlingen en bestuurders. Deze kunnen aangevuld worden met enkele fysieke bijeenkomsten, omdat deze meer ruimte geven aan discussie tussen deelnemers. Communiceer deze data en tijdstippen minstens 2-3 maanden van tevoren.

Specifiek voor samenwerkingsverbanden en schoolleiders geldt dat zij in het proces van totstandkoming van het advies over de landelijke norm voor basisondersteuning niet direct vanaf het begin goed zijn betrokken. Dit leidde er in de sessies met swv'en toe dat veel tijd opging aan het toelichten en verantwoorden van gemaakte keuzes (waarom een norm, waarom de drie ondersteuningsgebieden, opbouw van de norm, etc.). Voor het draagvlak van het uitbreiden van de landelijke norm voor basisondersteuning met nieuwe ondersteuningsgebieden, is het advies hen eerder en explicieter te betrekken bij het proces.

Onderdeel 2

Beschrijving en opbrengsten traject om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning

Dit deel van het rapport gaat over alle verschillende fases van dit traject. Per fase komt uitgebreid aan bod welke stappen er zijn gezet en tot welke uitkomsten deze stappen hebben geleid. Het geeft een verdiepend beeld van de resultaten en dient daarnaast als verantwoording voor de gemaakte keuzes en gegevens adviezen.

Hoofdstuk 6 bespreekt de methodiek en uitkomsten van de deskresearch (fase 1). Vervolgens wordt in Hoofdstuk 7 Normbepaling een beschrijving en de uitkomsten gegeven van alle sessies met ouders, leraren, begeleiders, experts, schoolleiders, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden. Tot slot beschrijven we in hoofdstuk 8 hoe de norm getest en getoetst is aan de hand van een vragenlijst in fase 3.

6 Fase 1 Deskresearch

6.1 Methode

In de eerste fase is een deskresearch uitgevoerd aan de hand van de reeds beschikbare informatie. Ouders & Onderwijs en AOb deden hiervoor een aanzet. Zij gebruikten zowel het instrument *Perspectief op school*¹⁸ als de ondersteuningsplannen van verschillende samenwerkingsverbanden, namelijk:

- PO West-Friesland
- VO West-Friesland
- VO Tilburg
- VO Eemland
- PO Friesland
- PO Aan den IJssel
- PO Helmond
- PO Zout
- PO Oss en omgeving 30.06

Vervolgens hebben KBA Nijmegen en het Expertisecentrum Nederlands een deskresearch uitgevoerd op twee vlakken:

1. Opbrengsten van eerdere pogingen om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning;
2. Analyse van goede voorbeelden.

Voor beide delen van de deskresearch is er op een systematische wijze informatie in kaart gebracht en geanalyseerd aan de hand van een analysekader. De uitkomsten van deze analyses worden, los van elkaar, besproken in de volgende paragrafen. Op basis van deze uitkomsten is de eerste conceptversie van de norm bijgesteld. Deze versie van de norm is vervolgens gebruikt voor de inhoud van de werksessies in fase 2. Daarnaast gaven de opbrengsten van de deskresearch input en handvaten voor de vormgeving van de werksessies in fase 2.

6.2 Opbrengsten van eerdere pogingen

Eerder zijn er al drie pogingen gedaan om te komen tot een landelijke norm. Deze hebben niet geleid tot het gewenste resultaat: een landelijke norm voor basisondersteuning. Dat betekent niet dat deze pogingen geen bruikbare informatie bevatten. Voor dit deel van de deskresearch zijn daarom de eerdere pogingen in kaart gebracht en geanalyseerd. We zijn daarbij op zoek gegaan naar zowel inhoudelijke informatie (bijvoorbeeld de gehanteerde kaders en definities), als naar lessen die we kunnen leren van de eerdere pogingen (bijvoorbeeld in de aanpak en het proces). Ook het Referentiekader Passend onderwijs is meegenomen en geanalyseerd als zijnde een eerdere poging.

Daarnaast zijn er diverse andere relevante bronnen (Kamerbrieven, beleidsnota en adviezen) geanalyseerd. De reden hiervoor is tweeledig. Ten eerste gebruiken we deze bronnen als aanvulling op de informatie die we hebben van de eerdere pogingen. Van de eerdere pogingen hebben we veelal slechts het eindresultaat. Deze eindrapporten of instrumenten geven niet in alle gevallen antwoord op alle vragen, met name als het gaat om de te leren lessen. Ten tweede gebruiken we deze bronnen om een duidelijk beeld te schetsen van de relevante (onderwijs)context en de

¹⁸ *Perspectief op School* ondersteunt het onderwijs met praktische handvatten, expertise en begeleiding om een inclusieve leeromgeving te creëren waarin iedere leerling optimaal kan deelnemen en zich kan ontwikkelen.

positionering van de landelijke norm voor basisondersteuning. In Bijlage 1 wordt een overzicht gegeven van de geanalyseerde bronnen.

Alle bronnen zijn systematisch geanalyseerd aan de hand van een analysekader. Dat kader had betrekking op de volgende thema's:

- Positionering basisondersteuning in relatie tot de gehele onderwijscontext
- Definitie van basisondersteuning, lichte ondersteuning en extra ondersteuning
- Definitie van de ondersteuningsgebieden
- Aanpak, normbepaling en draagvlak

In deze paragraaf worden per thema de belangrijkste opbrengsten van de deskresearch kort samengevat.

Positionering basisondersteuning in relatie tot de gehele onderwijscontext

Om een beter beeld te krijgen van de positie die de landelijke norm voor basisondersteuning heeft ten opzichte van de gehele (onderwijs)context is gekeken naar wat er in de verschillende stukken hierover wordt gezegd. Er is onder andere gekeken naar de bestaande wet- en regelgeving. Daarnaast worden ook in diverse stukken verwachtingen en wensen voor de norm uitgesproken.

Wetgeving en de basisondersteuning

In de wet- en regelgeving die betrekking heeft op Passend Onderwijs en andere onderwijscontext wordt niet expliciet gesproken over 'basisondersteuning'. Hoewel de term dus niet expliciet in wetten wordt gebruikt, is de wettelijke basis voor de basisondersteuning wel vastgelegd (OCW, 2020). Deze basis is opgenomen in de Wet op primair onderwijs (WPO), Wet op het voortgezet onderwijs (WVO 2020) en de Wet op de Expertisecentra (WEC). Scholen hebben een zorgplicht, vastgelegd in de wet Passend onderwijs. Dat houdt in dat scholen¹⁹ ervoor verantwoordelijk zijn om alle leerlingen die ondersteuning²⁰ nodig hebben een passende plek te bieden. Als een school die passende plek niet kan realiseren, is de school er verantwoordelijk voor dat die plek elders wordt gevonden (hetzij in het regulier onderwijs, hetzij in het speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs of praktijkonderwijs). Samenwerkingsverbanden passend onderwijs hebben binnen de wet de ruimte om - afhankelijk van de eigen specifieke vraagstukken - zelf hun ondersteuningsaanbod in te vullen. In de praktijk komt het erop neer dat samenwerkingsverbanden een eigen invulling hebben gegeven aan de begrippen basis- en extra ondersteuning. De Inspectie van het Onderwijs heeft de taak om toezicht te houden op de uitvoering van de Wet passend onderwijs door de samenwerkingsverbanden.

Over extra ondersteuning schrijft de wet Passend onderwijs voor dat iedere school een ondersteuningsprofiel (schoolondersteuningsprofiel) heeft waarin de voorzieningen worden beschreven (Ludeke et al., 2013) en dat er door de school een ontwikkelingsperspectief opgesteld dient te worden wanneer een leerling in aanmerking komt voor extra ondersteuning. Dit geldt dus niet voor de basisondersteuning.

Verwachtingen, wensen en doelstellingen

De Onderwijsraad (2020) heeft in haar advies '*Steeds inclusiever*' de wens uitgesproken voor een norm voor lichte ondersteuning²¹. Zij merkt op dat er met het Referentiekader Passend Onderwijs (2013), de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (WGBH/CZ) en de ondersteuningsplannen en ondersteuningsprofielen al belangrijke aanzetten zijn gedaan voor een

¹⁹ Wettelijk gezien het schoolbestuur, maar in de praktijk betreft dit vaak de schoollocatie.

²⁰ In de wet wordt alleen onderscheid gemaakt tussen leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte en leerlingen zonder extra ondersteuningsbehoefte.

²¹ De Onderwijsraad hanteert in haar advies de begrippen lichte en zwaardere ondersteuning. Hoewel zij andere termen hanteert, duidt zij een vergelijkbare indeling aan als bij basis- en extra ondersteuning. Lichte ondersteuning moeten alle scholen kunnen bieden. Zwaardere ondersteuning is meer ingrijpend van aard en kan niet van alle scholen worden verwacht.

norm. Een groot deel van deze aanzetten is meegenomen in de conceptversie van de norm. Het Referentiekader Passend Onderwijs (2013) en de WGBH/CZ hebben bijvoorbeeld de basis gevormd voor de aangescherpte definitie van basisondersteuning en de ondersteuningsplannen van samenwerkingsverbanden zijn geanalyseerd en hebben de basis gevormd voor de criteria van de norm (zie ook paragraaf 3.3). De ondersteuningsprofielen van scholen zijn niet meegenomen in de totstandkoming van de norm. De verwachting was dat dit niet veel zou opleveren. Scholen zijn namelijk alleen verplicht om hier de extra ondersteuning in te beschrijven. Daarnaast merkt de Onderwijsraad (2020) hierover op dat deze ondersteuningsprofielen vooral een ‘papieren werkelijkheid’ representeren.

In een kamerbrief (OCW, 2020) wordt de wens uitgesproken dat de landelijke norm voor basisondersteuning niet alleen de verschillen tussen scholen moet verminderen, maar ook als inhoudelijke leidraad gebruikt kan worden voor de professionalisering van zittende leraren en door lerarenopleidingen in de gezamenlijke kennisbases en curricula.

Definitie van basisondersteuning

Om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning moet er een definitie van basisondersteuning zijn. Om het gesprek te voeren over wat het minimum aan basisondersteuning zou moeten zijn, moet er immers eerst overeenstemming zijn over wat basisondersteuning is. Er bestaat namelijk geen wettelijk vastgelegde definitie van basisondersteuning. Alle beschrijvingen die worden gegeven zijn niet erg expliciet. Zo staat in de Memorie van Toelichting het volgende: “Met basisondersteuning in het onderwijs wordt de ondersteuning bedoeld die elke school zou moeten kunnen bieden. Speciale ondersteuning wordt geboden door de scholen voor speciaal onderwijs of met behulp van de inzet van middelen vanuit het samenwerkingsverband.” In de wet Passend onderwijs ruimte voor de samenwerkingsverbanden om hun eigen ondersteuningsaanbod in te richten. In de praktijk zorgt dit ervoor dat samenwerkingsverbanden eigen definities en afbakeningen hanteren van de begrippen basisondersteuning en extra ondersteuning. Uit onderzoek van Ledoux, Waslander en Eimers (2020) komt naar voren dat de grens tussen basis- en extra ondersteuning in de praktijk blijkt te verschillen tussen samenwerkingsverbanden, tussen scholen binnen hetzelfde samenwerkingsverband en tussen leraren van dezelfde school.

In het Referentiekader Passend Onderwijs (Ludeke et al., 2013) is er een aanzet gedaan om een definitie van basisondersteuning op te stellen. Door Jorna en anderen (2023) werd geconstateerd dat deze definitie door samenwerkingsverbanden als uitgangspunt wordt genomen voor de definiëring van de basisondersteuning in hun ondersteuningsplan.

Naast de definitie in het referentiekader wordt ook door andere partijen beschreven wat basisondersteuning zou moeten omvatten. Zo wordt in het advies van de Onderwijsraad (2020) genoemd dat het toerusten van leerlingen om met hun beperking om te gaan volgens hen ook onderdeel uit moet maken van de basisondersteuning. En in de kamerbrief Samen de schouders onder Passend Onderwijs (Wiersma, 2023) wordt beschreven dat basisondersteuning niet alleen gaat over een opsomming van het aanbod dat aanwezig moet zijn, maar ook over de faciliteiten die nodig zijn om tot het aanbod te komen.

Definitie van basisondersteuning zoals omschreven in het Referentiekader Passend Onderwijs:

We omschrijven basisondersteuning als het door het samenwerkingsverband afgesproken geheel van preventieve en lichte curatieve interventies die binnen de onderwijsondersteuningsstructuur van de school planmatig en op een overeengekomen kwaliteitsniveau, eventueel in samenwerking met ketenpartners, worden uitgevoerd. We gaan hierna op de vier aspecten van basisondersteuning in.

1. *Preventieve en licht curatieve interventies*
2. *Onderwijsondersteuningsstructuur*
3. *Planmatig werken*
4. *Kwaliteit van de basisondersteuning*

Het niveau van basisondersteuning wordt door het bestuur van het samenwerkingsverband vastgesteld. Het niveau van basisondersteuning heeft betrekking op de hiervoor beschreven aspecten van basisondersteuning. Bij de bepaling van het ambitieniveau hanteren we de combinatie van het hiervoor beschreven ondersteuningsaanbod en de onderwijskwaliteit. Meer specifiek gaat het dan om:

1. *de school heeft, binnen de door het samenwerkingsverband gestelde marge, een ondersteuningsaanbod voor preventieve en (licht) curatieve (onderwijs)ondersteuning;*
2. *de school hanteert voor haar onderwijsondersteuning de eisen die het toezichtkader van de Inspectie van het Onderwijs stelt aan Zorg en begeleiding en*
3. *het onderwijsondersteunend en onderwijsgevend personeel voldoet aan de professionele eisen zoals o.a. vastgelegd in het Besluit bekwaamheidseisen (2005).*

Definitie van de ondersteuningsgebieden

Om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning moet er, naast een afbakening van het begrip basisondersteuning, ook per ondersteuningsgebied vastgesteld worden wat daaronder valt. Jorna en anderen (2023) deden al zeer uitgebreid literatuuronderzoek naar de verschillende definities van de ondersteuningsgebieden en de mate van overeenstemming over deze definities. In het rapport komen zij op basis hiervan zowel tot eigen definities van de ondersteuningsgebieden, als tot een aantal aandachtspunten bij het opstellen van de definities. Het gaat, naast de inhoudelijke verschillen, onder andere om verschillen in aanwezige kennis over de ondersteuningsgebieden en de mate van overeenstemming over de afbakening van de ondersteuningsgebieden. De mate van overeenstemming over de definities verschilt sterk tussen de ondersteuningsgebieden. Uit het onderzoek van Jorna en anderen (2023) blijkt dat dyslexie een ondersteuningsgebied is - dat in vergelijking met de andere twee ondersteuningsgebieden - al sterk is uitgewerkt; hoewel er veel definities beschikbaar zijn in de literatuur, is er wel een hoge mate van consensus over de definitie. Ook executieve functies worden volgens Jorna en anderen (2023) in de literatuur op veel verschillende manieren gedefinieerd. Toch zitten er ook een aantal gemeenschappelijke elementen in deze definities. Voor het ondersteuningsgebied meer- en hoogbegaafdheid geldt dat in veel mindere mate. Over de tijd en in verschillende wetenschappelijke stromingen is er - en wordt nog steeds - heel verschillend gedacht over hoogbegaafdheid en wat er wel/niet onder valt. De variëteit in dit kader is groot. Duidelijk is dat met de ontwikkeling van (de definitie van) hoogbegaafdheid ook de onderwijsbenadering verandert. Op dit moment is er in de literatuur geen volledige overeenstemming over de beste definitie en daarop gebaseerde onderwijsbenadering.

Aanpak, normbepaling en draagvlak

Er is in de deskresearch ook gekeken naar de aanpak en de manier waarop de norm is bepaald in de eerdere pogingen. Daarbij is de belangrijkste bevinding dat de verschillende pogingen niet volledig vergelijkbaar zijn. De exacte opdrachten verschilden tussen pogingen en de normbepaling verschilt sterk tussen pogingen. Zo schetst het Referentiekader Passend Onderwijs, zoals de naam al zegt,

een (globaal) referentiekader en is het voorstel voor de norm van Jorna en anderen (2023) een tot in detail beschreven lijst aan criteria.

In de kamerbrief Samen de schouders onder passend onderwijs (Wiersma, 2023) wordt benoemd dat er in de eerdere drie pogingen onvoldoende draagvlak blijkt te zijn om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning. Over de laatste poging geeft Wiersma (2023) aan dat uit gesprekken met de begeleidingscommissie blijkt dat deze norm onvoldoende richting geeft. Dit terwijl Jorna en collega's (2023) concluderen dat dat advies herkenbaar was als werkzame praktijk en dat deze ook haalbaar lijkt in de praktijk.

Conclusie

De geanalyseerde bronnen hebben veel handvatten gegeven in het leggen van een fundament voor de eerste conceptversie van de landelijke norm basisondersteuning. De kamerbrieven, antwoorden op kamervragen, beleidsnota en het advies van de Onderwijsraad hebben een goed beeld geschetst van de context en inzicht gegeven in de (mogelijke) positionering van een landelijke norm voor basisondersteuning. De eerdere pogingen (Ministerie van OCW, 2020 voor de algemene toelichting bij de norm; Jorna et al., 2023 voor de beschrijving van de ondersteuningsgebieden) en het Referentiekader Passend Onderwijs (Ludeke et al., 2013) hebben als basis gediend voor het opstellen van definities in de conceptnorm. Daarnaast zijn er lessen getrokken uit de aanpak, normbepaling en het gebrek aan draagvlak en richting van de eerdere pogingen. Deze zijn meegenomen en waar nodig is de opzet van het huidige traject bijgesteld.

6.3 Resultaten deskresearch ondersteuningsplannen

In het tweede deel van de deskresearch is gezocht naar 'good practices' in de ondersteuningsplannen van samenwerkingsverbanden. In de ondersteuningsplannen hebben samenwerkingsverbanden het onderscheid tussen basis- en extra ondersteuning vastgelegd. De ondersteuningsplannen zijn systematisch geanalyseerd op bruikbare informatie voor het opstellen van een landelijke norm basisondersteuning.

Uit een lijst van goede voorbeelden²² is een selectie gemaakt van zes ondersteuningsplannen. De ondersteuningsplannen die zijn geselecteerd, waren de ondersteuningsplannen die het meest bruikbaar leken²³. Er zijn vier ondersteuningsplannen voor het po en twee voor het vo geselecteerd. De reden hiervoor was dat de ondersteuningsplannen die door samenwerkingsverbanden voor het vo waren opgesteld, in mindere mate concrete criteria voor de basisondersteuning formuleerden. De geselecteerde ondersteuningsplannen zijn opgesteld door de volgende samenwerkingsverbanden:

- PO Friesland;
- PO 30.06 (Oss en omgeving);
- PO Apeldoorn;
- SWV Aan den IJssel PO;
- VO/VSO Midden Holland & Rijnstreek;
- Sterk VO Utrecht.

In Bijlage 1 is een volledig overzicht te vinden van de geraadpleegde ondersteuningsplannen en aanvullende bronnen per samenwerkingsverband.

²² Voorbeelden werden aangedragen door de stuurgroep, klankbordgroep en onderzoekers.

²³ De bruikbaarheid had vooral te maken met de mate waarin de basisondersteuning concreet werd beschreven. Indien alleen de naam van het ondersteuningsgebied werd genoemd, was dit niet voldoende.

Vervolgens zijn de ondersteuningsplannen systematisch geanalyseerd aan de hand van een analysekader. Het instrument Perspectief op school is gebruikt om dit analysekader aan te vullen en aan te scherpen. De volgende aspecten maakten deel uit van het analysekader voor de ondersteuningsplannen:

- Definitie van basisondersteuning, lichte ondersteuning en extra ondersteuning
- Afbakening van de basisondersteuning
- Definitie ondersteuningsgebieden
- Mate van concreetheid
- Allocatiemodel (financieel verdeelmodel)
- Inhoud ondersteuningsaanbod
- Organisatie ondersteuningsaanbod
- Gespecialiseerd onderwijs
- Ondersteuningsstructuur
- Bronnen en verantwoording
- Monitoring en evaluatie

In deze paragraaf worden de belangrijkste resultaten per geanalyseerd samenwerkingsverband besproken.

PO Friesland

In het ondersteuningsplan van PO Friesland wordt de basisondersteuning niet specifiek als begrip toegelicht. De ondersteuningsgebieden zelf worden ook niet nader gedefinieerd. Er worden wel concrete criteria genoemd voor de basisondersteuning op diverse ondersteuningsgebieden, waaronder:

- De ontwikkeling van alle leerlingen
- Lees-, spellingproblemen en dyslexie
- (Hoog)begaafde cognitieve en metacognitieve ontwikkeling
- Sociaal-emotionele ontwikkeling en ‘leren leren’

De criteria zijn onderverdeeld in de categorieën: beschikbare expertise, beschikbaar aanbod en wat er niet onder de basisondersteuning valt. Deze beschrijving vormde de eerste aanzet voor het concept fase 1.

PO 30.06 (Oss en omgeving)

De definiëring van de basisondersteuning uit het ondersteuningsplan van PO 30.06 lijkt op de definitie uit het Referentiekader Passend Onderwijs (2013). Daarnaast wordt aangegeven dat de interventies in het verlengde liggen van de basiskwaliteit. De ondersteuningsgebieden zijn niet specifiek gedefinieerd. Er zijn in het ondersteuningsplan concrete criteria geformuleerd voor de basisondersteuning (preventieve en licht curatieve interventies). In dit traject is gebruik gemaakt van de volgende onderdelen om de conceptversie van de norm aan te scherpen:

- Lees-, spellingproblemen en dyslexie
- Meer- en hoogbegaafdheid
- Gedrag en sociaal emotionele ontwikkeling

De criteria zijn onderverdeeld in de categorieën: protocol, expertise, materialen, fysieke ruimte, randvoorwaarden en wat niet onder de basisondersteuning valt.

PO Apeldoorn

Bij dit samenwerkingsverband maken ze niet alleen een onderscheid tussen basisondersteuning en extra ondersteuning, maar is er ook nog een tussenniveau, namelijk lichte ondersteuning. Zij definiëren de basisondersteuning als volgt: “Basiskwaliteit (toezichtkader van de Inspectie van het Onderwijs) + ijkpunten van de basisondersteuning zoals hieronder beschreven + de inzet van de lichte middelen van de besturen.” In dit kader wordt de bron achter ieder ijkpunt genoemd en wordt de link met het onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs gelegd. Daarnaast is in

de ijkpunten de verbinding gemaakt tussen de personele inzet en inzet van financiële middelen. Het Kader 'inzet lichte middelen' geeft concreet aan voor welke aspecten van de basisondersteuning de (aanvullende) lichte middelen van het samenwerkingsverband worden ingezet. De ijkpunten uit dit kader zijn op zichzelf onvoldoende bruikbaar voor de conceptversie van de norm, omdat deze veelal ingaan op het 'hoe' en daarnaast beperkt concreet geformuleerd zijn voor verschillende ondersteuningsgebieden. De ijkpunten zijn echter wel een bruikbaar voorbeeld voor samenwerkingsverbanden om een vertaalslag te maken naar hun samenwerkingsverband op basis van een toekomstige landelijke norm.

Er is geen grens tussen lichte en extra ondersteuning omschreven, maar er is wel beschreven hoe en vooral met wie dit wordt bepaald. Er worden wel ondersteuningsgebieden genoemd (o.a. dyslexie, hoogbegaafdheid en leren en gedrag), maar deze zijn niet gedefinieerd.

SWV Aan den IJssel PO

Dit samenwerkingsverband heeft zelf een eigen norm voor basisondersteuning beschreven met hetzelfde doel als de landelijke norm voor basisondersteuning: duidelijkheid scheppen voor wat ouders en onderwijspersoneel kunnen verwachten. Hierin wordt ook zoveel mogelijk het 'wat' beschreven. Het 'hoe' wordt overgelaten aan de scholen en schoolbesturen. Opvallend is dat hier basiskwaliteit en basisondersteuning worden geschetst als twee verschillende dingen. Basisondersteuning wordt gedefinieerd als "Basisondersteuning wordt in ons samenwerkingsverband vastgelegd in een set van afspraken over basiskwaliteit, ondersteuningsstructuur en beschikbare interventies op scholen."

Er zijn concrete criteria beschreven waaraan de basisondersteuning moet voldoen bij verschillende ondersteuningsgebieden. De ondersteuningsgebieden zijn niet verder gedefinieerd. Hierbij maken we in dit traject gebruik van de criteria onder:

- Lees- en spellingontwikkeling
- (Hoog)begaafde- en metacognitieve ontwikkeling
- Gedrag / sociaal emotionele ontwikkeling / executieve functieontwikkeling

De criteria zijn onderverdeeld in de categorieën: protocol, expertise, aanbod en wat niet onder de basisondersteuning valt.

VO/VSO Midden Holland & Rijnstreek

De basisondersteuning wordt hier vrij algemeen gedefinieerd: "Basisondersteuning is de ondersteuning die de school zelf biedt aan alle jongeren.", "Basisondersteuning is de ondersteuning die op alle scholen binnen het samenwerkingsverband geboden wordt voor de leerlingen.", "Basisondersteuning gaat over de mogelijkheden van de school om leerlingen te ondersteunen en beschrijft aldus de inspanningen die gepleegd kunnen worden als een leerling iets nodig heeft." Binnen de verdere uitwerking van de basisondersteuning wordt aangesloten bij het Referentiekader Passend Onderwijs (2013) en het stappenplan Basisondersteuning in 6 stappen (OCW, 2021). Er zijn concrete criteria geformuleerd ten aanzien van de basisondersteuning en extra ondersteuning. Deze criteria hebben vooral betrekking op de ondersteuningsstructuur en hoe dit beschreven en ingericht moet worden. Er wordt niet concreet beschreven voor verschillende ondersteuningsgebieden wat aan ondersteuning geboden moet worden. Wel wordt aangegeven dat er aanbod moet zijn voor onder andere een vertraagde lees-/taalontwikkeling, dyslexie, leerproblemen en executieve vaardigheden, enkelvoudige gedragsproblemen en voor (hoog)begaafde leerlingen. Naast kortdurende ondersteuning wordt ook gesproken over hulpmiddelen en kortdurende aanpassingen zoals tijdverlening en aanpassingen in examens. Daarnaast wordt de samenwerking met verschillende partners uitgebreid beschreven. Er is binnen de criteria geen duidelijk onderscheid gemaakt tussen basis- en extra ondersteuning. De ondersteuningsgebieden worden verder niet gedefinieerd.

Sterk VO Utrecht

Dit samenwerkingsverband heeft een aantal basiscriteria geformuleerd voor basisondersteuning:

1. De school heeft samen met leerling, ouders en ondersteuners zicht op de leerontwikkeling van alle leerlingen en legt deze vast.
2. De school heeft een deskundig team dat opbrengstgericht, handelingsgericht en cyclisch werkt.
3. De school heeft een positief pedagogisch klimaat en is fysiek en sociaal veilig voor leerlingen en team.
4. De school zorgt voor een ononderbroken schoolloopbaan voor iedere leerling en passende begeleiding bij iedere overstap.
5. De school biedt effectieve ondersteuning en werkt hierin samen met (kern)partners.

Er is niet expliciet genoemd bij welke ondersteuningsgebieden ondersteuning moet worden geboden. Er is wel duidelijk aandacht voor meer- en hoogbegaafde leerlingen. Het ondersteuningsaanbod voor deze leerlingen is in een apart document beschreven. Dit is echter niet zodanig concreet beschreven dat er aanscherpingen gedaan konden worden aan de conceptversie van de norm. Op basis van dit ondersteuningsplan is het concept niet verder aangepast.

Conclusie

Alleen de geanalyseerde ondersteuningsplannen voor het po hebben concrete input opgeleverd voor de eerste conceptversie van de landelijke norm voor basisondersteuning. Concreet betekent dit dat criteria uit deze ondersteuningsplannen zijn opgenomen in de conceptversie van de norm. Om die reden is er tijdens de werksessies extra aandacht geweest voor de vo-context. Daarnaast valt op dat in ieder ondersteuningsplan de ondersteuningsgebieden een andere naam hebben. Door geen enkel van deze zes samenwerkingsverbanden is toegelicht wat er onder deze ondersteuningsgebieden wordt verstaan. Bij lees-/spellingproblemen en dyslexie wordt vaak naar de Protocollen Leesproblemen en Dyslexie van het Expertisecentrum Nederlands verwezen voor de invulling van de ondersteuning. Voor (hoog)begaafdheid zie je dat relatief meer samenwerkingsverbanden (samen met hun scholen/schoolbesturen) hebben uitgewerkt wat ze aan ondersteuning verwachten bij dit ondersteuningsgebied. Dit zie je ook bij taak-/werkgedrag, hoewel ieder samenwerkingsverband dit anders positioneert in de ondersteuning. Voor de landelijke norm beperkt de opdracht zich tot taak-/werkgedrag, maar in de ondersteuningsplannen maakt dit vaak deel uit van een breder ondersteuningsgebied, waar ook sociaal emotionele ontwikkeling en gedrag in brede zin onder worden geschaard.

7 Fase 2 Normbepaling

7.1 Methode en aanpak

Om input op te halen voor de landelijke norm voor basisondersteuning zijn er werksessies georganiseerd met alle groepen die te maken hebben met de basisondersteuning, namelijk:

1. Ouders en leerlingen
2. Leraren en begeleiders²⁴
3. Schoolleiders
4. Samenwerkingsverbanden en schoolbesturen
5. Experts

Daarnaast zijn er klankbordbijeenkomsten georganiseerd met vertegenwoordigers van deze groepen aangevuld met een vertegenwoordiger vanuit de lerarenopleidingen en zijn er sessies georganiseerd met experts van de drie ondersteuningsgebieden.

Omdat de wens is dat het advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning opgenomen wordt in wetgeving en om wetgevingsvraagstukken voor te kunnen leggen is er in aparte sessies advies gegeven door wetgevingsjuristen van het Ministerie van OCW. Dit advies had betrekking op de huidige wettelijke kaders, in hoeverre (de adviezen voor) de norm binnen de huidige wettelijke kaders passen of dat dit om aanpassing of aanvulling van wetgeving vraagt. Hierbij is niets gezegd over de wenselijkheid ervan.

De werksessies met bovengenoemde groepen en de experts hebben in twee fasen plaatsgevonden. In de eerste fase hebben sessies met de experts en sessies met ouders, leerlingen, leraren en begeleiders plaatsgevonden. In de tweede fase zijn schoolleiders, samenwerkingsverbanden en schoolbesturen bevraagd. Aanvullend hebben in de tweede fase ook sessies plaatsgevonden met ouders, leerlingen, leraren en begeleiders uit het gespecialiseerd onderwijs. De klankbordgroep is doorlopend betrokken geweest.

De werksessies zijn ingericht als semigestructureerde focusgroepen waarbij de deelnemers zowel mondelinge als schriftelijke input gaven op een aantal thema's gekoppeld aan enkele criteria uit de meest recente versie van de landelijke norm voor basisondersteuning. De criteria die zijn voorgelegd verschilden per werksessie.

Afhankelijk van de deelnemende doelgroep van de werksessie werd een bepaald deel van de norm voorgelegd. De meeste groepen hebben steeds een voor hen relevant deel, of een selectie daarvan, van de norm te zien gekregen. Door deze werkwijze hebben deelnemers in de beperkte beschikbare tijd maximaal kunnen meedenken. De klankbordgroep en wetgevingsjuristen hebben steeds de volledige norm te zien gekregen. De werksessies duurden twee uur. Een deel van de bijeenkomsten vond fysiek plaats en een gedeelte digitaal. Fysieke bijeenkomsten waar te weinig aanmeldingen voor waren, hebben online plaatsgevonden. De fysieke bijeenkomsten vonden plaats op een school of bij een samenwerkingsverband. De deelnemers van de bijeenkomsten kregen na afloop een bedankje voor hun deelname. Iedere werksessie werd geleid door een onderzoeker en een procesbegeleider. De werksessies met experts werden geleid door enkel onderzoekers met expertise/affiniteit in het betreffende ondersteuningsgebied.

²⁴ Hiermee bedoelen we begeleiders die de ondersteuning uitvoeren zoals remedial teachers en hoogbegaafdheidsspecialisten en begeleiders die de ondersteuning coördineren en de kwaliteit van de ondersteuning borgen zoals intern begeleiders/kwaliteitscoördinatoren en ondersteuningscoördinatoren.

Werkwijze sessies ouders, leerlingen, leraren en begeleiders

Een belangrijk doel van de landelijke norm voor basisondersteuning is dat deze haalbaar is in de uitvoering en voldoende concreet genoeg geformuleerd is, zodat ouders, leerlingen, leraren en begeleiders weten wat zij kunnen verwachten. De sessies zijn apart georganiseerd voor het basis- en voortgezet onderwijs om zoveel mogelijk de verschillen tussen beide onderwijscontexten scherp te krijgen. Daarnaast zijn aparte sessies georganiseerd voor het gespecialiseerd onderwijs.

Werving deelnemers

De deelnemers zijn via de netwerken van de klankbordgroep en stuurgroep geworven. Eerst via een 'save the date' en later met een gerichte uitnodiging. Deze oproepen zijn gedeeld via de social media van deze organisaties. De uitnodiging werd 4-6 weken voor de bijeenkomst verspreid. De deelnemers kregen ongeveer 2 weken van tevoren een bevestiging met benodigde informatie over de werkwijze en locatie en een aantal dagen voor de bijeenkomst een herinnering.

Inhoud werksessie

Tijdens de sessies met ouders, leerlingen, leraren en begeleiders is het doel geweest inzicht te krijgen in het perspectief van deelnemers op de haalbaarheid, de begrijpelijkheid en duidelijkheid van de formulering van de criteria uit de norm behorend bij de drie ondersteuningsgebieden. Op een open wijze is zo input opgehaald over de wensen van deelnemers en input gevraagd op een aantal criteria uit de norm.

Om goed met elkaar in gesprek te kunnen gaan was het daarbij belangrijk dat deelnemers begrip kregen van het vrij abstracte begrip 'basisondersteuning', hoe zich dit verhoudt tot het regulier onderwijsaanbod en extra ondersteuning, en het doel van de norm. Iedere sessie is daarom gestart met een algemene presentatie over de context.

Tijdens deze sessies stonden de volgende thema's centraal:

1. Waar ligt de grens tussen het regulier onderwijsaanbod, basisondersteuning en extra ondersteuning
 - Doel: inzicht krijgen in wat deelnemers vinden dat onder de basisondersteuning valt en wat dus deel uit moet maken van de norm.
 - Werkvorm: deelnemers kregen in de vorm van een trap de termen 'regulier onderwijsaanbod', 'basisondersteuning' en 'extra ondersteuning' te zien. Met een (digitale) post-it konden deelnemers aangeven wat volgens hen hieronder viel. Over de verschillen is kort een plenair gesprek geweest met de deelnemers.
2. Begrijpelijkheid van criteria
 - Doel: inzicht krijgen in de begrijpelijkheid van een aantal criteria uit de norm basisondersteuning en in hoeverre verdere concretisering van deze criteria wenselijk is.
 - Werkvorm: de deelnemers kregen van ieder ondersteuningsgebied drie criteria te lezen en kregen 10-15 minuten de tijd om schriftelijk feedback te geven op de begrijpelijkheid en concreetheid van deze criteria. Naderhand is kort een plenair gesprek geweest over wat de deelnemers opviel.
3. Haalbaarheid van criteria als basisondersteuning
 - Doel: inzicht krijgen in hoeverre de huidige criteria worden gezien als haalbaar binnen de basisondersteuning of dat deze beter passen binnen de extra ondersteuning.
 - Werkvorm: een lijn werd op de vloer of het scherm weergegeven met aan de ene kant 'basisondersteuning' en aan de andere kant 'extra ondersteuning'. De deelnemers kregen per ondersteuningsgebied twee tot drie criteria voorgelegd en gingen fysiek of digitaal met hun post-it staan waar zij dit criterium het beste vonden passen. Over keuzes en twijfel is een kort plenair gesprek geweest. Tijdens de digitale sessies kregen de deelnemers de mogelijkheid om hun keuze toe te lichten op de post-it.

Ook bij de sessies met het gespecialiseerd onderwijs hebben deze thema's centraal gestaan. Tijdens deze sessies is aanvullend ingegaan op de specifieke context van het gespecialiseerd onderwijs.

Werkwijze sessies experts

Het is van belang dat een landelijke norm basisondersteuning aansluit bij de huidige kennis uit wetenschap en praktijk. Daarom is per ondersteuningsgebied een werksessie georganiseerd met experts uit wetenschap en praktijk bestaande uit onderzoekers en onderwijsadviseurs.

Werving deelnemers

Op basis van input uit de klankbordgroep, stuurgroep en onderzoekers bekend vanuit de eigen netwerken, is een lijst opgesteld met potentiële deelnemers en uitgenodigd via de mail. Voor het ondersteuningsgebied taak-/werkgedrag is tevens een deskresearch gedaan naar wetenschappelijk medewerkers van universiteiten met expertise op dit gebied. Ook de experts op de ondersteuningsgebieden die betrokken zijn bij een eerdere poging om te komen tot een landelijke norm basisondersteuning zijn benaderd (Jorna et al., 2023). Bij het opstellen van de lijst is rekening gehouden met een mix tussen basis- en voortgezet onderwijs, en een mix tussen onderzoekers en onderwijsadviseurs. Het doel was om ongeveer vijf tot negen deelnemers per sessie te krijgen zodat verschillende perspectieven meegenomen kunnen worden.

Inhoud werksessie

Tijdens de sessies is gestart met een introductiepresentatie over de belangrijkste begrippen en kaders. Tijdens de sessie is de gehele conceptversie van norm voor het betreffende ondersteuningsgebied besproken. De deelnemers ontvingen deze een week voor de bijeenkomst. De deelnemers is tijdens de sessies heel open om hun inbreng gevraagd over een aantal thema's. De volgende thema's hebben centraal gestaan:

- Definitie van het ondersteuningsgebied
- Geschiktheid en aanscherping criteria bij het ondersteuningsgebied
- Ontbrekende criteria

Werkwijze sessies schoolleiders, samenwerkingsverbanden en schoolbesturen

Tijdens de sessies met schoolleiders en de sessies met samenwerkingsverbanden en schoolbesturen hebbende haalbaarheid en duidelijkheid van de criteria in de norm centraal gestaan.

Er was ook aandacht voor de implementatie van de criteria uit de norm en wat volgens hen nodig is om de norm te doen slagen.

Werving deelnemers

Er zijn aparte bijeenkomsten georganiseerd voor schoolleiders en voor samenwerkingsverbanden en schoolbesturen. Voor de bijeenkomsten voor de schoolbesturen en samenwerkingsverbanden zijn ook leden van ondersteuningsplanraden (OPR), medezeggenschapsraden (MR) en gemeenschappelijke medezeggenschapsraden (GMR) uitgenodigd om ook in deze gesprekken het perspectief vanuit de onderwijspraktijk en ouders te vertegenwoordigen. De deelnemers zijn geworven via de organisaties uit de klankbordgroep en stuurgroep. Eerst via een 'save the date' en later met een gerichte uitnodiging gedeeld via de social media van deze organisaties. Daarnaast zijn de uitnodigingen verspreid via warme contacten van de onderzoekers. De uitnodiging werd 4-6 weken voor de bijeenkomst verspreid.

Inhoud werksessie

Tijdens de bijeenkomsten zijn vier criteria uit de conceptversie van de norm uitvoerig besproken. De deelnemers kregen daarbij de gelegenheid om op post-its (fysiek of digitaal) hun standpunt kenbaar te maken en toe te lichten. Na iedere opdracht werd dit kort plenair besproken. Deze thema's werden aan de hand van de volgende vragen besproken:

- Wenselijkheid en concreetheid van het criterium
 - Is het belangrijk dat dit criterium deel uitmaakt van de norm?
 - Is dit criterium uit de norm helder en concreet genoeg?
- Haalbaarheid
 - Op welke manier doen jullie dit al op jouw school/scholen? En hoe loopt dat nu?
 - Is dit criterium uit de norm haalbaar in de nabije toekomst?

- Implementatie
 - Wat is nodig om dit criterium haalbaar te maken?
- Ruimte voor eigen keuzes en werkwijze
 - Biedt dit criterium uit de norm voldoende ruimte voor eigen keuzes en werkwijze, zodat het werkbaar wordt voor jouw school?

Voor schoolleiders is in juni 2024 een extra sessie ingelast. Voor deze sessie was in plaats van 120 minuten, maar 45 minuten beschikbaar. Er is voor gekozen alleen op de eerste drie genoemde thema's in te gaan. Daarnaast heeft deze groep schoolleiders de volledige norm een week van tevoren ontvangen, zodat ze zich konden voorbereiden. Bij de behandeling van de thema's zijn de aanwezige schoolleiders verdeeld over vier groepen waarbij iedere groep de mogelijkheid heeft gekregen te reflecteren op de thema's bij één onderdeel van de norm.

Werkwijze sessies klankbordgroep

Tijdens de sessies met de klankbordgroep stond de feedback op de norm centraal vanuit het perspectief van de betrokkenen. De deelnemers hebben meermaals de gelegenheid gekregen om de norm schriftelijk van feedback te voorzien. Tijdens bijeenkomsten zelf lag de focus op het bespreken van dilemma's voortkomend uit de andere sessies en eerder ontvangen feedback.

Inhoud werksessie

Bij de sessies met de klankbordgroep heeft de focus gelegen op:

- Het proces
 - De klankbordgroep werd iedere bijeenkomst bijgepraat over waar we ons in het proces bevonden.
- De inhoud
 - Gemaakte keuzes en afwegingen in de formulering van de norm;
 - Dilemma's om te klankborden. Deze dilemma's zijn voortgekomen uit de andere sessies, resultaten van de enquête of uit eerdere feedback van de klankbordgroep. In het laatste geval is getoetst of genoemde zorgen voldoende zijn weggenomen.

Verwerking van de input uit de sessies in een nieuwe conceptversie van de norm

De input uit de werksessies is op een systematische manier verwerkt. Er is een schifting gemaakt tussen feedback die impact heeft op de formulering van de norm en op de implementatie van de norm. Wanneer er sprake was van overeenkomstige feedback dan is dit direct verwerkt in de norm. Wanneer er sprake was van tegenstrijdige feedback tussen deelnemers of stakeholders dan werd dit door de onderzoekers besproken in de stuurgroep. Indien nodig werd een dilemma vervolgens nog voorgelegd aan de klankbordgroep.

7.2 Opbrengsten werksessies met leraren, begeleiders, ouders, leerlingen

Er hebben vier werksessies plaatsgevonden in de periode maart-mei 2024. Het aantal aanmeldingen en deelnemers voor deze werksessies is weergegeven in tabel 7.1. Tijdens de online sessie op 4 april zijn we in twee groepen uiteengegaan (apart voor po en vo). De andere sessies hebben in één plenaire groep plaatsgevonden.

Tabel 7.1 Aantal aanmeldingen en deelnemers per sessie - leraren, begeleiders, ouders en leerlingen

Werk sessie	Onderwijstyp	18 maart (fysiek)	26 maart (fysiek)	4 april (online)	28 mei (online)	Totaal
Aanmeldingen	po/vo/go	15	35	45	10	105
Deelnemers	Totaal	7	12	19	4	42
	po		9	8	3	20
	vo	6	3	11	1	21
	go	1				1

Relatief veel deelnemers die zich vooraf hadden aangemeld kwamen tijdens de werksessie, ondanks een herinnering, niet opdagen (gemiddeld uitvalpercentage van 60 procent). Een deel daarvan had zich van tevoren afgemeld, waardoor in een aantal gevallen een vervanger kon worden geregeld. Het uitvalpercentage was vergelijkbaar voor de fysieke en online sessies. Dit zorgde ervoor dat het grootste deel van de deelnemers bestond uit begeleiders en uit ouders. Tijdens sommige bijeenkomsten viel bij het voorstelrondje op dat aanwezige onderwijsprofessionals zelf een kind hadden met een ondersteuningsbehoefte. Uiteindelijk heeft één leerling deelgenomen. Omdat het aantal leraren dat heeft deelgenomen beperkt was, is ervoor gekozen om een extra bijeenkomst (28 mei) speciaal voor leraren te organiseren.

Formulering en duidelijkheid criteria

Alle bijeenkomsten waren constructieve sessies waarbij deelnemers veel waardevolle input gaven voor het aanpassen van de conceptversie van de norm. Een belangrijke boodschap was om vage termen als vroegtijdig, basaal, regelmatig en eenvoudig concreter te formuleren of eruit te halen. Meerdere deelnemers hadden behoefte aan voorbeelden bij de criteria. Voor sommige deelnemers waren de criteria verder duidelijk en andere deelnemers hadden meer informatie nodig en wilden eigenlijk ook een beschrijving zien van hoe de ondersteuning er precies uit moest zien. Vooral bij ouders kwam naar voren dat ze het ‘hoe’ graag beschreven zien. Daarnaast werd aangegeven dat veel van de criteria waren gericht op het lesgevend personeel terwijl begeleiders ook basisondersteuning bieden.

Haalbaarheid

De meeste criteria vonden de deelnemers in de landelijke norm passen. Bij verschillende criteria gaven deelnemers aan dat dit aansluit bij wat ze op school al bieden. Bij andere criteria gaven ze aan dat dit niet in alle gevallen haalbaar was. Een van de criteria die daarbij opviel was het bieden van intensieve ondersteuning in kleine groepjes aan leerlingen met lees-, spellingproblemen en dyslexie. Deelnemers gaven aan dat het wenselijk is dat dit in de norm is opgenomen, maar dat dit niet altijd haalbaar is op school. Sommige deelnemers gaven aan dat dit criterium bij hen op school onder extra ondersteuning valt. Ook vielen verschillende deelnemers over de beschikbaarheid van een prikkelarme ruimte of voorzieningen voor leerlingen die problemen hebben in de prikkelverwerking. Dit is volgens veel deelnemers op dit moment niet te realiseren op school.

Grens basisondersteuning en extra ondersteuning

Er waren verschillen zichtbaar tussen wat deelnemers zagen als basisondersteuning en extra ondersteuning. Het onderscheid tussen basis- en extra ondersteuning was bij de deelnemers sterk afhankelijk van hoe bepaalde ondersteuning op school werd georganiseerd. Ondersteuning die aangeboden kon worden in de klas of in de kleine groepjes werd over het algemeen gezien als basisondersteuning. De ondersteuning die meer individueel en op maat werd georganiseerd, bijv. een leerling die een eigen leerlijn nodig had, werd eerder als extra ondersteuning gezien. Dit was breed merkbaar bij alle ondersteuningsgebieden. Er waren daarnaast ook geen verschillen merkbaar tussen het basis- en voortgezet onderwijs.

Wat betreft de organisatie van de ondersteuning, kwam naar voren dat bepaalde ondersteuning zowel op het niveau van basisondersteuning als op het niveau van extra ondersteuning georganiseerd kan worden. Bijvoorbeeld begeleiding door een remedial teacher die zowel in kleine groepjes als individueel en sterk op maat kan worden aangeboden. Verder verschilde de organisatie van de ondersteuning in de praktijk bij enkele criteria tussen het basis- en voorgezet onderwijs. Bijvoorbeeld bij het versnellen bij (hoog)begaafdheid: in het basisonderwijs is dit relatief gemakkelijk te organiseren, maar in het voorgezet onderwijs vraagt dit om het opstellen van een eigen leerlijn voor de specifieke leerling. In het vo werd het daarom gezien als extra ondersteuning. Bij lees-, spellingproblemen en dyslexie wordt het leren werken met hulpmiddelen (zoals voorleessoftware) meer gezien als extra ondersteuning.

Een ander opvallend resultaat is dat de vraag over de grens van basisondersteuning en extra ondersteuning voor ouders minder relevant is: *‘het maakt niet uit, zolang de ondersteuning maar geboden wordt’*.

Ervaring sessies

De deelnemers waren positief over de bijeenkomsten en de werkvormen die zijn gebruikt. Er werd aangegeven dat het prettig was dat er zowel ouders als onderwijsprofessionals aanwezig waren en dat er aparte bijeenkomsten waren voor po en vo. Sommige deelnemers gaven aan ook nog graag in gesprek te zijn gegaan over meer voorwaardelijke zaken van de basisondersteuning zoals pedagogisch klimaat en bekwame en toegeruste leraren (o.a. wat betreft benodigde kennis). Daarnaast was het voor deelnemers onvoldoende duidelijk waarom de norm als eerste is uitgewerkt voor de drie ondersteuningsgebieden (lees-/spellingproblemen en dyslexie, (hoog)begaafdheid en leer-/werkgedrag) en ze wilden graag weten voor welke aanvullende ondersteuningsbehoeften de norm nog meer uitgewerkt gaat worden.

7.3 Opbrengsten werksessies met experts

Er hebben drie online werksessies met experts plaatsgevonden, één per ondersteuningsgebied in de periode maart-mei 2024. In tabel 7.2 wordt een overzicht gegeven van het aantal deelnemers per sessie (incl. personen die alleen schriftelijke feedback hebben gegeven). De deelnemers bestonden uit experts uit wetenschap en praktijk (voornamelijk onderwijsadviseurs) met een mix van deelnemers met kennis over basis- en voortgezet onderwijs. Enkele deelnemers hadden ook ervaring in het gespecialiseerd onderwijs. Enkele experts die niet aanwezig konden zijn, hebben schriftelijk feedback gegeven. Tijdens de werksessie hadden de deelnemers ook de mogelijkheid om schriftelijk feedback te geven.

Tabel 7.2 Aantal aanmeldingen en deelnemers per sessie - Experts

	Lees-, spellingproblemen en dyslexie	(Hoog)begaafdheid	Taak-/werkgedrag
Aanmeldingen	11	8	7
Deelnemers	7	7	6

In Bijlage 2 is een lijst opgenomen met alle experts²⁵ die mondeling en/of schriftelijk feedback hebben gegeven op de conceptversie van de landelijke norm voor basisondersteuning.

Lees-/spellingproblemen en dyslexie

Tijdens deze sessie is besproken hoe breed leesvaardigheid in de definitie gezien moet worden. Vanuit het verleden ligt de focus in Nederland meer op technisch lezen waar het gaat om ondersteuning en niet zozeer op tekstbegrip. Terwijl je naast leerlingen die moeite hebben met

²⁵ De experts is om advies gevraagd. Er is niet gevraagd of zij de definitieve versie van het advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning onderschrijven.

technisch lezen ook een groep leerlingen hebt, die moeite hebben met leesbegrip. De experts geven aan dat het wel wenselijk kan zijn om dit juist breder te trekken, maar dat de uitvoering in de praktijk lastig zal zijn omdat voor leesbegrip er weinig materiaal voorhanden is. Het breed trekken van leesvaardigheid in zowel technisch lezen als leesbegrip vraagt ook om kennis in het onderwijs over de verschillen.

Wat betreft de criteria in de norm raden de experts aan om de volgorde van de verschillende criteria aan te passen: beleid en kennis zijn voorwaardelijk voor de ondersteuning. Daarnaast raden de experts aan om het planmatig handelen expliciet te benoemen en de focus meer te leggen op het signaleren van de ondersteuningsbehoefte en niet zozeer op het signaleren van dyslexie. In enkele criteria ligt de focus nu ook sterk op de vergoedingsregeling dyslexie die in het basisonderwijs van toepassing is. Ze raden aan dit wat algemener te beschrijven. De beschrijving van de ondersteuning (op basis van de ondersteuningsniveaus 2 en 3²⁶) is verder uitgebreid. De experts vragen zich af in hoeverre je extra instructie en begeleidde inoefening (ondersteuningsniveau 2) kunt zien als basisondersteuning of dat dit bij het regulier onderwijsaanbod hoort. Zij denken dit laatste. Bij het vo is het de vraag in hoeverre alle criteria nu al worden uitgevoerd, volgens de experts staan een aantal punten daar nog in de kinderschoenen. Daarnaast geven de experts aan dat ieder criterium in de norm niet zonder meer toegepast kan worden op iedere leerling met lees-, spellingproblemen of dyslexie. Er moet gekeken worden of het passend en helpend is voor de specifieke leerling.

(Hoog)begaafdheid

Het wordt als prettig ervaren dat de criteria zijn ingedeeld in beleid, kennis en vaardigheid en concreet handelen, zodat het document ook gebruikt kan worden als check voor organisaties om te zien of dit in hun aanbod verankerd zit. Daarnaast zien we dat de meeste criteria zowel op het vo als op toepasbaar zijn. Er zitten verder een aantal goede elementen in de criteria, maar ook een aantal aspecten die aanscherping behoeven.

Rondom de definitie van (hoog)begaafdheid waren de experts teleurgesteld. Zij hebben hun zorgen geuit over het risico van het uitsluiten van leerlingen. Het risico bestaat dat deze definitie onbewust leidt tot identificatiegrenzen die niet onderbouwd kunnen worden vanuit de wetenschap. Een oplossing kan zijn dat je de definitie dan helemaal weglaat maar dit heeft als consequentie dat scholen dit ondersteuningsgebied zelf gaan definiëren. Als dan toch een definitie wordt gehanteerd dan kan het beste worden aangesloten bij de hulpvraag en behoeften van leerlingen. Door de experts zijn enkele bronnen aangeraden die zijn gebruikt om de definitie te herformuleren (Gagné, 2010; Subotnik et al., 2018). Daarnaast adviseren de experts om de focus te leggen op de signalering van ondersteuningsbehoeften en niet zozeer op de signalering van specifieke leerlingen. Enkele opmerkingen vragen om een verdere concretisering in mate van tijd of materiaalgebruik.²⁷

De experts merken op dat veel criteria niet alleen over het 'wat' gaan maar ook het 'hoe'. Dit sluit niet aan bij de oorspronkelijke doelstelling van de norm. Aangeraden wordt om hierbij weg te blijven. Op basis hiervan is het 'wat' als basis genomen en het 'hoe' als mogelijke voorbeelden toegevoegd bij enkele criteria. Een ander terugkerend thema was dat een aantal criteria nodig zijn voor alle leerlingen en niet zozeer alleen voor leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid. Daarnaast is het belang onderstreept van het bieden van basisondersteuning aan leerlingen die naast kenmerken van (hoog)begaafdheid ook andere problematiek hebben. Bij deze leerlingen is het belangrijk dat er mede bekeken wordt of er sprake is van een leerprobleem met een ecologische

26 In de Protocollen voor Leesproblemen en dyslexie van het Expertisecentrum Nederlands wordt onderscheid gemaakt tussen ondersteuningsniveau 2 en 3. Bij ondersteuningsniveau 2 gaat het om extra instructie en begeleidde inoefening en bij ondersteuningsniveau 3 gaat het om een specifieke interventie afgestemd op de hiaten in de ontwikkeling van de leerling. Ga voor meer informatie over de ondersteuningsniveaus naar [Dyslexie Centraal | Weten | Ondersteuningsniveaus](#).

27 Na de herformulering is de norm opnieuw voorgelegd aan een aantal experts. Daarbij hadden zij de ruimte om schriftelijk te reageren. Op basis daarvan is de norm verder aangescherpt.

oorzaak of een leerstoornis met een neurobiologische oorzaak. Op basis daarvan kan worden vastgesteld welke aanpak nodig is voor een leerling.

Daarnaast worden door een aantal experts zorgen geuit over de wenselijkheid van een landelijke norm. Het zou zonde zijn als scholen die hun aanbod goed op orde hebben en hierbij een hoger niveau hebben dan de landelijke norm dit naar beneden bij gaan stellen. Iedere leerling is uniek, wat het lastig maakt om de eisen voor basisondersteuning te vangen in een landelijke norm. Bij de expertsessies gericht op de andere ondersteuningsgebieden kwam dit minder naar voren.

Taak-/werkgedrag

De definitie is uitvoerig besproken en dan met name wat wordt verstaan onder executieve functies. In de wetenschap en praktijk zijn hier verschillende kaders voor met diverse indelingen. De experts hebben verschillende bronnen aangeleverd. Daarvan zijn er twee geselecteerd op basis waarvan de definitie is uitgebreid en aangescherpt (Dawson & Guare, 2019; Van der Linde & Klein Tank, 2019). De kaders van de andere bronnen overlappen met deze bronnen. Daarnaast is besproken in hoeverre het beschreven gedrag of symptomen voldoende aansluiten bij bepaalde diagnoses (ADHD en een autismespectrumstoornis). Hieruit bleek dat dit voldoende het geval was door het gebruik van termen als impulsbeheersing en het schakelen tussen taken. De ondersteuningsbehoefte van de leerling moet daarbij voorop staan.

Daarnaast is de volgorde van de verschillende criteria aangepast: beleid en kennis zijn voorwaardelijk voor de ondersteuning. De naam van het ondersteuningsgebied veronderstelt een smallere beschrijving van de criteria dan op dat moment het geval was. De experts raadden aan hier meer focus in aan te brengen. Daarom zijn de criteria de betrekking hebben op sociaal- en emotionele problematiek, externaliserend gedrag en onderpresteren eruit gehaald of aangescherpt. De experts gaven aan dat dit als apart ondersteuningsgebied uitgewerkt zou kunnen worden.

Het door en door bekend zijn van het onderwijspersoneel met de executieve functies voert wat ver wat betreft de experts. Ook het echt signaleren vraagt professionele kennis. Enige basiskennis achten zij wel reëel. Ze adviseren met het opstellen van de norm dat het van belang is goed scherp te hebben welke kennis er al is in het onderwijs en wat dit betekent voor de haalbaarheid van de norm. Daarnaast merken de experts op dat er nog weinig bekend is uit onderzoek over de effectiviteit van interventies gericht op het trainen van executieve functies. In opdracht van NRO wordt hier nu onderzoek naar gedaan door onderzoekers van het Expertisecentrum Nederlands.

7.4 Opbrengsten werksessies gespecialiseerd onderwijs

Er hebben 2 online werksessies plaatsgevonden in juni 2024 voor het gespecialiseerd onderwijs (sbo, so en vso) en praktijkonderwijs. Tabel 7.3 geeft het aantal aangemelde en aanwezige personen weer. Van cluster 1 was niemand aanwezig en had ook niemand zich aangemeld.

Tabel 7.3 Aantal aanmeldingen en deelnemers per sessie - gespecialiseerd onderwijs

Werksessie	Onderwijstype	4 juni	6 juni	Totaal
Aangemeld	alle	29	4	34
Aanwezig	sbo	4		4
	cluster 2	1	1	2
	cluster 3	1		1
	cluster 4	5		5
	praktijkonderwijs	1	1	2
Totaal aanwezig		12	2	14

Relatief veel deelnemers die zich vooraf hadden aangemeld kwamen tijdens de werksessie, ondanks een herinnering, niet opdagen (uitvalpercentage van bijna 60 procent). Een deel daarvan had zich van tevoren afgemeld. Ondanks de relatief lage opkomst waren er van alle onderwijstypes deelnemers aanwezig (behalve van cluster 1).

Formulering en duidelijkheid criteria

Uit deze bijeenkomsten kwam naar voren dat vage woorden zoals ‘vroegtijdig’, ‘lichte’ en ‘eenvoudige’ concreter beschreven mogen worden. Er was wel begrip vanuit sommige deelnemers dat dergelijke termen het onderwijs ook ruimte bieden, maar aan de andere kant roept het vragen op. Vooral ouders hebben behoefte aan een concretere beschrijving.

Haalbaarheid

Daarnaast werd opgemerkt door een aantal deelnemers dat de criteria onder (hoog)begaafdheid niet goed aansluiten bij het praktijkonderwijs, aangezien deze leerlingen op basis van intelligentie worden uitgesloten. Het gespecialiseerd onderwijs blijkt vaak ook nog niet geschikt te zijn voor leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid en deelnemers geven aan dat dit uitdagingen met zich meebrengt om te realiseren. Sommige deelnemers uitten hun zorgen over de gevolgen van de norm voor de eisen die aan leerlingen gesteld zullen gaan worden.

Grens tussen regulier onderwijsaanbod, basisondersteuning en extra ondersteuning

Voor verschillende criteria wordt aangegeven dat dit voor het gespecialiseerd onderwijs en praktijkonderwijs binnen het regulier onderwijsaanbod valt, omdat (bijna) alle leerlingen hier moeite mee hebben. Zoals extra instructie en oefentijd bij lees- en spellingproblemen, maar ook het scheppen van heldere (gedrags)verwachtingen. Wat betreft de grens tussen basis- en extra ondersteuning is het beeld verder vergelijkbaar met het beeld dat voortkwam uit de werksessies met het regulier onderwijs: ook zij zien individuele ondersteuning vaak als extra ondersteuning. In kleine groepjes is het wel uitvoerbaar binnen de basisondersteuning. Bij lees-, spellingproblemen en dyslexie wordt bijvoorbeeld het leren werken met hulpmiddelen (zoals voorleessoftware) - net als in het regulier onderwijs - meer gezien als extra ondersteuning. De verdere facilitering is basisondersteuning. Ook het versnellen in de vorm van een klas overslaan bij (hoog)begaafde leerlingen wordt gezien als extra ondersteuning, net als in het regulier vo.

Context gespecialiseerd onderwijs en praktijkonderwijs

Deelnemers gaven aan dat hét (v)so niet bestaat. Er zijn grote verschillen tussen de doelgroepen die scholen bedienen. Enkele deelnemers vragen zich daarom af in hoeverre het mogelijk is om de landelijke norm basisondersteuning voor alle go-scholen te laten gelden. Daarbij is het van groot belang dat de landelijke norm het gespecialiseerd onderwijs niet van de kaart veegt. De norm zou juist houvast kunnen geven in de doorverwijzing naar het gespecialiseerd onderwijs, omdat het helpt in de afbakening van wat het regulier onderwijs aan ondersteuning kan aanbieden. Daarnaast raadden deelnemers aan samenwerking tussen het s(b)o en vso te stimuleren en aandacht te hebben voor de overdracht vanuit het regulier onderwijs naar het gespecialiseerd onderwijs en visa versa.

Ervaring sessies

De sessies werden als prettig ervaren. Deelnemers vonden het ook fijn om een brede vertegenwoordiging te zien vanuit het gespecialiseerd onderwijs en om verschillende standpunten te horen.

7.5 Opbrengsten werksessies met schoolleiders

Er is in eerste instantie één online sessie georganiseerd voor schoolleiders in mei 2024. Vanwege de lage opkomst is gebruik gemaakt van het aanbod van AVS om tijdens een van hun fysieke vergaderingen feedback op te halen over de conceptversie van de norm. In tabel 7.4 wordt weergegeven hoeveel personen zich hebben aangemeld en hebben deelgenomen aan de werksessies.

Tabel 7.4 Aantal aanmeldingen en deelnemers per sessie - Schoolleiders

Werksessie	16 mei	14 juni	Totaal
Aangemeld	4	-	4
Deelnemers	2	10	12

De schoolleiders gaven veel waardevolle feedback op de norm en deelden hun zorgen en adviezen wat betreft de implementatie van de norm. De schoolleiders zien een uitdaging in het apart beschrijven van basisondersteuning in de norm. Het is grotendeels geïntegreerd in het reguliere lesprogramma. In algemene zin hebben ze behoefte aan duidelijkheid over hoe de norm zich verhoudt tot het schoolondersteuningsplan (SOP). Dat werd nog niet duidelijk beschreven en is naar aanleiding van deze feedback duidelijker uitgewerkt in de laatste versie van de norm.

Alle schoolleiders hebben feedback gegeven op de formulering van de criteria. Ze hadden met name opmerkingen over de uitvoerbaarheid voor de scholen. Bij enkele criteria was de wens voor een verdere concretisering of waren criteria juist te specifiek. De meeste criteria worden gezien als wenselijk in de norm wanneer de formuleringen hier en daar iets worden aangescherpt. Ook de macht van het getal moet ergens een plek krijgen in de norm volgens de schoolleiders. Wanneer ondersteuning voor twee leerlingen georganiseerd moet worden, is het een andere situatie dan wanneer het gaat om acht leerlingen in een groep. Ook klassengrootte speelt hierbij mee. Door enkele schoolleiders wordt het als wenselijk ervaren dat er ook criteria in staan die al in andere wetgeving geregeld zijn, zodat het een volledig beeld geeft.

Wat betreft de implementatie zijn er met name zorgen bij schoolleiders over wat ouders gaan doen met de norm en hoe je hier als school mee omgaat. Daarnaast zijn er zorgen dat het wat dubbelop is naast het SOP. Ze geven wel aan dat de norm naast het SOP gelegd kan worden als check dat je je beleid op orde hebt. Dat zou werkbaar kunnen zijn. Het moet geen afvinklijstje worden voor ouders en de Inspectie van het Onderwijs. Daarnaast geven de schoolleiders aan dat het van belang is dat scholen voldoende worden gefaciliteerd in expertise, mensen en financiële middelen. Bovenal is het van belang dat er sprake is van continuïteit en duidelijkheid in het beleid. Duidelijkheid over de geldigheid van de norm in de context van het lerarentekort is daarbij gewenst.

7.6 Opbrengsten werksessies met samenwerkingsverbanden, schoolbesturen, OPR en (G)MR

Er hebben 5 werksessies plaatsgevonden in mei-juni 2024 voor samenwerkingsverbanden, schoolbesturen en leden van de OPR en (G)MR. Er werden aparte bijeenkomsten voor po en vo georganiseerd. In tabel 7.5 wordt weergegeven hoeveel personen zich hiervoor hebben aangemeld en hoeveel personen aanwezig waren. De meeste bijeenkomsten vonden online plaats. Alleen de bijeenkomst op 11 juni was fysiek.

Tabel 7.5 Aantal aanmeldingen en deelnemers per sessie - Samenwerkingsverbanden, schoolbesturen, OPR en (G)MR

Werksessie	Sector	21 mei	22 mei	23 mei	11 juni	13 juni	Totaal
Aanmeldingen	po en vo	5	34	34	18	6	97
Deelnemers	po	3	23		13		39
	vo			20		3	23
Totaal aanwezig		3	23	20	13	3	62

Een deel van de deelnemers die zich vooraf hadden aangemeld kwamen tijdens de werksessie, ondanks een herinnering, niet opdagen (uitvalpercentage van 36 procent). Een deel daarvan had zich van tevoren afgemeld. Het uitvalpercentage lag daarmee een stuk lager dan het uitvalpercentage voor de werksessies met ouders, leerlingen, leraren en begeleiders (60 procent).

Feedback op de norm

De deelnemers hebben veel waardevolle feedback gegeven op de criteria die verschillende aanpassingen en aanscherpingen van de criteria hebben opgeleverd. Ook zij gaven aan het gebruik van onduidelijke termen zoals ‘vroegtijdig’ te vermijden. Ook termen als ‘regelmatig’ zeggen te veel over het ‘hoe’ en leiden af van de kern van een criterium, zoals bij “De school organiseert op regelmatige basis, al dan niet op bestuursniveau of binnen het samenwerkingsverband, contactmomenten en samenwerkmomenten voor leerlingen met kenmerken van hoogbegaafdheid te realiseren (peer contact).” Een aandachtspunt wat betreft de deelnemers is dat de norm geen eindeloze reeks is van elementen die inperkend werkt. De hoeveelheid criteria zal bepalen of het werkbaar wordt. Daarnaast werd feedback gegeven in hoeverre criteria realistisch gezien uitgevoerd kunnen worden in het onderwijs. Daarbij waren er vooral zorgen over het bieden van een prikkelarme ruimte. Tevens werd aangegeven dat sommige criteria juist bij ouders kunnen leiden tot hoge eisen, terwijl scholen bij hetzelfde criterium interpreteren dat ze veel ruimte hebben. Als advies werd daarom gegeven om aan de norm toe te voegen dat scholen beleid moeten hebben op het gebied van educatief partnerschap met als doel een gelijkwaardige en tijdige samenwerking met ouders. Aangeraden werd dat de norm op schoolniveau verder uitgewerkt moet worden zodat ouders een realistisch beeld krijgen van waar zij aanspraak op kunnen maken.

Feedback op het proces

Daarnaast zijn er door deelnemers de nodige op- en aanmerkingen gegeven op het proces in het tot stand komen van de norm. De deelnemers ervaren dat het proces niet goed en overhaast is doorlopen. Daarmee doelen zij op de stappen vóór het huidige traject. Ze hadden graag gezien dat goed in kaart was gebracht óf een landelijke norm voor basisondersteuning wenselijk is en zo ja, welke ondersteuningsgebieden dan uitgewerkt moeten worden en bij welke ondersteuningsgebieden de prioriteit ligt. Deze twee aspecten kwamen tijdens de sessies meermaals terug als discussiepunten.

Advies voor implementatie

De deelnemers gaven aan dat een van de belangrijkste stappen straks de implementatie van de norm is. Ze raden aan te investeren in de communicatie en de tijd te nemen voor de implementatie. Daarbij staat centraal ‘hoe’ scholen de basisondersteuning op basis van de norm gaan vormgeven. Dit vraagt commitment van alle partijen. Niet alleen de leraar is verantwoordelijk. Deelnemers adviseren dat ervoor gewaakt wordt dat de norm tot een afrekencultuur leidt.

Ervaring sessies

De deelnemers hebben nu slechts feedback gegeven op een deel van de criteria. Ze hadden liever gezien dat ze een integraal overzicht hadden van alle criteria, zodat ze deze binnen de context van de gehele norm konden beoordelen. Daarnaast hadden deze deelnemers het gevoel dat het nog onvoldoende vaststond dat het daadwerkelijk wenselijk is dat er een norm voor basisondersteuning moet komen.

7.7 Opbrengsten klankbordbijeenkomsten

De klankbordgroep heeft vier keer mondeling en schriftelijk feedback gegeven op verschillende conceptversies van het advies voor de landelijke norm voor basisondersteuning. De mogelijkheid voor zowel mondelinge als schriftelijke feedback had ook als doel om de verschillende leden allemaal voldoende de kans te geven om hun stem te laten horen.

De klankbordgroep was een essentieel onderdeel van het traject waarbij de leden zich als critical friend opstelden door niet alleen feedback te geven, maar ook de stuurgroep te adviseren bij dilemma's en vraagstukken die gaandeweg de revue passeerden.

De feedback had veelal betrekking op zaken waar de leden vragen of kritische noten bij hadden vanuit het perspectief van hun achterban. Bijvoorbeeld omdat het tegenstrijdig was met bestaande wet- en regelgeving. Ze gaven ook feedback vanuit de mogelijke consequenties die bepaalde uitspraken/criteria met zich meebrachten. Daarnaast zijn voorstellen gedaan in de formulering van de criteria en de begeleidende tekst.

7.8 Verwerking van de opbrengsten in de volgende conceptversie

Alle verkregen input op de norm is verwerkt in de conceptversie van de norm. Het resultaat was concept 4 van fase 2. Deze versie is gebruikt voor de enquête in fase 3. Omdat fase 2 en fase 3 deels overlappen is het in de tijd niet mogelijk geweest om alle in de werksessies verkregen input te verwerken in deze conceptversie. Een deel van de input is daarom pas in fase 3 verwerkt tegelijk met de input uit de enquête.

De input van de experts heeft gezorgd voor veel inhoudelijk aanscherpingen aan de geformuleerde definities bij de ondersteuningsgebieden en van de verschillende criteria. Hierbij is ook gebruik gemaakt van bronnen die tijdens deze sessies zijn aangereikt. Daar waar bijvoorbeeld nog onvoldoende bekend was over effectiviteit van bepaalde ondersteuning is dit aangescherpt. Vormen van ondersteuning die zij misten zijn toegevoegd.

De input van de andere betrokkenen heeft geleid tot verschillende wijzigingen in de norm. Vage of onduidelijke termen zoals 'tijdig' of 'basaal' zijn anders omschreven of eruit gehaald. Onnodige complexe woorden zijn aangepast. En terminologie is zoveel mogelijk aangepast aan woorden die gebruikelijk zijn in het onderwijs (basis- én voortgezet onderwijs). Daarnaast zijn ook aanpassingen gedaan, zodat de criteria beter haalbaar zijn in de praktijk. Sommige criteria zijn daarom apart geformuleerd voor het basisonderwijs en voortgezet onderwijs. In uitzonderlijke gevallen zijn ook voorbeelden toegevoegd van ondersteuning wanneer dit kort omschreven kon worden en dit de leesbaarheid ten goede kwam. Criteria die onwenselijk waren zijn aangescherpt of verwijderd (bijv. het uitsluiten van dubbel-bijzondere leerlingen van de basisondersteuning).

8 Fase 3 Testen en toetsen

8.1 Methode

In deze fase is de conceptversie van de landelijke norm voor basisondersteuning getoetst op begrijpelijkheid en haalbaarheid. Dat is gedaan aan de hand van vragenlijsten aan ouders, leerlingen en onderwijspersoneel. Omdat de inhoud en de vraagstelling²⁸ op een aantal punten verschilt voor de doelgroepen zijn er twee aparte digitale enquêtes uitgezet onder:

1. Ouders en leerlingen;
2. Onderwijspersoneel: Leraren, begeleiders, schoolleiders, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden.

Hieronder volgt een korte toelichting van de inhoud van de beide enquêtes. De volledige vragenlijsten zijn te vinden in bijlage 3 en bijlage 4.

Beide enquêtes zijn gestart met een algemene instructie, waarin belangrijke begrippen zijn toegelicht. Dit werd gevolgd door een aantal algemene vragen over onder andere onderwijssector en functie. Vervolgens zijn de volgende thema's aan bod gekomen met betrekking tot de conceptversie van de landelijke norm voor basisondersteuning:

1. Herkenbaarheid doelen
2. Begrijpelijkheid
3. Uitvoerbaarheid (alleen onderwijspersoneel)
4. Advies voor implementatie (alleen onderwijspersoneel)
5. Bijdrage van de norm aan de genoemde doelen
6. Advies voor uitbreiding naar andere ondersteuningsgebieden

Voor thema 2 en 3 werd een deel van de norm voorgelegd aan respondenten. Vanwege de lengte van de vragenlijst was het niet wenselijk om de gehele norm, inclusief alle criteria, aan iedere respondent voor te leggen. Respondenten kregen daarom één van de vier onderdelen²⁹ van de norm toegewezen:

- A. Ontwikkeling van alle leerlingen: randvoorwaarden en context van de basisondersteuning
- B. Lees-/spellingproblemen en dyslexie
- C. (Hoog)begaafdheid
- D. Taak-/werkgedrag

Voor de vragenlijst met onderwijspersoneel werden deze onderdelen gerandomiseerd toegewezen. Het toegewezen onderdeel voor thema 2 en 3 van de vragenlijst was gelijk. In de vragenlijst voor ouders werd de toewijzing afgestemd op het ondersteuningsgebied waar hun kind(eren) ondersteuning voor krijgt/krijgen (onderdeel B, C of D)³⁰. Ouders waarvan de kinderen geen ondersteuning krijgen of ondersteuning krijgen op een ander gebied (dan B, C of D) kregen onderdeel A voorgelegd.

Werving respondenten

De enquêtes hebben opengestaan van 14 juni tot en met 22 juli 2024 en kon door iedereen worden ingevuld via een open link. De link naar de enquêtes is verspreid via de nieuwsbrieven en sociale media van de organisaties die lid zijn van de klankbordgroep en van de stuurgroep. Daarnaast is een oproep verspreid in de nieuwsbrief van het ministerie van OCW. De enquête voor ouders en

²⁸ Op advies van Ouders & Onderwijs zijn een aantal vragen gericht aan ouders en leerlingen anders geformuleerd.

²⁹ Let op: in het uiteindelijke advies voor de norm spreken we over de onderdelen 'Context en randvoorwaarden', A. Lees-/spellingsproblemen en dyslexie, B. (Hoog)begaafdheid en C. Problemen bij taak-/werkgedrag.

³⁰ In het geval van ouders waarvan kind(eren) ondersteuning krijgen op meerdere van deze gebieden, werd er random een van deze gebieden voorgelegd.

leerlingen zijn uitgezet via het Landelijk Ouderpanel van Ouders & Onderwijs. Ook is de enquête verspreid onder iedereen die zich had aangemeld voor deelname aan een van de werksessies in fase twee en personen die op een ander moment hadden aangegeven interesse te hebben.

Overlap fase 2 en 3

Idealiter zou fase drie (testen en toetsen) van het traject pas starten op het moment dat fase twee (normbepaling) volledig was afgerond. Helaas bleek het vanwege de tijd niet mogelijk om fase twee en drie volledig opeenvolgend uit te voeren. Er is daarom in de vragenlijsten in fase drie een versie van de norm voorgelegd, waarin nog niet alle opbrengsten van fase twee waren verwerkt. De nog niet verwerkte uitkomsten van fase twee en de uitkomsten van de vragenlijsten in fase drie zijn vervolgens samen verwerkt tot het definitieve voorstel van de norm zoals opgenomen in dit rapport.

8.2 Respons en representativiteit

Om zoveel mogelijk mensen te bereiken, is er voor de vragenlijst gewerkt met een open link. Dat betekent dat er per vragenlijst één link is die iedereen kan openen. Een open link maakt het mogelijk om de vragenlijst makkelijk te delen en te verspreiden, maar het heeft ook nadelen. Het is via een open link niet mogelijk voor respondenten om tussentijds te stoppen met de vragenlijst en op een later moment verder te gaan. Wanneer respondenten opnieuw op de link klikken, krijgen zij de volledige vragenlijst opnieuw. Ook is het mogelijk om de vragenlijst meermaals in te vullen. Om te voorkomen dat dit voor een vertekend beeld zorgt in de resultaten, zonder dat er veel respons verloren gaat, hebben we gekozen voor de volgende aanpak:

- Bij de open vragen zijn alle antwoorden geanalyseerd. Voor deze antwoorden gaat het immers niet om de aantallen en percentages, maar om de inhoudelijke feedback op de norm;
- Bij de gesloten vragen is ervoor gekozen om alleen de respondenten mee te nemen die minimaal de helft van de enquête hebben ingevuld^{31 32}. De overige respondenten zijn niet meegenomen in de analyses van de aantallen en percentages. In de praktijk ging dit veelal om respondenten die niet verder zijn gekomen dan de algemene vragen.

De volgende tabel geeft per doelgroep een overzicht van de respons op de vragenlijsten. In de tabel is zowel de totale respons weergegeven als de gebruikte respons voor de cijfermatige analyse.

Tabel 8.1 Overzicht van de respons op de vragenlijsten, per doelgroep

	Totale respons	Meegenomen in analyses	
		Aantal	%
Ouders en leerlingen	1.178	765	65
Onderwijspersoneel	2.566	1.729	67
- Leraar	1.705	1.095	64
- Begeleider	503	359	71
- Schoolleider	148	107	72
- Schoolbestuur/ samenwerkingsverband	210	168	80

31 Hoewel het in theorie mogelijk is dat respondenten de vragenlijst meermaals grotendeels of volledig hebben ingevuld is de verwachting, vanwege de lengte en detailniveau van de vragenlijst, dat dit aantal verwaarloosbaar is.

32 Per onderdeel (A, B, C en D) is apart bepaald welke respondenten zijn meegenomen. In enkele gevallen zijn er ook respondenten meegenomen die (iets) minder dan de helft van de vragenlijst hebben ingevuld. Het doel was om op een verantwoorde manier zoveel mogelijk respondenten mee te nemen.

Vragenlijst ouders en leerlingen

De vragenlijst voor ouders en leerlingen werd door ruim 1.100 respondenten ingevuld, waarvan er 765 bruikbaar zijn voor de analyses. Nagenoeg alle respondenten zijn ouder. De vragenlijst werd ook door enkele leerlingen ingevuld (minder dan 10). Vanwege het kleine aantal en de eventuele herleidbaarheid naar individuele leerlingen zijn de antwoorden van leerlingen en ouders in de analyses samengenomen. In Tabel 8.2 is een overzicht van de gebruikte respons per onderdeel van de norm weergegeven.

Tabel 8.2 *Overzicht van de gebruikte respons op de vragenlijst van ouders en leerlingen, per onderdeel*

	Ouders en leerlingen
Algemene vragen	765
A. Ontwikkeling van alle leerlingen	310
B. Lees-/spellingproblemen en dyslexie	96
C. (Hoog)-begaafdheid	159
D. Taak-/werkgedrag	200

Bijna de helft van de ouders (47%) heeft een kind dat onderwijs in het regulier basisonderwijs volgt. Een iets kleiner deel heeft (ook) een kind op het voortgezet onderwijs (32%). Ten slotte geeft 21 procent van de ouders aan dat (een van) hun kind(eren) onderwijs volgt in het gespecialiseerd onderwijs³³. Opvallend is dat van de kinderen op het voortgezet onderwijs een groot deel onderwijs op havo- of vwo-niveau volgt (67%). Dat beeld wijkt af van de landelijke verdeling naar onderwijsniveaus. Er is sprake van een ondervertegenwoordiging van ouders met kinderen op het vmbo.

Die vertekening zien we nog sterker terug bij het opleidingsniveau van de ouders zelf. Een opvallend grote meerderheid heeft een hbo- of wo-opleiding gevolgd (72%). Een veel kleiner deel volgde een mbo-opleiding (19%). Deze scheve verdeling is niet representatief voor alle ouders en geeft mogelijk een vertekend beeld in de analyses³⁴. Met name als het gaat om de begrijpelijkheid van de norm is het van belang om hier aandacht voor te hebben.

Vragenlijst onderwijspersoneel

Ruim 2.500 respondenten vulden de vragenlijst voor onderwijspersoneel in. Daarvan waren ruim 1.700 antwoorden bruikbaar voor de analyses. Er is sprake van een (nagenoeg) representatieve verdeling van de respondenten over alle provincies³⁵. Een groot deel van de respondenten (63%) is werkzaam in het onderwijs als leraar. Circa 21 procent werkt op een school als begeleider³⁶. De vragenlijst werd ook ingevuld door schoolleiders (6%) en bestuurders van scholen en samenwerkingsverbanden³⁷ (10%). Dat maakt het mogelijk om in (een groot deel van) de analyses uitsplitsingen te maken tussen de verschillende groepen onderwijspersoneel. In Tabel 8.3 zijn de aantallen per onderdeel van de vragenlijst weergegeven.

Wegens een fout in de randomisatie van de verschillende blokken in de enquête voor het onderwijs is het onderdeel C. (hoog)begaafdheid niet voorgelegd aan leraren, begeleiders en samenwerkingsverbanden. Van de schoolleiders en schoolbesturen kregen slechts enkelen onderdeel C toegewezen. De aantallen zijn te klein om mee te nemen in de analyses. Deze antwoorden zijn wel meegenomen bij de analyse van de open vragen.

33 Onder gespecialiseerd onderwijs vallen het speciaal onderwijs, speciaal basisonderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs.

34 Tussen de voorgelegde onderdelen zijn er ook verschillen in de verdeling naar opleidingsniveau van ouders. Ouders waarvan het kind een ondersteuningsbehoefte hebben op het gebied van meer- en hoogbegaafdheid hebben vaker een hbo-/wo opleiding gevolgd dan bij de andere ondersteuningsgebieden. Bij het ondersteuningsgebied taak-/werkgedrag zien we dat er juist een kleinere groep ouders is die een hbo-/wo opleiding hebben gevolgd.

35 Op basis van de postcode van de school/locatie waar de respondent (hoofdzakelijk) werkzaam is.

36 Dit is in de analyses als volgt gedefinieerd: iedereen die aangaf op een school te werken en vervolgens aangaf niet werkzaam te zijn als leraar. Hieronder vallen verschillende functies zoals kwaliteitscoördinator, orthopedagoog, ondersteuningscoördinator, onderwijsassistent en andere specialisten en professionals.

37 Dit zijn medewerkers binnen een samenwerkingsverband, maar zij hebben in praktijk diverse functies. Bijvoorbeeld bestuurder, beleidsadviseur en medewerker passend onderwijs en bovenscholings begeleider.

Tabel 8.3 Overzicht van de gebruikte respons op de vragenlijst van onderwijspersoneel, per onderdeel en functie

	Leraar	Begeleider	Schoolleider	School- bestuur/ samenwerkings- verband	Totaal
Algemene vragen	1.095	359	107	168	1.729
A. Ontwikkeling van alle leerlingen	375	128	39	65	607
B. Lees-/spelling-problemen en dyslexie	353	110	28	46	537
C. (Hoog)-begaafdheid	-	-	-	-	-
D. Taak-/werkgedrag	367	121	36	51	575

In Tabel 8.4 is te zien in welke onderwijssoorten de respondenten (hoofdzakelijk) werkzaam zijn. Daarin zien we dat een groot deel van de respondenten werkzaam is in het primair onderwijs. Toch zijn ook in het voortgezet onderwijs en in het gespecialiseerd onderwijs de groepen groot genoeg om uitsplitsingen te kunnen maken. Waar mogelijk en relevant zal dit in de analyses worden gedaan. Aan leraren en begeleiders is ook verder gevraagd naar niveaus (in vo), cluster (in so en vso) en uitstroomprofiel (vso). Bijna alle onderwijssoorten³⁸ zijn vertegenwoordigd, maar kunnen vanwege te kleine aantallen niet uitgesplitst worden in de analyses. Ten slotte is er gevraagd naar het aantal jaren dat leraren en begeleiders werkzaam zijn in het onderwijs. Daarin zien we dat veruit de meeste van hen (84% van de leraren en 82% van de begeleiders) al meer dan tien jaar werkzaam is in het onderwijs.

Tabel 8.4 Verdeling van respondenten naar onderwijssoort waarin zij (hoofdzakelijk) werkzaam zijn (%)

	Leraar	Begeleider	Schoolleider*	Schoolbestuur* / samenwerkingsverband**
Basisonderwijs	57	57	66	73
Voortgezet onderwijs	33	27	21	25
Gespecialiseerd onderwijs	10	16	19	31
Totaal	1.095	359	107	168

* Voor schoolleiders en schoolbesturen waren meerdere antwoorden mogelijk, de percentages tellen niet op tot 100%.

** Binnen samenwerkingsverbanden is er alleen een onderscheid tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs, het gespecialiseerd onderwijs valt daar ook onder.

8.3 Analyse en resultaten enquête

Verwerking en uitkomsten open vragen

In de vragenlijst zijn - zoals benoemd - naast gesloten meerkeuzevragen ook open vragen gesteld. In deze open vragen konden respondenten hun antwoorden op de meerkeuzevragen toelichten of suggesties doen voor verbeteringen. Zoals besproken in paragraaf 8.2 is voor de open vragen alle respons meegenomen, ongeacht welk deel van de vragenlijst is ingevuld. Omdat dit afwijkt van de aanpak bij de gesloten vragen is ervoor gekozen om deze antwoorden ook los te analyseren en direct te gebruiken als input voor de norm.

³⁸ De uitzondering hierop is cluster 1. Er zijn geen leraren en begeleiders, die aangegeven hebben werkzaam te zijn in dit cluster.

In de analyse zijn alle open antwoorden systematisch gecodeerd. Zo kon er onderscheid gemaakt worden tussen de aard en het detailniveau van de antwoorden. De feedback had betrekking op:

- Formulering en aanscherping van de norm/criterium;
- Woordkeuze (onduidelijke/moeilijke woorden);
- Algemene feedback over de norm;
- Advies voor de implementatie van de norm;
- Verzoeken om voorbeelden toe te voegen ter verduidelijking.

Vervolgens zijn de antwoorden per categorie bekeken en verwerkt. Dit is op verschillende manieren gebeurd. Ten eerste zijn er directe aanpassingen in de norm gedaan (vooral bij formulering en woordkeuze). Andere antwoorden zijn besproken in de stuurgroep en/of meegenomen in het advies voor de implementatie.

Bij de antwoorden van het onderwijspersoneel zagen we veel overlap met de input uit de werksessies. Een vaak genoemd verbeterpunt richtte zich op het gebruik van 'vage termen'. Uit de analyse van de antwoorden op de open vragen komt naar voren dat een deel van de ouders behoefte heeft aan concretere formulering van de criteria. Zij zijn bang dat de huidige formulering te veel ruimte geeft voor interpretatie, dat kan vervolgens leiden tot discussies en meningsverschillen tussen school en ouder. Zij zien liever meer expliciet uitgelegd wie bepaalt welke ondersteuning geboden wordt. Ondanks dat deze norm zich niet richt op het 'hoe', is uit de antwoorden van ouders (en leraren) duidelijk merkbaar dat deze behoefte er wel sterk is. Het tegemoetkomen aan het doel om enerzijds een landelijke norm te formuleren die het *wat* beschrijft en niet het *hoe*, en anderzijds het doel om duidelijkheid te verschaffen aan ouders (en leraren) is lastig verenigbaar. We geven daarom het advies om de landelijke norm voor basisondersteuning te vertalen en concretiseren op schoolniveau (zie Hoofdstuk 5).

8.4 Begrijpelijkheid

In de vragenlijst zijn zowel ouders en leerlingen als onderwijspersoneel bevraagd over de duidelijkheid en begrijpelijkheid van de norm. Zij konden aangeven of zij stukken onduidelijk vonden en, zo ja, wat er onduidelijk was. In deze paragraaf worden de cijfers over de begrijpelijkheid van de norm gepresenteerd. Het is goed om hierbij te vermelden dat de uitkomsten van de vragenlijst tot aanpassingen in de norm hebben geleid. Naar verwachting is de begrijpelijkheid van de norm door deze aanpassingen gestegen ten opzichte van de cijfers genoemd in deze paragraaf. Daar is echter geen specifiek onderzoek naar gedaan.

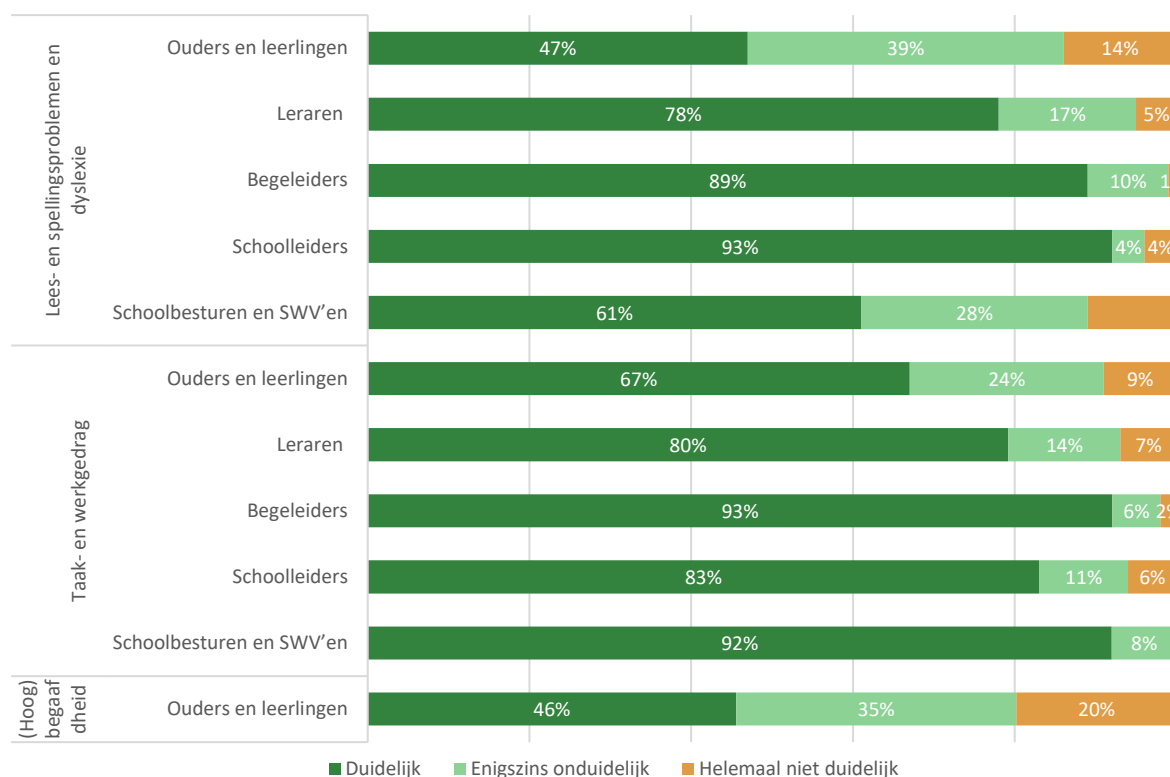
Definitie ondersteuningsgebieden

Allereerst zijn de definities van de verschillende ondersteuningsgebieden van de norm voorgelegd aan de respondenten. Figuur 8.1 geeft weer in welke mate respondenten de voorgelegde definities begrijpelijk vinden. In deze figuur zien we dat een ruime meerderheid van het onderwijspersoneel de definities duidelijk vindt. Met name de definitie taak- en werkgedrag wordt door een ruime meerderheid van alle respondenten uit het onderwijs duidelijk gevonden. Daarbij valt op dat begeleiders op scholen en schoolbesturen en samenwerkingsverbanden (92-93%) hoger scoren dan leraren en schoolleiders (80-83%). De begrijpelijkheid van de definitie van lees-/spellingsproblemen en dyslexie is onder onderwijspersoneel ook hoog. Hierbij valt echter op dat respondenten uit schoolbesturen en samenwerkingsverbanden een stuk lager scoren. Slechts 61 procent van hen vindt de definitie duidelijk.

Voor ouders daarentegen zijn de definities veel minder duidelijk. Het percentage ouders en leerlingen dat de definities duidelijk vindt, is aanzienlijk lager dan bij het onderwijspersoneel. De definitie van het ondersteuningsgebied taak- en werkhouding scoort, net als bij het onderwijspersoneel, het hoogst en is voor 67 procent van de ouders begrijpelijk. De definities van lees-/spellingsproblemen en dyslexie en (hoog)begaafdheid zijn voor minder dan de helft van de ouders duidelijk (46-47%). Dat is een aandachtspunt, met name omdat er sprake is van een

oververtegenwoordiging van theoretisch opgeleide ouders onder de respondenten. In hoofdstuk 5 worden ten aanzien van dit punt gerichte aanbevelingen gedaan.

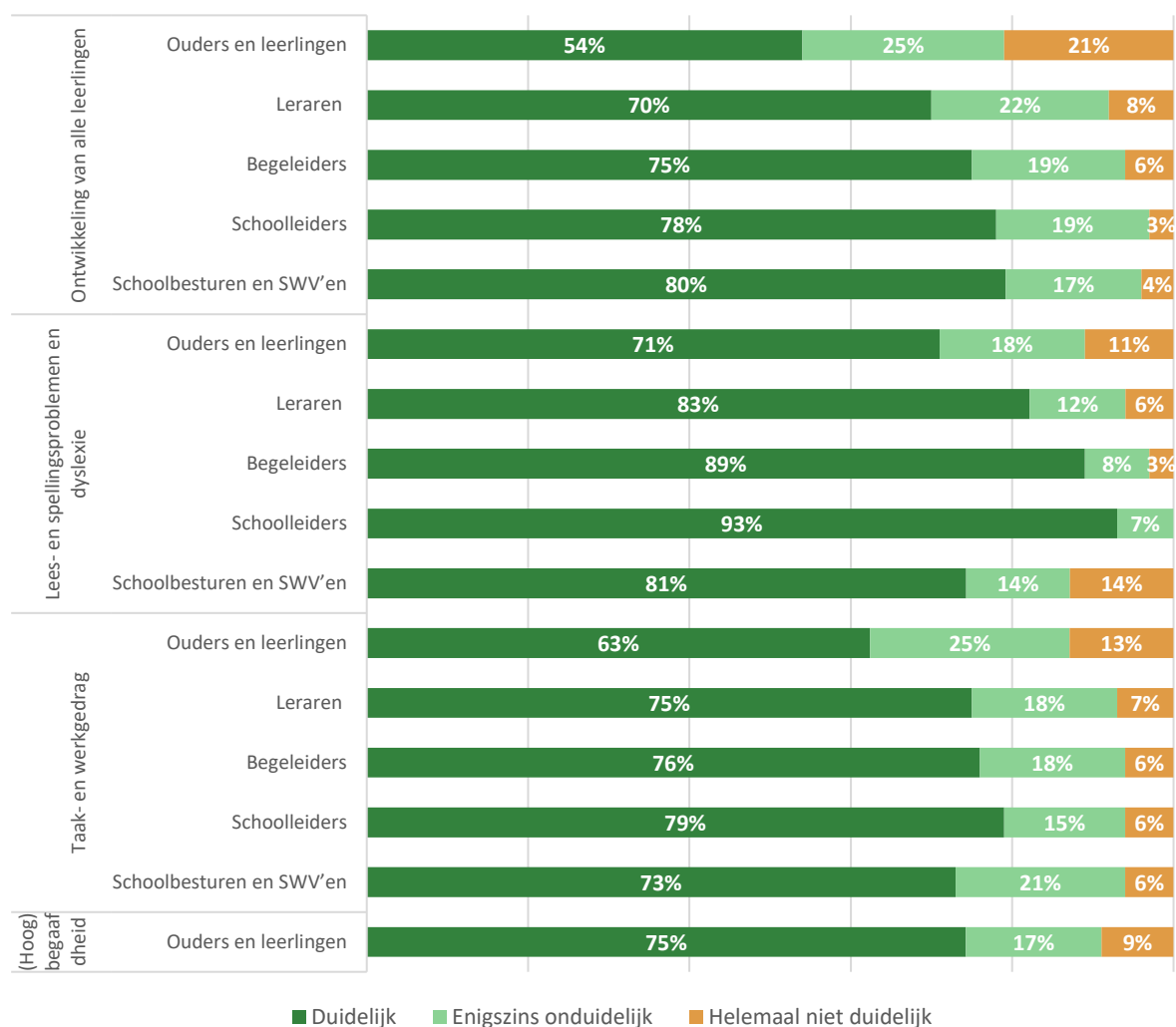
Figuur 8.1 Mate van duidelijkheid van gehanteerde definities, naar doelgroep (%)

Criteria per onderdeel

Ook zijn alle respondenten gevraagd naar de begrijpelijkheid van de norm. Dit is gedaan per los criterium, waarbij ook hier veel ruimte was voor toelichting in de vorm van open vragen. In figuur 8.2 is te zien in welke mate respondenten onderdelen van de norm begrijpelijk vinden. Hiervoor zijn de gemiddelden van de criteria weergegeven. Ook hier valt op dat ouders de voorgelegde stukken veel vaker onduidelijk vinden dan het onderwijspersoneel. Met name de criteria op het onderdeel ontwikkeling van alle leerlingen worden door veel ouders (enigszins) onduidelijk gevonden (46%). De criteria van het onderdeel hoogbegaafdheid worden daarentegen wel overwegend duidelijk gevonden door ouders (75%). Dat is opvallend omdat de definitie van het ondersteuningsgebied door deze doelgroep juist niet duidelijk werd bevonden. Een ruime meerderheid van het onderwijspersoneel vindt de voorgelegde criteria van de norm duidelijk. Dat geldt voor alle ondersteuningsgebieden en functies.

Figuur 8.2 *Mate van duidelijkheid van de criteria (gemiddelde per onderdeel), naar doelgroep (%)³⁹*

8.5 Haalbaarheid

Om een inschatting te geven van de haalbaarheid van de norm is aan onderwijspersoneel, per criterium, gevraagd of zij op dit moment al voldoen aan het betreffende criterium⁴⁰. Er zijn grote verschillen tussen criteria in de mate waarin scholen dit al uitvoeren. Bij sommige criteria zien we dat nagenoeg alle scholen hier al aan voldoen en bij sommige criteria is dat deel veel kleiner. In Bijlage 6 is een volledig overzicht gegeven van de inschatting van de haalbaarheid per criterium uit de conceptversie van de norm voor leraren, schoolleiders, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden. In de paragrafen hieronder zal er ingegaan worden op de verschillen tussen de onderdelen van de norm, verschillende functies en sectoren. Vervolgens komt ook de inschatting die ouders hebben van de haalbaarheid aan bod.

Het is goed om hierbij te vermelden dat de uitkomsten van de vragenlijst tot aanpassingen in de norm hebben geleid. Deze aanpassingen zijn met name gericht op de begrijpelijkheid van de norm.

³⁹ Door afronding van de gemiddelden in de tabellen hieronder, kan het voorkomen dat de aantallen niet precies optellen tot het totaal en dat de percentages niet precies optellen tot 100.

⁴⁰ Aan schoolbesturen en samenwerkingsverbanden is gevraagd in welke mate de scholen binnen hun bestuur/samenwerkingsverband voldoen aan het criterium.

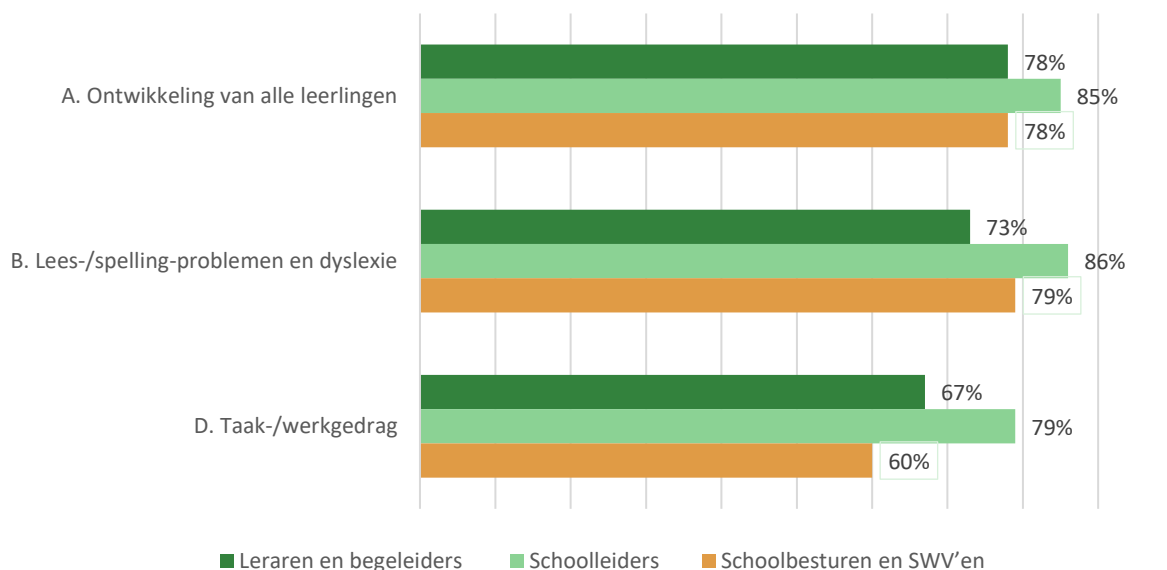
Het is onbekend welke invloed deze aanpassingen hebben op de haalbaarheid van de norm. Daar is geen specifiek onderzoek naar gedaan.

In figuur 8.3 is per onderdeel van de norm weergegeven welk deel van de scholen al grotendeels of volledig voldoet aan de voorgelegde norm. Wat allereerst opvalt, is dat er verschillen zijn tussen de verschillende functies die respondenten hebben. Schoolleiders geven op alle onderdelen vaker aan dat hun school al grotendeels of volledig aan de voorgelegde criteria voldoet dan leraren, begeleiders, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden.

Op het onderdeel ontwikkeling van alle leerlingen geeft een ruime meerderheid (78-85%) aan dat hun school/scholen al voldoet aan de norm. Bij het onderdeel lees-/spellingsproblemen en dyslexie zien we een vergelijkbaar beeld. Ook daar geeft een meerderheid van het onderwijspersoneel aan dat zij in de huidige situatie al voldoen aan de criteria van de norm (73-85%).

Aan het onderdeel taak- en werkgedrag wordt op dit moment nog minder vaak voldaan (60-79%). Dat zien we terug bij alle functies. Dat lijkt deels te komen door één criterium: *‘De school beschikt over hulpmiddelen, voorziening of ruimte voor leerlingen die een prikkelarme werkomgeving nodig hebben.’* Wanneer we dit criterium weglaten komen de percentages uit op respectievelijk 70, 81 en 64 procent. Een grote meerderheid van de respondenten geeft aan dat hun school/scholen nog niet aan dit criterium voldoet. Ook tijdens de werksessies is (de formulering) van dit criterium veelvuldig aan bod gekomen. Naar aanleiding van de feedback is dit criterium (sterk) aangepast. De verwachting (op basis van de werksessies) is dat er nu door meer scholen aan dit criterium wordt voldaan, of deze met relatief kleine aanpassingen te realiseren is.

Figuur 8.3 Gemiddelde percentage grotendeels-volledig over de huidige uitvoering van de criteria in de norm per onderdeel uitgesplitst naar rol⁴¹

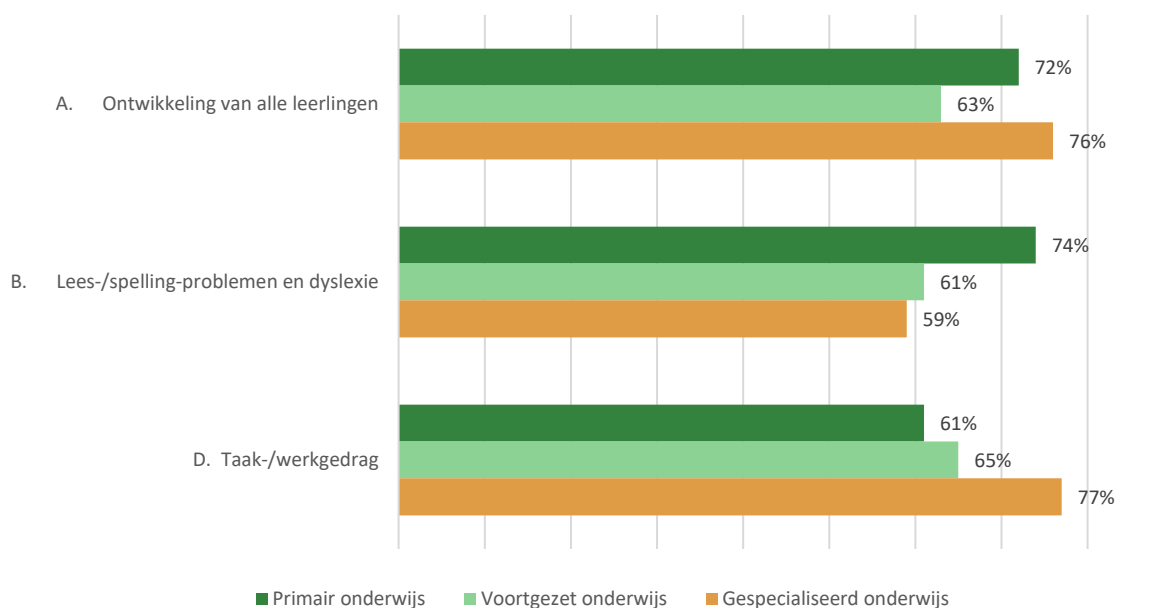
Haalbaarheid per sector

Er is ook gekeken naar de haalbaarheid van de onderdelen van de norm per sector. Deze uitsplitsing is alleen voor leraren en begeleiders mogelijk, voor de andere functies zijn de aantallen te klein. De mate waarin scholen al voldoen aan de voorgelegde norm verschilt tussen sectoren. In het voortgezet onderwijs wordt er in de huidige situatie minder vaak voldaan aan de norm dan in het

⁴¹ De haalbaarheid verschilde niet voor leraren en begeleiders, de categorieën leraren en begeleiders zijn om deze reden samengevoegd.

primair onderwijs en gespecialiseerd onderwijs. Dat geldt voor bijna alle drie de bevroegde onderdelen. In het primair onderwijs valt op dat er vaker voldaan wordt aan het onderdeel ontwikkeling van alle leerlingen en lees-/spellingsproblemen en dyslexie. In het gespecialiseerd onderwijs zien we juist dat scholen veel minder vaak voldoen aan het onderdeel lees-/spellingsproblemen en dyslexie. Slechts 59 procent van de respondenten geeft aan dat hun school hieraan voldoet. Dit heeft mogelijk te maken met de doelgroepen in het gespecialiseerd onderwijs. De criteria van onderdeel A zullen, omdat in het gespecialiseerd onderwijs alle leerlingen een ondersteuningsbehoefte hebben, al meer vanzelfsprekend zijn. Ook ondersteuning op taak- en werkgedrag zal voor veel leerlingen in het gespecialiseerd onderwijs nodig zijn en daarom al geboden worden.

Figuur 8.4 Gemiddelde percentage grotendeels-volledig over de huidige uitvoering van de criteria in de norm per onderdeel en per onderwijssector voor leraren en ondersteuners

Inschatting haalbaarheid ouders en leerlingen

Ook ouders zijn bevroegd over de haalbaarheid van de norm. Anders dan bij het onderwijspersoneel is dit niet per criterium uitgevraagd maar over het geheel aan criteria per onderdeel. Ook was de vraagstelling anders: “De school van mijn kind kan de hierboven beschreven ondersteuning bieden.”

Ouders zijn niet erg positief over of scholen de ondersteuning in de voorgelegde norm kunnen bieden. Slechts een klein deel van de ouders denkt dat hun school de genoemde ondersteuning kan bieden. Op het onderdeel over de ontwikkeling van alle leerlingen wordt het hoogst gescoord, maar ook daar denkt slechts 38 procent dat de ondersteuning geboden kan worden. Voor de andere gebieden is dit percentage lager. Slechts één op de vijf ouders denkt dat de ondersteuning op het gebied van lees-/spellingsproblemen en dyslexie geboden kan worden. Ouders van kinderen in het voortgezet onderwijs zijn het vaakst negatief. Gemiddeld over alle onderdelen heeft slechts een kwart van hen het idee dat de school de ondersteuning uit de norm kan bieden. Ouders met kinderen in het gespecialiseerd onderwijs zijn iets positiever dan ouders met kinderen in de andere sectoren.

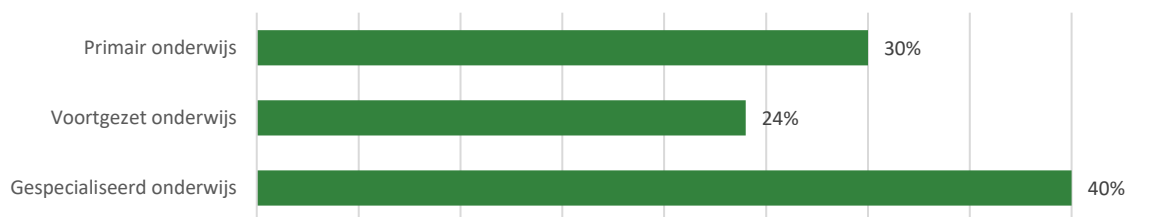
Het beeld van ouders wijkt dus behoorlijk af van het beeld dat het onderwijspersoneel heeft. Waar onderwijspersoneel aangeeft dat de meerderheid van de ondersteuning in de norm al wordt geboden, heerst het beeld bij ouders dat scholen dit niet doen. Deels kan dit komen doordat ouders geen volledig beeld hebben van de ondersteuning die scholen (kunnen) bieden. Daarnaast lijkt dit ook voor een deel voort te komen uit ontevredenheid over de ondersteuning die scholen bieden

en/of de communicatie hierover. Vanuit beide invalshoeken is deze discrepantie een punt van aandacht bij de vertaling van de norm op schoolniveau (zie ook hoofdstuk 5 over de implementatie van de norm).

Figuur 8.5 *Percentage ‘mee eens’ en ‘helemaal mee eens’ over de huidige uitvoering van de criteria in de norm, volgens ouders en leerlingen*

Figuur 8.6 *Gemiddeld percentage ‘mee eens’ en ‘helemaal mee eens’ over de huidige uitvoering van de norm per onderwijssector, volgens ouders en leerlingen⁴²*

8.6 Doelen landelijke norm voor basisondersteuning

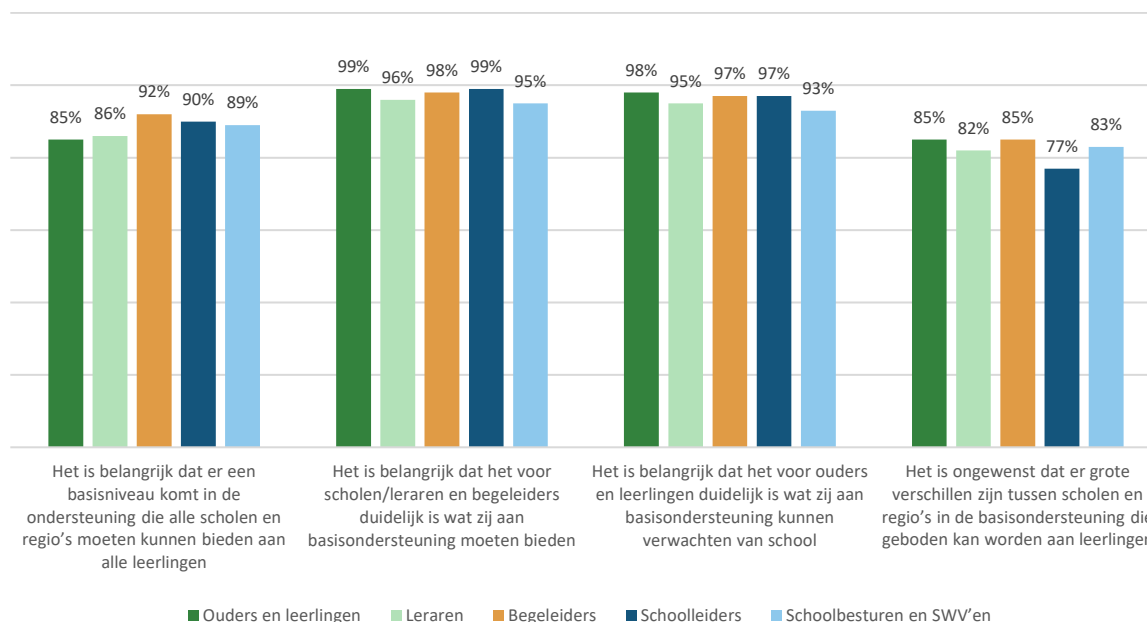
In de vragenlijst zijn er ook een aantal stellingen voorgelegd aan respondenten. Deze stellingen hadden betrekking op de achterliggende doelen van de landelijke norm voor basisondersteuning en of respondenten denken dat de voorgelegde norm daaraan bij zal dragen. Het doel hiervan is om een beter beeld te krijgen van het draagvlak voor de landelijke norm voor basisondersteuning. Daarnaast is aan respondenten gevraagd wat er in hun ogen verder nodig is om de norm succesvol te implementeren en naar welke ondersteuningsgebieden de norm uitgebreid moet worden.

Draagvlak achterliggende doelen

Onder zowel ouders en leerlingen als het onderwijspersoneel heerst er grote overeenstemming over de achterliggende doelen. Nagenoeg alle respondenten (93-99%) onderstrepen het belang van duidelijkheid voor ouders en leerlingen én scholen, leraren en begeleiders over de te bieden basisondersteuning. Daarnaast vinden respondenten het belangrijk dat er een basisniveau komt in de ondersteuning (85-92% eens). Op de stelling dat grote regionale verschillen tussen scholen en regio's op het gebied van basisondersteuning onwenselijk zijn, wordt er iets minder unaniem geantwoord. Met name schoolleiders zijn het hier iets minder vaak mee eens (77% eens) dan de andere respondenten (82-85% eens). Desalniettemin is ook met deze stelling een grote meerderheid het eens.

⁴² De percentages zijn gemiddelden van alle onderdelen van de norm, de aantallen zijn de klein om per onderdeel en sector uit te splitsen.

Figuur 8.7 Percentage ‘eens’ op stellingen⁴³ over achterliggende doelen van een landelijke norm voor basisondersteuning, per doelgroep

Is een landelijke norm voor basisondersteuning de oplossing?

Respondenten verschillen sterk in de mate waarin zij verwachten dat de landelijke norm bij zal dragen aan het behalen van de voorgelegde doelen.

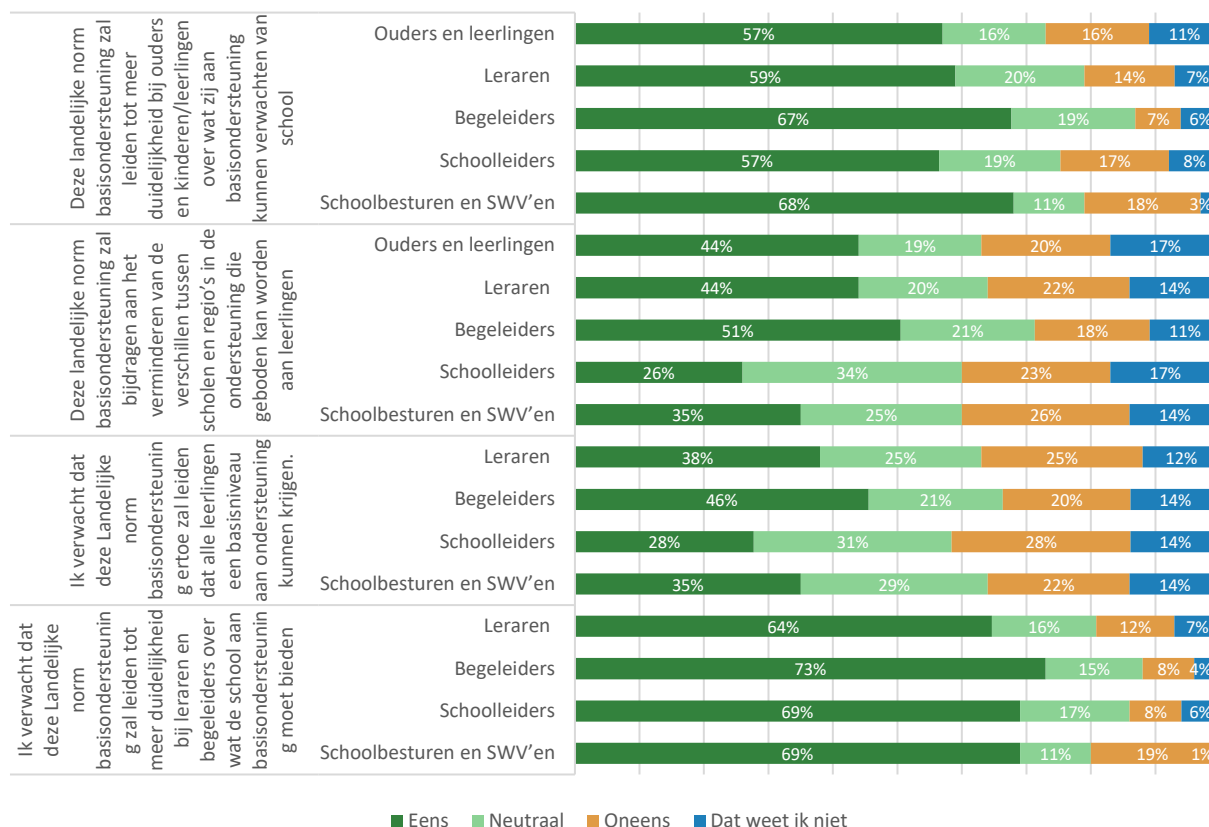
De meeste respondenten verwachten dat de landelijke norm basisondersteuning meer duidelijkheid zal bieden aan zowel ouders en leerlingen als aan leraren en begeleiders. Circa 60 procent van de respondenten denkt dat de norm voor ouders en leerlingen meer duidelijkheid biedt. Bij samenwerkingsverbanden en begeleiders ligt dit percentage hoger (68 en 67 procent). Daarnaast denkt tussen de 64 en 73% van het onderwijspersoneel dat de norm meer duidelijkheid aan leraren en begeleiders biedt (deze stelling is niet aan ouders voorgelegd). Tegelijkertijd is er ook een relatief groot deel van de respondenten het nadrukkelijk oneens met deze stellingen: tussen de 7 en 19 procent.

Over de bijdrage van de landelijke norm voor basisondersteuning aan het verminderen van verschillen tussen scholen en regio's in de geboden basisondersteuning zijn respondenten kritisch. Slechts 26 tot 35 procent van de schoolleiders, besturen en samenwerkingsverbanden is het eens met deze stelling. Ook een minderheid van de ouders, leraren en begeleiders heeft die verwachting (45-50%). Over alle respondentengroepen heen is 20-26 procent het nadrukkelijk oneens met deze stelling.

Op de stelling of respondenten denken dat de landelijke norm basisondersteuning ertoe zal leiden dat alle leerlingen een basisniveau aan ondersteuning kunnen krijgen zijn de meningen ook sterk verdeeld. Tussen de 28 en 46 procent is het eens met deze stelling en 20 tot 28 procent oneens.

43 De formulering van de stellingen wijkt af voor ouders. In de bijlage 3 en 4 zijn de volledige vragenlijsten inclusief stellingen te vinden.

Figuur 8.8 Antwoorden op stellingen⁴⁴ over verwachtingen van een landelijke norm voor basisondersteuning, per doelgroep

Randvoorwaarden

In deze paragraaf worden de resultaten op de gesloten vragen gepresenteerd over wat nodig is om een landelijke norm voor basisondersteuning succesvol te implementeren. De adviezen die respondenten hierover bij de open vragen of onder 'Anders, namelijk' hebben gegeven binnen de enquête zijn meegenomen in hoofdstuk 5.

In Figuur 8.9 is te zien wat er volgens het onderwijspersoneel nodig is voor een succesvolle implementatie van een landelijke norm voor basisondersteuning. Slechts een klein deel (10%) geeft aan dat er niets nodig is voor een succesvolle implementatie van de norm. De rest van het onderwijspersoneel noemt wel voorwaarden. Het meest genoemd worden het vergroten van de ondersteuning van leraren (61%)⁴⁵, het vergroten van de (basis)kennis en expertise van leraren (61%) en het vergroten van de personele capaciteit van leraren (57%). Ook het vergroten van de specifieke expertise (38%), meer middelen rechtstreeks naar de scholen (34%)⁴⁶ en een intensivering van de samenwerking tussen scholen (28%) worden relatief vaak als noodzakelijk gezien voor een succesvolle implementatie. Slechts een klein deel (11-12%) van het onderwijspersoneel acht het nodig om de landelijke norm voor basisondersteuning (deels) te herformuleren.

Er zijn weinig verschillen tussen de verschillende functies van het onderwijspersoneel in de voorwaarden die worden genoemd. Toch valt op dat leraren het vergroten van kennis en expertise

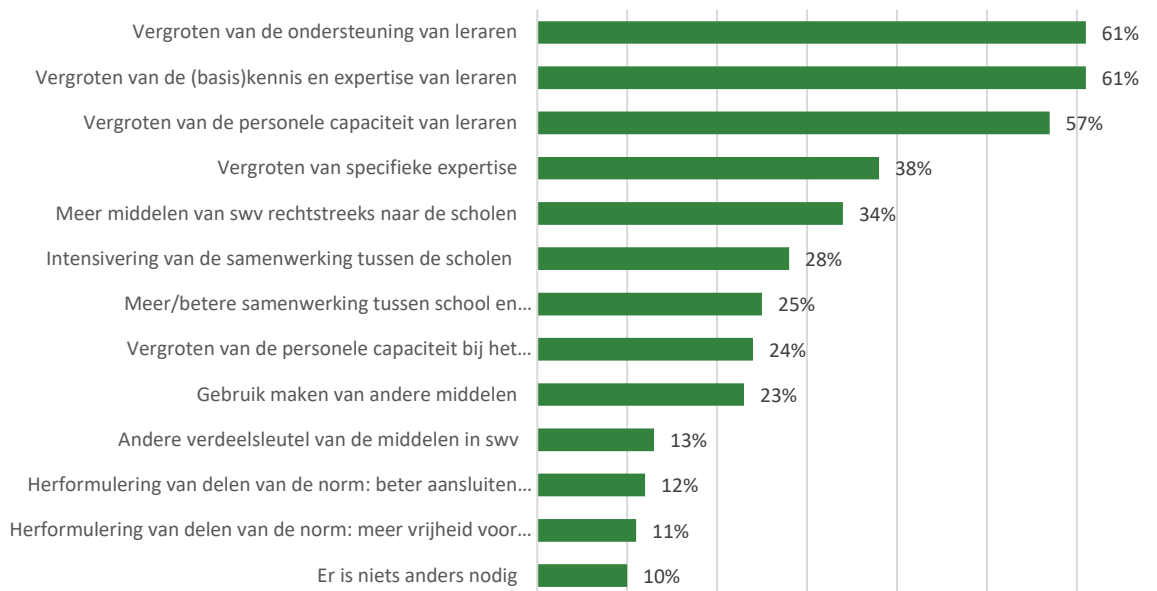
⁴⁴ De laatste twee stellingen zijn alleen voorgelegd aan onderwijspersoneel.

⁴⁵ In het recent uitgevoerde onderzoek naar de behoeften bij leraren en docenten aan ondersteuning en professionalisering bij passend en meer inclusief onderwijs komt ook naar voren dat behoefte van leraren aan meer ondersteuning sterk is (Van Casteren et al., in voorbereiding).

⁴⁶ Dit wordt door samenwerkingsverbanden veel minder vaak genoemd. Dat geldt ook voor de categorie 'andere verdeelsleutel van de middelen in het samenwerkingsverband'.

(zowel voor leraren als ander onderwijspersoneel) minder vaak als voorwaarde noemen dan de rest van het onderwijspersoneel. Verder valt op dat schoolbesturen en samenwerkingsverbanden vaker aangeven dat er meer samenwerking (zowel met andere scholen als ouders) nodig is.

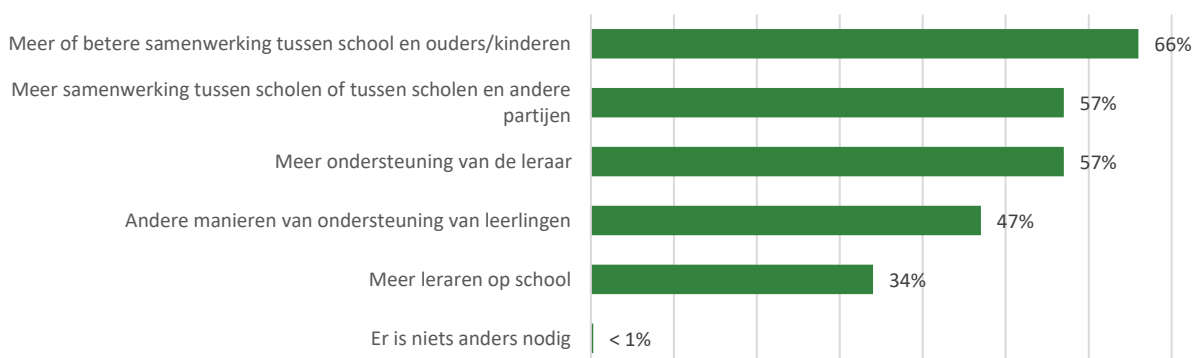
Figuur 8.9 Aanvullende voorwaarden voor succesvolle implementatie van een landelijke norm voor basisondersteuning, gemiddelde percentages onderwijspersoneel*

* Meerdere antwoorden mogelijk, percentages tellen niet op tot 100%.

Er is ook aan ouders en leerlingen gevraagd wat zij denken dat er nodig is voor succesvolle implementatie van een landelijke norm voor basisondersteuning. Opvallend is dat nagenoeg alle ouders aanvullende voorwaarden noemen. Slechts een enkele ouder vindt dat er niets anders nodig is. Het vaakst genoemd door ouders is meer of betere samenwerking tussen school en ouders/kind (66%). Daarnaast denken ouders dat er ook meer samenwerking nodig is tussen scholen en van scholen met andere partijen (57%) en dat de leraar meer ondersteuning moet krijgen (57%).

Figuur 8.10 Aanvullende voorwaarden voor succesvolle implementatie van een landelijke norm voor basisondersteuning, ouders en leerlingen*

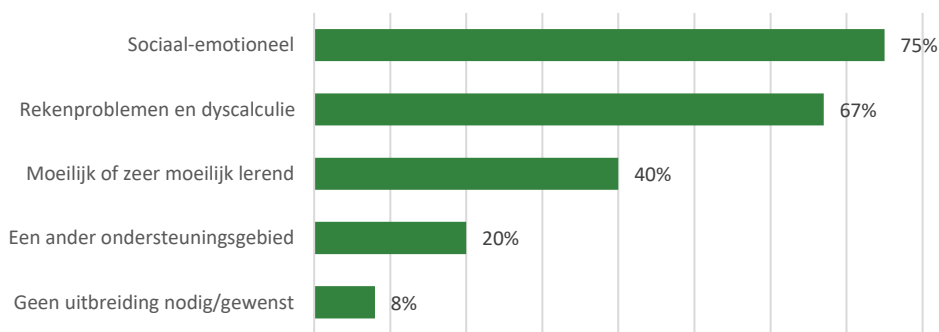
* Meerdere antwoorden mogelijk, percentages tellen niet op tot 100%.

Uitbreiding naar andere ondersteuningsgebieden

In de vragenlijsten is er ook gevraagd voor welke andere onderwerpen er een landelijke norm voor basisondersteuning zou moeten komen. Met name sociaal-emotionele problematiek (75%) en rekenproblemen en dyscalculie (67%) zijn daarbij vaak genoemd. Slechts 8 procent vindt uitbreiding van de norm niet nodig of gewenst. Daarnaast heeft 20 procent een ander ondersteuningsgebied genoemd. Daarin worden veel diverse gebieden genoemd. Vaak genoemd zijn ondersteuningsbehoeften op lichamelijk gebied (fysieke beperkingen, motorische ontwikkeling, medische problemen en chronisch ziekten). Daarnaast worden gedragsproblemen, taal- en spraakontwikkeling, prikkelgevoeligheid, NT2 en anderstaligen genoemd.

Er zijn ook een aantal verschillen tussen de doelgroepen. Een volledig overzicht van de genoemde onderwerpen per doelgroep is te vinden in Bijlage 5. Zo noemen schoolleiders en ouders het onderwerp moeilijk of zeer moeilijk lerend minder vaak (32-34%) dan leraren, begeleiders, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden (43-50%). Hetzelfde geldt voor het onderwerp rekenproblemen en dyscalculie. Dat wordt door 54 tot 56 procent van de ouders en schoolleiders genoemd. Leraren, begeleiders, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden noemen dit veel vaker (71-78%). Op de andere onderwerpen zien we geen (grote) verschillen tussen de doelgroepen.

Figuur 8.11 Antwoorden op de vraag voor welke andere onderwerpen er een landelijke norm voor basisondersteuning zou moeten komen, gemiddelde percentages voor alle doelgroepen.

Referentielijst

- Bosker et al. (2023). *Leidraad Differentiatie als sleutel voor gelijke kansen*.
- Commissie Meijerink (2008). *Over de drempels met taal en rekenen. Hoofdrapport van de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen*.
- Dawson, P., & Guare, R. (2019). *Executieve functies bij kinderen en adolescenten. Een praktische gids voor diagnostiek en interventie*. Hogrefe.
- Didden & Huskens (2008). *Begeleiding van kinderen en jongeren met autisme. Van onderzoek naar praktijk*. Bohn Stafleu van Loghum.
- Gagné, F. (2010). Motivation within the DMGT 2.0 framework. *High ability studies*, 21(2), 81-99.
- Ledoux, G., Waslander, S. m.m.v. Eimers, T. (2020). *Evaluatie passend onderwijs. Eindrapport Mei 2020*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut | Tilburg: TIAS School for Business and Society, Tilburg University | Nijmegen: KBA Nijmegen.
- Subotnik, R.F, Olszewski-Kubilius, & Worrell, F.C. (2018) Talent development as the most promising focus of giftedness and gifted education. In: S.I. Pfeiffer (Ed.) (2018). *APA handbook of giftedness and talent* (pp. 231- 245). American Psychological Association.
- Van Casteren, W., Beurskens, K., Hendrix, M., Lodewick, J., Kennis, R., Smeets, E. Stoep, J. & Termorshuizen, T. (in voorbereiding, verwacht 2024). *Behoeften bij leraren en docenten aan ondersteuning en professionalisering bij passend en meer inclusief onderwijs*. Nijmegen: ResearchNed, KBA Nijmegen en Expertisecentrum Nederlands.
- Van der Linde, G., & Klein Tank, M. (2019). *Executieve functies. Een handreiking*. SLO.

Bijlage 1 Overzicht geraadpleegde bronnen deskresearch

Tabel B.1 Overzicht van de gebruikte bronnen in de deskresearch deel I

Poging	Eerdere poging?	Organisatie	Bronvermelding
Referentiekader Passend Onderwijs	Ja (0)	PO-Raad, VO-raad, AOC Raad, MBO Raad	Ludeke, W. et al. (2013). <i>Referentiekader Passend Onderwijs</i> . PO-Raad e.a.
Stappenplan OCW	Ja (1)	OCW	OCW (2021). Basisondersteuning in 6 stappen. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Landelijk norm voor basisondersteuning	Ja (3)	BMC	Jorna, H. et al. (2023). <i>Landelijke norm voor basisondersteuning. Ontwikkeling van een concrete landelijke norm voor de basisondersteuning op drie ontwikkelingsgebieden</i> . BMC.
Voortgangsrapportage verbeteraanpak passend onderwijs 2021	Nee	Kamerbrief OCW	Slob, A. (2021). <i>Voortgangsrapportage verbeteraanpak passend onderwijs 2021</i> . Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Kamerbrief samen de schouders onder passend onderwijs	Nee	Kamerbrief OCW	Wiersma, D. (2023). <i>Samen de schouders onder passend onderwijs</i> . Ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschap
Beleidsnota evaluatie passend onderwijs	Nee	Ministerie van OCW	Ministerie van OCW (2020). <i>Beleidsnota Evaluatie en verbeteraanpak passend onderwijs</i> . Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Steeds inclusiever	Nee	Onderwijsraad	Onderwijsraad (2020). <i>Steeds inclusiever</i> . Onderwijsraad
Tussenproduct van de eerste fase in de ontwikkeling van een landelijke norm (als bijlage van de Beleidsnota Evaluatie en Verbeteraanpak Passend Onderwijs)	Ja (2)	Ministerie van OCW	Ministerie van OCW (2020). <i>Beleidsnota Evaluatie en verbeteraanpak passend onderwijs</i> . Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Antwoorden op kamervragen over passend onderwijs	Nee	Kamerbrief OCW	Wiersma, D. (2022). <i>Antwoord op schriftelijke vragen van het lid Kwint (SP) aan de minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs over passend onderwijs</i> . Ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschap
Uitwerking plan van aanpak hoogbegaafdheid	Nee	Kamerbrief OCW	Wiersma, D. (2022). <i>Uitwerking plan van aanpak hoogbegaafdheid</i> . Ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschap

Tabel B.2 Overzicht van de gebruikte bronnen in de deskresearch deel II

SWV	Onderwijs-soort	Geraadpleegde bronnen	Allocatiemodel
PO Friesland	po	Ondersteuningsplan, handboek basisondersteuning	Schoolmodel
PO 30.06 (Oss en omgeving)	po	Ondersteuningsplan, Een sterke basis op elke school, Procesbeschrijving norm basisondersteuning	School- en leerlingmodel
PO Apeldoorn	po	Ondersteuningsplan, criteria en visuele weergave	Expertise- en schoolmodel
SWV Aan den IJssel	po	Ondersteuningsplan 2018-2022, Norm basisondersteuning 2027	Niet genoemd
VO/VSO Midden Holland & Rijnstreek	vo	Deel A Ondersteuningsplan, deel B Beleid afspraken en procedures	Schoolmodel
Sterk VO Utrecht	vo	Ondersteuningsplan, Ondersteuningsaanbod hoogbegaafdheid, ondersteuningsaanbod vso, inspectierapport	Grotendeels schoolmodel, deel expertisemodel

Bijlage 2 Lijst met experts

- Elise de Bree (Universiteit van Amsterdam)
- Marzena Rolak (Dyslexie Scholing en Advies)
- Neely Anne de Ronde-Davidse (SWV PPO Hoeksche Waard)
- Miranda van Esch (BCO Onderwijsadvies)
- Eliane Segers (Radboud Universiteit / Expertisecentrum Nederlands)
- Carolien Knoop-van Campen (Radboud Universiteit)
- Evelien Krikhaar (Expertisecentrum Nederlands/ Dyslexie Centraal)
- Anouke Bakx (Fontys Hogeschool / Radboud Universiteit)
- Marijke van der Pal (Stichting Hoogbegaafdheid)
- Willy de Heer (Kenniscentrum voor Makkelijk Lerenden)
- Berend Nobbe (Montessori College)
- Eleonoor van Gerven (Kenniscentrum Hoogbegaafdheid)
- Marjolijn van Weerdenburg (Radboud Universiteit / expertisecentrum RAdboud Talent In Ontwikkeling (RATIO))
- Elard Pijnaken (BVS-Schooladvies)
- Petra Hurks (Maastricht University)
- Lara Dieteren (Nederlandse Vereniging voor Autisme)
- Anton Horeweg (Gedragsproblemenindeklas)
- Elise Swart (Universiteit Leiden)

Bijlage 3 Vragenlijst Advies landelijke norm voor basisondersteuning - Ouders en leerlingen

Welkom bij de enquête over de Landelijke norm voor basisondersteuning.

Fijn dat je je stem laat horen als ouder of leerling over het huidige concept van de landelijke norm voor basisondersteuning. Het invullen van de enquête duurt ongeveer 15 minuten. Het is **niet** mogelijk om de vragenlijst tussendoor af te sluiten en later weer te hervatten.

Ouders & Onderwijs en de Algemene Onderwijsbond (AOB) ontwikkelen een **Landelijke norm voor basisondersteuning** voor de ondersteuningsgebieden:

1. Lees-, spellingproblemen en dyslexie,
2. Meer- en hoogbegaafdheid en
3. Leergedrag/executieve functies (plannen, concentratie).

In de toekomst zal de norm nog worden uitgebreid voor andere ondersteuningsgebieden. Daarnaast komt in de Landelijke norm voor basisondersteuning te staan wat elke school voor alle leerlingen moet kunnen doen om de ontwikkeling van leerlingen te bevorderen.

AOB en Ouders & Onderwijs ontwikkelen deze Landelijke norm voor basisondersteuning op verzoek van het Ministerie van OCW.

In deze vragenlijst willen we **onderdelen van de concept-norm aan u voorleggen en toetsen**:

- Is de concept-norm duidelijk en haalbaar?
- Is de concept-norm uitvoerbaar?

Op basis van de reacties van ouders en reacties vanuit het onderwijs passen we de norm aan en geven we advies over het draagvlak voor de norm en de invoering van de norm.

Uw antwoorden zijn **anoniem**, en worden niet gedeeld met anderen.

Voor u de vragen krijgt, leggen we eerst nog enkele begrippen uit.

Opmerking: vragen met een () waren verplicht in de vragenlijst.*

Begrippen

Sinds de komst van Passend Onderwijs wordt er in Nederland onderscheid gemaakt in basisondersteuning en extra ondersteuning.

Basisondersteuning

Basisondersteuning is de ondersteuning en de voorzieningen die elke schoolvestiging beschikbaar heeft voor alle leerlingen die dat nodig hebben. Deze ondersteuning wordt binnen de ondersteuningsstructuur van de school in afstemming met leerling en ouders en desgewenst in samenwerking met andere scholen en/of ketenpartners, uitgevoerd.

Er zijn drie typen basisondersteuning:

1. ondersteuning die als doel heeft om het ontstaan van een lichte of zware ondersteuningsbehoefte te voorkomen (preventief);
2. lichte en kortdurende ondersteuning die op school plaatsvindt (curatief). Deze remediërende ondersteuning heeft als doel om leerlingen weer mee te laten draaien in de lessen voor de gehele groep;
3. kleine doeltreffende aanpassingen aan de lessen, toetsing, schoolgebouw, materialen (bijv. laptop) etc. om ervoor te zorgen dat leerlingen die een (voor een lange periode) blijvende ondersteuningsbehoefte hebben het reguliere lesprogramma (beter) kunnen volgen.

Extra ondersteuning:

Extra ondersteuning bestaat uit alle ondersteuning en aanpassingen die de basisondersteuning overstijgen en die binnen het onderwijs geboden kunnen worden. Het is vaak ondersteuning op maat of het zijn zwaardere aanpassingen voor individuele leerlingen. Het samenwerkingsverband passend onderwijs moet in de regio voor een dekkend aanbod aan extra ondersteuning zorgen.

Toelichting samenwerkingsverband passend onderwijs

Elke regio in Nederland heeft twee samenwerkingsverbanden passend onderwijs: één voor basisonderwijs en één voor voortgezet onderwijs.

- In het basisonderwijs bestaat dit verband uit de reguliere basisscholen, scholen voor speciaal basisonderwijs (sbo) en de scholen voor speciaal onderwijs (so) van de clusters 3 en 4.
- In het voortgezet onderwijs bestaat het samenwerkingsverband uit het regulier onderwijs: vmbo, havo en vwo, het praktijkonderwijs en de scholen voor voortgezet speciaal onderwijs (vso).

Het samenwerkingsverband gaat over de toewijzing van extra hulp op school.

BLOK I - ALGEMENE VRAGEN

We beginnen deze vragenlijst met een paar vragen over u en uw kind. We stellen deze vragen om te beoordelen of verschillende groepen ouders andere soorten antwoorden geven. Dat is belangrijk om de uitkomsten van het onderzoek goed te kunnen begrijpen.

Deze vragenlijst is met name geschreven voor ouders maar kan ook door een leerling worden ingevuld. In dat geval kun je hem vanuit je eigen perspectief invullen.

Heeft u meerdere kinderen? Vul de vragenlijst dan in voor het oudste kind met een ondersteuningsbehoefte.

Vraag 1

Ben je ouder of leerling?

1. Ik ben ouder
2. Ik ben leerling

Vraag 2*ⁱ

Welk onderwijs volgt uw kind?

Indien uw kind niet naar school gaat (en dat qua leeftijd wel zou moeten) vink dat de laatst gevolgde onderwijssoort aan.

1. basisonderwijs
2. speciaal basisonderwijs (sbo)
3. speciaal onderwijs (so)
4. voortgezet onderwijs (vo)
5. voortgezet speciaal onderwijs (vso)

Indien **antwoordoptie 4** werd geselecteerd, ging de respondent naar **vraag 3**. Bij **alle andere antwoordopties** werd de vragenlijst vervolgd bij **vraag 4**.

Vraag 3

Welk onderwijstype volgt uw kind?

- 1 praktijkonderwijs
- 2 vmbo-basis / vmbo-kader
- 3 vmbo-gemengd / vmbo-theoretisch (mavo)
- 4 havo
- 5 vwo / gymnasium
- 6 anders, namelijk...

Vraag 4

Wat is de **hoogste opleiding** waar u een diploma voor heeft gehaald?

- 1 Geen
- 2 Basisschool
- 3 Vmbo/vbo/mavo
- 4 Havo/vwo
- 5 Mbo niveau 1
- 6 Mbo-niveau 2, 3 of 4
- 7 Hbo/wo (bachelor)
- 8 Wo (master / doctoraal)
- 9 Anders, namelijk...
- 10 Dat wil ik niet zeggen

Vraag 5*

Heeft uw kind ondersteuning nodig op school?

Meerdere antwoorden mogelijk

1. Ja, mijn kind heeft ondersteuning nodig op het gebied van lezen, spelling of dyslexie
2. Ja, mijn kind heeft ondersteuning nodig op het gebied van meerbegaafdheid of hoogbegaafdheid
3. Ja, mijn kind heeft ondersteuning nodig op het gebied van plannen, werkgedrag, zelfstandig werken of concentratie (leergedrag)
4. Ja, mijn kind heeft ondersteuning nodig op een ander gebied
5. Nee, mijn kind heeft geen ondersteuning nodig op school
6. Wil ik niet zeggen

Bij **vraag 5** werd bepaald welk **deel uit de norm** van de basisondersteuning de respondent kreeg voorgelegd in blok III van de vragenlijst.

De verschillende delen uit de norm van de basisondersteuning zijn:

- A. Ontwikkeling van alle leerlingen
- B. Lees-/spellingsproblemen en dyslexie
- C. Meer- en hoogbegaafdheid
- D. Leergedrag/executieve functies

Indien **antwoordoptie 1** werd geselecteerd bij vraag 5, kreeg de respondent in blok III elementen uit **deel B** van de norm. Indien **antwoordoptie 2** werd geselecteerd bij vraag 5, kreeg de respondent in blok III elementen uit **deel C** van de norm. Indien **antwoordoptie 3** werd geselecteerd bij vraag 5, kreeg de respondent in blok III elementen uit **deel D** van de norm. Indien **antwoordoptie 4, 5 of 6** werd geselecteerd bij vraag 5, kreeg de respondent in Blok III elementen uit **deel A** van de norm.

Indien **er meerdere antwoordopties** werden geselecteerd bij vraag 5, werd random bepaald of de respondent in blok III **deel A, B, C of D** van de norm kreeg.

BLOK II - DOELEN VAN DE NORM BASISONDERSTEUNING

Basisondersteuning is de ondersteuning en de voorzieningen die elke school beschikbaar heeft voor alle leerlingen die dat nodig hebben. Deze ondersteuning wordt binnen de school uitgevoerd, in afstemming met het kind en de ouders.

Op dit moment zijn er grote regionale verschillen in de ondersteuning die scholen bieden als je kind ondersteuning op school nodig heeft. Daarom vindt het ministerie van OCW dat er een Landelijke norm voor basisondersteuning moet komen. Zo krijgt ieder kind, ongeacht in welke regio zij naar school gaan, dezelfde basisondersteuning op school.

We willen weten of u zich kunt vinden in de doelen van een Landelijke norm voor basisondersteuning. Hierover gaat de volgende vraag.

Vraag 6

In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

	Oneens	Neutraal	Eens
Het is belangrijk dat de basisondersteuning op alle scholen en in alle regio's gelijk is	1	2	3
Het is belangrijk dat het voor scholen duidelijk is wat zij aan basisondersteuning moeten bieden	1	2	3
Het is belangrijk mijn kind en ik weten welke basisondersteuning wij mogen verwachten van school	1	2	3
Er zouden geen verschillen tussen scholen en regio's moeten zijn in de ondersteuning die geboden kan worden aan kinderen	1	2	3

BLOK III - BEGRIJPELIJKHEID EN UITVOERBAARHEID VAN DE NORM BASISONDERSTEUNING

In de Norm basisondersteuning staat beschreven **wat** scholen aan ondersteuning moeten bieden. De norm schrijft niet voor **hoe** scholen dat doen. Scholen en regio's kunnen dit doen op een manier die bij de school en de leerlingen past.

Een voorbeeld:

“De school biedt ondersteuning en begeleiding om het “leren leren” van leerlingen te bevorderen”.

De norm schrijft voor **wat** scholen moeten doen, namelijk het ondersteunen en begeleiden van het kind op het gebied van ‘leren leren’. De school bepaalt zelf **hoe** zij dit doen. Dat kan op verschillende manieren (bijvoorbeeld tijdens mentoruren, in groepjes en/of met een specifiek (online) programma).

Wij onderzoeken op dit moment wat de Landelijke norm voor basisondersteuning moet worden voor:

1. Lees-, spellingproblemen en dyslexie,
2. Meer- en hoogbegaafdheid en
3. Leergedrag/executieve functie (plannen, concentratie).

Daarnaast onderzoeken we wat elke school voor *alle* leerlingen moet kunnen doen om de ontwikkeling van leerlingen te bevorderen.

Respondenten die onderdeel A van de norm toegewezen kregen, hebben vraag 7 en 8 niet gekregen. Bij onderdeel A is namelijk geen definitie opgesteld. Respondenten met onderdeel B, C of D kregen gingen wel door naar vraag 7 en 8.

Voor onderdelen B, C en D:

Wij zijn benieuwd wat u vindt van het voorstel voor een Landelijke norm voor basisondersteuning die Ouders & Onderwijs en de Algemene Onderwijsbond hebben gemaakt.

Wij leggen u nu een aantal normen voor. Geef per norm aan of u vindt dat deze duidelijk is omschreven. Maar ook of het voor u duidelijk is wat u van de school mag verwachten.

Definitie ondersteuningsgebied lees-/spellingsproblemen en dyslexie

Bij lees- en spellingproblemen gaat het om leerlingen die niet meekomen met technisch lezen, leesbegrip en/of spelling. Dyslexie is een hardnekkig probleem bij het technisch lezen op woordniveau en/of spellen. Dyslexie is niet het gevolg van gebrekkig onderwijsaanbod of van een bredere omgevings-, neurologische, sensorische en/of gedragsproblematiek. Bij leerlingen met een zwak leesbegrip is grofweg onderscheid te maken tussen leerlingen die moeite hebben met het leggen van verbanden en leerlingen waarbij verschillende oorzaken ten grondslag liggen aan het zwakke leesbegrip, zoals decodeerproblemen, zwak werkgeheugen of een beperkte woordenschat.

Definitie ondersteuningsgebied meer- en hoogbegaafdheid

Leerlingen met kenmerken van meer- en hoogbegaafdheid zijn leerlingen met sterke cognitieve vaardigheden, die al dan niet tot uiting komen in sterke leerprestaties onder invloed van niet-cognitieve leerlingkenmerken en de context van de leerling.

Definitie ondersteuningsgebied leergedrag/executieve functies

Onder leergedrag wordt het gedrag verstaan dat verbonden is met en invloed heeft op het leren, zoals luisteren naar instructie, het verwerken van een opdracht en het zelfstandig en samen kunnen werken. Executieve functies helpen ons daarbij, zoals bij het plannen van handelingen, stapsgewijs uitvoeren van taken en geconcentreerd werken. Basisondersteuning richt zich bij dit ondersteuningsgebied op leerlingen die moeite hebben met plannen, organiseren, timemanagement, zich concentreren, starten en voltooien van een taak, beloningregulatie, impulsbeheersing, emotieregulatie, schakelen tussen verschillende taken en probleemoplossend vermogen hebben of een minder goed ontwikkeld werkgeheugen passend bij de ontwikkelingsfase van het kind.

Vraag 7

Definitie ondersteuningsgebied... (voor definities van B, C en D, zie tekstvak hierboven)

Is het voor u voldoende duidelijk aan welke leerlingen de school ondersteuning moet kunnen bieden?

1. Duidelijk
2. Enigszins onduidelijk
3. Helemaal niet duidelijk

Indien **antwoordoptie 1** werd geselecteerd, ging de respondent naar **vraag 9**. Bij **antwoordopties 2 of 3** ging de respondent naar **vraag 9**.

Vraag 8

U geeft aan dat het onduidelijk is welke kinderen deze ondersteuning kunnen ontvangen. Wij zijn benieuwd waarom u dit antwoord heeft gegeven.

A. Wat vindt u niet duidelijk aan deze tekst?

Meerdere antwoorden mogelijk

1. Ik vind de tekst te moeilijk omschreven, waardoor ik het niet snap
2. Ik vind de tekst niet duidelijk / vaag
3. Ik vind de tekst op verschillende manieren te interpreteren
4. Anders, namelijk...

Indien **antwoordoptie 1, 2 of 3** werd geselecteerd, ging respondent naar **vraag 8B**. Indien **antwoordoptie 4** werd geselecteerd, ging respondent naar **vraag 9**.

- B. Kunt u aangeven welke woorden of welke stukken uit de tekst u niet duidelijk vindt?
Hieronder vindt u nogmaals de tekst. U kunt stukken die u niet duidelijk vindt kopiëren naar het tekstvak.
 (open vraag met tekstvak voor toelichting)

Vraag 9*

Hieronder krijgt u voorgelegd welke basisondersteuning scholen volgens de Landelijke norm voor basisondersteuning moeten kunnen bieden binnen het ondersteuningsgebied 'XXX' (onderdeel A, B, C of D).

Is het voor u voldoende duidelijk *welke basisondersteuning* de school moet kunnen bieden? Vul dit in voor de verschillende onderdelen die in de norm zijn beschreven.

Voor **onderdeel A** van de norm:

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
De onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van leerlingen zijn leidend voor de inzet van ondersteuning.	1	2	3
De school signaleert vroegtijdig welke leerlingen ondersteuning nodig hebben.	1	2	3
De ondersteuning is gericht op het bieden van een veilige, stimulerende leer- en ontwikkelingsomgeving. Leraren realiseren een voorspelbare en overzichtelijke leeromgeving. Binnen de school is sprake van een veilig pedagogisch klimaat om leerlingen met onderwijs- of ontwikkelingsbehoeften op te vangen.	1	2	3
Na schriftelijke aanmelding door ouders/verzorgers brengt de school de onderwijsbehoeften van de leerling in kaart en arrangeert de school passend aanbod conform wet- en regelgeving zorgplicht en ontwikkelingsperspectief.	1	2	3
De school volgt, analyseert en evalueert systematisch, minstens 2 x per jaar, ontwikkeling van de leerlingen met behulp van een leerlingvolgsysteem. De informatie wordt gebruikt bij de invulling en bijstelling van het aanbod.	1	2	3
Leerlingen worden actief betrokken bij en praten mee over hoe hun eigen ondersteuning eruit komt te zien, op een wijze passend bij de leeftijd, conform het hoorrecht.	1	2	3
Ouders en jeugdigen zijn geïnformeerd over het ouder- en jeugdsteunpunt van het samenwerkingsverband, weten waarvoor ze hierbij terecht kunnen en hoe ze daarmee in contact kunnen treden.	1	2	3
De school schakelt externe specialisten in of werkt samen met andere scholen/ketenpartners indien nodig en onderwijs gerelateerd.	1	2	3
Elke school draagt zorg voor het in kaart brengen van de onderwijsbehoeften van de leerling voor de overdracht bij doorstroom naar een andere school.	1	2	3

Voor **onderdeel B** van de norm:

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
PO: "Leraren signaleren risicofactoren voor lees- en spellingproblemen en kennen het verschil tussen risicofactoren die ten grondslag liggen aan dyslexie en zwak leesbegrip.", VO: "De school signaleert risicofactoren voor lees- en spellingproblemen en kent het verschil tussen risicofactoren die ten grondslag liggen aan dyslexie en zwak leesbegrip."	1	2	3
De school handelt planmatig door tijdig en adequaat op signalen te reageren door passende ondersteuning aansluitend bij de hiaten in de ontwikkeling van de leerling te bieden en dit te monitoren.	1	2	3
De school monitort de inzet van ondersteuning (taakgerichte interventies) met passend toets- en observatiemateriaal.	1	2	3
De school evalueert de inzet van aanpassingen door hier met de leerling en ouders over in gesprek te gaan.	1	2	3
De school bouwt een leerlingdossier op in het kader van planmatig handelen. Dit leerlingdossier is bruikbaar voor de overdracht naar een andere groep of school en als onderbouwing voor diagnostiek en behandeling van dyslexie. Aanvullend voor po: en ten behoeve van de indicatie Ernstige Dyslexie (ED).	1	2	3
De school werkt aan de preventie van lees- en spellingproblemen door risicoleerlingen al in een vroeg stadium extra aanbod te bieden.	1	2	3
De school biedt leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen (technisch lezen en leesbegrip), spelling en dyslexie extra instructie en oefentijd (ondersteuningsniveau 2): verlengde en verdiepte instructie en meer begeleide inoefening en oefentijd in afstemming op de leerlingprestaties.	1	2	3
PO: "De school biedt leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen (technisch lezen en leesbegrip), spelling en dyslexie specifieke intensieve leerlinggerichte interventie (ondersteuningsniveau 3): specifiek afgestemd op het niveau en/of hiaten in de ontwikkeling van de leerling en bij voorkeur individueel of in kleine groepjes.", VO: "De school biedt leerlingen individueel of in kleine groepjes ondersteuning op het gebied van studiestrategieën en het verbeteren van de lees- (technisch en begrip) en spellingvaardigheid."	1	2	3
De school verwijst ouders naar de juiste partijen voor een diagnose en behandeling bij een vermoeden van dyslexie.	1	2	3
De school biedt aangepast les- en toetsmateriaal aan aansluitend bij de onderwijsbehoeften van de leerling (bijv. vergroten van letters of contrast, aangepaste leer- en werkboeken).	1	2	3
De school doet bij leerlingen die dat nodig hebben doeltreffende aanpassingen in het onderwijs-, toets en/of examenprogramma (bijv. langer de tijd bij een toets).	1	2	3

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
De school ondersteunt leerlingen die dat nodig hebben bij het vinden en inzetten van passende hulpmiddelen (bijv. voorleessoftware of -hardware, spellingcontrole) zodat leerlingen deze succesvol thuis en op school kunnen inzetten.	1	2	3
De school biedt leerlingen tijdens en na een dyslexiebehandeling (blijvende) ondersteuning gericht op het omgaan met de lees- en spellingproblemen.	1	2	3

Voor **onderdeel C** van de norm:

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
De school beschikt over methodieken en materialen (bijv. XXXXXX) om af te stemmen op de behoeften van leerlingen met kenmerken van meer- en hoogbegaafdheid.	1	2	3
De school verrijkt het lesaanbod voor leerlingen die daar behoefte aan hebben: leerlingen worden uitgedaagd door complexe opdrachten, die beroep doen op het hogere orde-denken. Verrijking wordt onderverdeeld in het verdiepen van de kernvakken, verbreden (uitbreiden) van de lesstof of door vakoverstijgend te verrijken.	1	2	3
De school biedt ondersteuning door het lesaanbod van vakken te compacten voor leerlingen die daar behoefte aan hebben: overslaan van overbodige herhalings- en oefenstof.	1	2	3
De school kijkt samen met de leerling en ouders naar de wenselijkheid en mogelijkheden om te versnellen voor bijv. een vakgebied of door een leerjaar over te slaan (maar niet als enige interventie), waarbij aandacht is voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling en het bieden van een ononderbroken leerlijn.	1	2	3
De school werkt aan een goede sociaal-emotionele ontwikkeling en een positieve identiteitsontwikkeling bij leerlingen met kenmerken van meer- en hoogbegaafdheid.	1	2	3
De school organiseert op regelmatige basis, al dan niet op bestuursniveau of binnen het samenwerkingsverband, contactmomenten en samenwerkmomenten voor leerlingen met kenmerken van hoogbegaafdheid te realiseren (peer contact).	1	2	3

Voor **onderdeel D** van de norm:

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
De school hanteert heldere (gedrags)verwachtingen en voorbeeldgedrag van leraren en zet daarmee in op de preventie van gedragsproblemen.	1	2	3
De school begeleidt leerlingen met lichte ondersteuningsvragen op het gebied van taak-werkgedrag en executieve functies.	1	2	3
De school biedt ondersteuning en begeleiding om het “leren leren” van leerlingen te bevorderen.	1	2	3
De school werkt samen met de jeugdhulpverlening en jeugdgezondheidszorg over doorverwijzing naar relevant aanbod en trainingen (bv. weerbaarheid, faalangst, etc.).	1	2	3
De school doet eenvoudige aanpassingen aan het lesaanbod en biedt hulpmiddelen aan leerlingen met ondersteuningsbehoeften in het taak-/werkgedrag en executieve functies.	1	2	3
De school beschikt over hulpmiddelen, voorziening of ruimte voor leerlingen die een prikkelarme werkomgeving nodig hebben.	1	2	3

Indien **antwoordoptie 2 of 3** werd geselecteerd bij een van de elementen van het onderdeel van de norm, ging de respondent naar **vraag 10**. Indien **alleen antwoordoptie 1** werd geselecteerd bij alle elementen van het onderdeel van de norm, ging de respondent door naar **vraag 11**.

Vraag 10

Kunt u aangeven *welke woorden of welke stukken* uit de tekst u niet duidelijk vindt?

Naast de antwoordvelden vindt u nogmaals de tekst. U kunt stukken die u niet duidelijk vindt kopiëren naar het tekstvak.

(open vraag met tekstvak voor toelichting)

Wij zijn benieuwd of de school van uw kind de ondersteuning die wordt beschreven in de concept-norm kan bieden.

Hieronder vindt u het overzicht van de ondersteuning die de school moet kunnen bieden. De vraag volgt daarna.

Hier werden de elementen van de verschillende onderdelen van de norm (a, B, C en D) die onder vraag 9 genoemd staan, nog een keer weergegeven voor de respondent.

Vraag 11

In hoeverre bent u het eens met de volgende stelling: *De school van mijn kind kan de hierboven beschreven ondersteuning bieden.*

1. Helemaal mee oneens
2. Mee oneens
3. Neutraal
4. Mee eens
5. Helemaal mee eens
6. Dat weet ik niet
7. Dat kan ik niet beoordelen, want ik vind de omschrijving niet duidelijk

Vraag 12

Als u wil, dan kan u een toelichting geven op uw antwoord.
(open vraag met tekstvak voor toelichting)

Voor **basisondersteuning** geldt dat iedere school dit moet kunnen bieden.

Ondersteuning die niet onder de basisondersteuning valt wordt **extra ondersteuning** genoemd. Extra ondersteuning valt niet onder de norm basisondersteuning. Het gaat vaak om ondersteuning op maat of het zijn zwaardere aanpassingen voor individuele leerlingen. Deze extra ondersteuning kan zowel door de school zelf of door het samenwerkingsverband passend onderwijs worden geboden.

Wij leggen u nu een aantal normen voor over wat de school **niet** binnen de basisondersteuning hoeft te doen. Geef per norm aan of het voor u duidelijk is welke ondersteuning de school **niet binnen de basisondersteuning** hoeft te bieden.

Vraag 13*

Is het voor u voldoende duidelijk wat er niet valt onder de norm basisondersteuning?

Voor **onderdeel A** van de norm:

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
Leerlingen die (tijdelijk) een gevaar voor zichzelf, klasgenoten en/of personeel vormen.	1	2	3
Leerlingen die tevens een andere ondersteuningsvraag hebben die niet onder de basisondersteuning valt ('dubbel bijzondere' leerlingen) en die voorliggend is.	1	2	3
Medische handelingen die vragen om een BIG-registratie (voorbehouden handelingen) vallen niet onder de basisondersteuning. Als de school in staat is een/enkele van deze handelingen uit te voeren (als een BIG-geregistreerde professional een leraar hiertoe bekwaam acht en dit wil uitvoeren), neemt zij dit op in het protocol medisch handelen. Uitvoeren van voorbehouden handelingen vereist altijd toestemming van de ouders en een leraar moet dit willen uitvoeren. Een leraar moet toestemming geven en kunnen weigeren.	1	2	3

Voor **onderdeel B** van de norm:

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
Behandeling en diagnostiek van dyslexie of indicatie Ernstige Dyslexie (ED) (ondersteuningsniveau 4) valt niet onder de basisondersteuning. De diagnostiek en behandeling wordt bij de indicatie ED uitgevoerd door een specialistische zorgaanbieder en bekostigd door de gemeente uit de Jeugdwet.	1	2	3
Logopedische ondersteuning ter bevordering van de taalontwikkeling, valt onder het basisaanbod van de zorgverzekeraar.	1	2	3

Voor **onderdeel C** van de norm:

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
Onderwijs aan en begeleiding van hoogbegaafde leerlingen die tevens een andere complexe stevige ondersteuningsvraag hebben ('dubbel bijzondere' leerlingen) en onvoldoende baat hebben bij de basisondersteuning, valt niet onder de basisondersteuning. Dit betreft leerlingen bij wie een (zeer) hoge intelligentie samenvalt met bijkomende problematiek, ernstige belemmeringen in sociaal-emotionele ontwikkeling of een ontwikkelingsstoornis.	1	2	3
Het aanbieden van voltijds hoogbegaafdheidsonderwijs. Deze extra ondersteuning kan binnen het samenwerkingsverband georganiseerd worden en beschikbaar zijn.	1	2	3
De school kijkt samen met de leerling en ouders naar de wenselijkheid en mogelijkheden om te versnellen voor bijv. een vakgebied of door een leerjaar over te slaan (maar niet als enige interventie).	1	2	3

Voor **onderdeel D** van de norm:

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
Leerlingen die ernstige problemen in het leergedrag/executieve functies die belemmeren om in een reguliere klas te functioneren, en onvoldoende baat hebben bij de basisondersteuning.	1	2	3
Leerlingen die (tijdelijk) een gevaar voor zichzelf, klasgenoten en/of personeel vormen.	1	2	3
Leerlingen die tevens een andere ondersteuningsvraag hebben die niet onder de basisondersteuning valt ('dubbel bijzondere' leerlingen) en die voortliggend zijn op het leer-/werkgedrag en/of de executieve functies.	1	2	3

Indien **antwoordoptie 2 of 3** werd geselecteerd bij een van de elementen van het onderdeel van de norm, ging de respondent naar **vraag 13**. Indien **alleen antwoordoptie 1** werd geselecteerd bij alle elementen van het onderdeel van de norm, ging de respondent door naar **vraag 15**.

Vraag 14

Kunt u aangeven welke woorden of welke stukken uit de tekst u niet duidelijk vindt?

Hieronder vindt u nogmaals de tekst. U kunt stukken die u niet duidelijk vindt kopiëren naar het tekstvak.

(open vraag met tekstvak voor toelichting)

BLOK IV - AFSLUITEND

Tot slot zijn we nog benieuwd naar uw verwachtingen van de norm. Denkt u dat de huidige versie van de norm bijdraagt aan de doelen? En zijn er nog andere dingen nodig om de doelen te bereiken?

Vraag 15

Nu volgen er een aantal stellingen, geef aan in hoeverre u het hier mee eens bent of niet.

	Oneens	Neutraal	Eens	Dat weet ik niet
Deze Landelijke norm voor basisondersteuning zal ertoe leiden dat alle leerlingen dezelfde basisondersteuning krijgen	1	2	3	4
Deze Landelijke norm voor basisondersteuning zal leiden tot meer duidelijkheid bij ouders en kinderen over wat zij aan basisondersteuning kunnen verwachten van school	1	2	3	4
Deze Landelijke norm voor basisondersteuning zal bijdragen aan het verminderen van de verschillen tussen scholen en regio's in de ondersteuning die geboden wordt	1	2	3	4

Vraag 16

Is er volgens u naast de Landelijke norm voor basisondersteuning nog meer nodig om basisondersteuning voor elk kind op school gelijk te maken en dit duidelijk te maken aan ouders, kinderen en leraren?

Meerdere antwoorden mogelijk (behalve optie 1, die kon niet in combinatie met een andere optie geselecteerd worden).

1. Nee
2. Meer kennis / expertise op school (bv. bij leraren of ondersteunend personeel)
3. Meer leraren op school
4. Meer ondersteuning van de leraar
5. Andere manieren van ondersteuning van leerlingen
6. Meer samenwerking tussen scholen of tussen scholen en andere partijen
7. Meer of betere samenwerking tussen school en ouders/kinderen
8. Anders, namelijk...

Wij onderzoeken op dit moment wat de Landelijke norm voor basisondersteuning moet worden voor:

1. Lees-, spellingproblemen en dyslexie,
2. Meer- en hoogbegaafdheid en
3. Leergedrag/executieve functie (plannen, concentratie).

Daarnaast onderzoeken we wat elke school voor *alle* leerlingen moet kunnen doen om de ontwikkeling van leerlingen te bevorderen.

Vraag 17

Voor welke onderwerpen zou er óók een Landelijke norm voor basisondersteuning moeten komen?

Meerdere antwoorden mogelijk (behalve optie 4, die kon niet in combinatie met een andere optie geselecteerd worden).

1. Rekenproblemen en dyscalculie
2. Moeilijk of zeer moeilijk lerend
3. Sociaal-emotioneel
4. Geen uitbreiding nodig naar andere onderwerpen
5. Anders, namelijk...

Vraag 18

Heeft u nog vragen of opmerkingen naar aanleiding van deze vragenlijst, laat het ons dan hier weten. (open vraag met tekstvak voor toelichting)

Vraag 19

Wilt u op de hoogte blijven van de totstandkoming van de norm basisondersteuning? Dan kunt u hieronder uw e-mailadres achterlaten.

Uw e-mailadres wordt losgekoppeld van de antwoorden op uw vragen. U blijft dus anoniem. (open vraag met tekstvak voor toelichting)

Vraag 20

Wilt u vaker meedoen aan een onderzoek over het onderwijs van uw kind? Klik dan [hier](#) voor meer informatie en de mogelijkheid om u hiervoor aan te melden.

Dit was de laatste vraag. Wij danken u heel hartelijk voor uw deelname!

Bijlage 4 Vragenlijst Advies landelijke norm voor basisondersteuning - Onderwijs

Welkom bij de enquête over de Landelijke norm voor basisondersteuning.

Op verzoek van het Ministerie van OCW zijn AOb en Ouders & Onderwijs gevraagd om te komen tot een landelijke norm voor basisondersteuning voor de ondersteuningsgebieden:

4. Lees-, spellingproblemen en dyslexie,
5. Meer- en hoogbegaafdheid en
6. Leergedrag/executieve functies (plannen, concentratie).

In de toekomst zal de norm nog worden uitgebreid voor andere ondersteuningsgebieden.

In deze vragenlijst willen we onderdelen van de concept-norm aan u voorleggen om te toetsen of deze duidelijk en haalbaar is. Daarnaast willen we toetsen of deze norm naar verwachting de huidige uitdagingen die er zijn rond passend onderwijs verminderen of oplossen. Op basis hiervan wordt de norm aangepast en geven we advies aan het ministerie van OCW over het draagvlak voor de norm en de invoering van de norm.

Voor u de vragen krijgt voorgelegd, leggen we eerst nog enkele begrippen uit.

1. School

In deze vragenlijst wordt gesproken over *school* en *scholen*. Daarmee bedoelen we de vestiging waar de leerling staat ingeschreven.

2. Basis- en extra ondersteuning

Sinds de komst van Passend Onderwijs wordt er in Nederland onderscheid gemaakt in basisondersteuning en extra ondersteuning.

Basisondersteuning

Basisondersteuning is de ondersteuning en de voorzieningen die elke schoolvestiging beschikbaar heeft voor alle leerlingen die dat nodig hebben. Deze ondersteuning wordt binnen de ondersteuningsstructuur van de school in afstemming met leerling en ouders en desgewenst in samenwerking met andere scholen en/of ketenpartners, uitgevoerd.

Er zijn drie typen basisondersteuning:

4. ondersteuning die als doel heeft om het ontstaan van een lichte of zware ondersteuningsbehoefte te voorkomen (preventief);
5. lichte en kortdurende ondersteuning die op school plaatsvindt (curatief). Deze remediërende ondersteuning heeft als doel om leerlingen weer mee te laten draaien in de lessen voor de gehele groep;
6. kleine doeltreffende aanpassingen aan de lessen, toetsing, schoolgebouw, materialen (bijv. laptop) etc. om ervoor te zorgen dat leerlingen die een (voor een lange periode) blijvende ondersteuningsbehoefte hebben het reguliere lesprogramma (beter) kunnen volgen.

Extra ondersteuning:

Naast de basisondersteuning bieden scholen (of het samenwerkingsverband passend onderwijs) extra ondersteuning. Dit zijn alle vormen en combinaties van ondersteuning en doeltreffende aanpassingen die de basisondersteuning overstijgen en die binnen het onderwijs geboden kunnen worden. Hierbij gaat het om ondersteuning op maat en zwaardere aanpassingen voor individuele leerlingen. In de regio moet op het niveau van het samenwerkingsverband voorzien worden in een dekkend aanbod aan extra ondersteuning.

BLOK I - ALGEMENE VRAGEN⁴⁷

Vraag 1 - alle respondentgroepen

Waar binnen het onderwijs bent u momenteel werkzaam?

Kruis de meest passende antwoordoptie aan

1. Op een school, als leraar of in de ondersteuning/begeleiding van leerlingen
2. Op een school, als school- of vestigingsleider
3. Binnen een schoolbestuur
4. Bij een samenwerkingsverband passend onderwijs

Indien bij **vraag 1 antwoordoptie 1** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende vervolgvraag:

Vraag 2 - leraren en begeleiders

In welke onderwijssoort bent u momenteel (*hoofdzakelijk of het meest*) werkzaam?

Nota bene: We vragen u om in het vervolg van deze vragenlijst uw antwoorden te geven vanuit uw ervaringen in de onderwijssoort die u hieronder aankruist.

1. basisonderwijs
2. speciaal basisonderwijs (sbo)
3. speciaal onderwijs (so)

Vervolgvraag: In welk cluster bent u (hoofdzakelijk of het meest) werkzaam?

- 1 cluster 1
- 2 cluster 2
- 3 cluster 3
- 4 cluster 4
4. voortgezet speciaal onderwijs (vso)

Vervolgvraag: In welk uitstroomprofiel bent u (hoofdzakelijk of het meest) werkzaam?

- a. Route vervolgonderwijs
- b. Arbeidsmarktgerichte route
- c. Dagbesteding
5. praktijkonderwijs
6. vmbo - alle leerwegen
7. vmbo- basis/kader
8. vmbo - basis
9. vmbo - kader
10. vmbo - gemengde/theoretische leerweg
11. vmbo/havo/vwo
12. havo/vwo

Indien bij **vraag 1 antwoordoptie 2 of 3** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende vervolgvraag:

⁴⁷ Vragen met een (*) waren verplicht in de vragenlijst, de andere vragen hoefden niet per sé ingevuld te worden.

Vraag 2 - schoolleiders en besturen

In welke onderwijssoort bent u momenteel werkzaam?

Meerdere antwoorden mogelijk

1. basisonderwijs
2. speciaal basisonderwijs (sbo)
3. speciaal onderwijs (so)
4. voortgezet onderwijs
5. voortgezet speciaal onderwijs (vso)

Indien bij **vraag 1 antwoordoptie 4** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende vervolgvraag:

Vraag 2 - samenwerkingsverbanden

In welke onderwijssoort bent u momenteel (*hoofdzakelijk of het meest*) werkzaam?

1. primair onderwijs
2. voortgezet onderwijs

Indien bij **vraag 1 antwoordoptie 1 of 2** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende vervolgvraag:

Vraag 3 - leraren, begeleiders en schoolleiders

Wat is uw functie?

Meerdere antwoorden mogelijk

1. Leraar
2. Intern begeleider / Kwaliteitscoördinator
3. Ondersteuningscoördinator
4. Orthopedagoog
5. Remedial teacher
6. Leesspecialist/specialist hoogbegaafdheid
7. Onderwijsassistent
8. Leraarondersteuner
9. Team- of afdelingsleider
10. Vestigingsleider
11. Schoolleider
12. Rector
13. Anders, namelijk...

Indien bij **vraag 1 antwoordoptie 3 of 4** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende vervolgvraag:

Vraag 3 - besturen en samenwerkingsverbanden

Wat is uw functie?

1. Lid college van bestuur / (directeur-)bestuurder
2. Beleidsadviseur
3. Bestuurssecretaris
4. Bovenschools begeleider
5. Medewerker passend onderwijs
6. Anders, namelijk...

Indien bij **vraag 1 antwoordoptie 1** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende vervolgvraag:

Vraag 4 - leraren en begeleiders

Hoeveel jaar werkervaring heeft u in het onderwijs?

1. Minder dan 1 jaar
2. 1-2 jaar
3. 3-4 jaar
4. 5-10 jaar
5. Meer dan 10 jaar

Vraag 5 - leraren en begeleiders

Wat is de viercijferige postcode van de school waar u (hoofdzakelijk) werkt?

Indien bij **vraag 1 antwoordoptie 2** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende vervolgvraag:

Vraag 4 - schoolleiders

Wat is de viercijferige postcode van de school waar u (hoofdzakelijk) werkt?

Indien bij **vraag 1 antwoordoptie 3** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende vervolgvragen:

Vraag 4 - besturen

Wat is de viercijferige postcode van de plaats waar het schoolbestuur is gevestigd?

Vraag 5 - besturen

Hoeveel leerlingen telt uw schoolbestuur?

Geef indien nodig een schatting

Vraag 6 - besturen

Hoeveel scholen (hoofdvestigingen) telt uw schoolbestuur?

Geef indien nodig een schatting

Indien bij **vraag 1 antwoordoptie 4** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende vervolgvragen:

Vraag 4 - samenwerkingsverbanden

Wat is de viercijferige postcode van de plaats waar het samenwerkingsverband is gevestigd?

Vraag 5 - samenwerkingsverbanden

Hoeveel leerlingen telt uw samenwerkingsverband?

Geef indien nodig een schatting

Vraag 6 - samenwerkingsverbanden

Hoeveel scholen (hoofdvestigingen) telt uw samenwerkingsverband?

Geef indien nodig een schatting

BLOK II - DOELEN VAN DE NORM BASISONDERSTEUNING

De landelijke norm voor basisondersteuning heeft als doel om enkele knelpunten te verminderen of op te lossen die er nu zijn rond passend onderwijs. In de volgende vraag leggen we deze knelpunten aan u voor.

Vraag 7 - alle respondentgroepen

In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

** Onder begeleiders verstaan we o.a. intern begeleiders, remedial teachers, lees- en spellingspecialisten, hoogbegaafdheids- en gedragsspecialisten, ondersteuningscoördinatoren.*

	Oneens	Neutraal	Eens
Het is belangrijk dat er een <i>basisniveau</i> komt in de ondersteuning die alle scholen en regio's moeten kunnen bieden aan alle leerlingen	1	2	3
Het is belangrijk dat het voor leraren en <u>begeleiders</u> * duidelijk is wat de school aan basisondersteuning moet bieden	1	2	3
Het is belangrijk dat het voor ouders en leerlingen duidelijk is wat zij aan basisondersteuning kunnen verwachten van school	1	2	3
Het is ongewenst dat er grote verschillen zijn tussen scholen en regio's in de basisondersteuning die geboden kan worden aan leerlingen	1	2	3

BLOK III - BEGRIJPELIJKHEID EN UITVOERBAARHEID VAN DE NORM BASISONDERSTEUNING

Opmerking: Voor de volgende vragen krijgen respondenten één deel uit de norm basisondersteuning voorgelegd (A. ontwikkeling van alle leerlingen; B. Lees-/spellingproblemen en dyslexie; C. Meer- en hoogbegaafdheid; of D. Leergedrag/executieve functies). Dit gaat random, behalve voor respondenten die werken in so, vso, sbo, pro en vmbo-b/k. Die kunnen alleen A, B en D krijgen (geen C).

De huidige versie van de norm bestaat uit een algemeen deel en drie ondersteuningsgebieden:

- A. Algemeen (ontwikkeling van alle leerlingen)
- B. Lees-/spellingproblemen en dyslexie
- C. Meer- en hoogbegaafdheid
- D. Leergedrag/executieve functie (plannen, concentratie)

In de volgende vragen krijgt u één onderdeel uit de voorlopige Landelijke norm voor basisondersteuning voorgelegd. Het gaat om 'XXX' (hier stond een van de vier ondersteuningsgebieden die hierboven genoemd staan). We stellen u daarover een aantal vragen.

Vraag 8 - alle respondentgroepen (alleen onderdeel B, C en D)

Het ondersteuningsgebied... (B, C of D) is in de Landelijke norm voor basisondersteuning als volgt gedefinieerd: (voor definities van B, C en D, zie tekstvak hieronder).

Voor 'algemeen (ontwikkeling van alle leerlingen)' is geen definitie opgesteld.

Definitie ondersteuningsgebied lees-/spellingsproblemen en dyslexie

Bij lees- en spellingproblemen gaat het om leerlingen die niet meekomen met technisch lezen, leesbegrip en/of spelling. Dyslexie is een hardnekkig probleem bij het technisch lezen op woordniveau en/of spellen. Dyslexie is niet het gevolg van gebrekkig onderwijsaanbod of van een bredere omgevings-, neurologische, sensorische en/of gedragsproblematiek. Bij leerlingen met een zwak leesbegrip is grofweg onderscheid te maken tussen leerlingen die moeite hebben met het leggen van verbanden en leerlingen waarbij verschillende oorzaken ten grondslag liggen aan het zwakke leesbegrip, zoals decodeerproblemen, zwak werkgeheugen of een beperkte woordenschat.

Definitie ondersteuningsgebied meer- en hoogbegaafdheid

Leerlingen met kenmerken van meer- en hoogbegaafdheid zijn leerlingen met sterke cognitieve vaardigheden, die al dan niet tot uiting komen in sterke leerprestaties onder invloed van niet-cognitieve leerlingkenmerken en de context van de leerling.

Definitie ondersteuningsgebied leergedrag/executieve functies

Onder leergedrag wordt het gedrag verstaan dat verbonden is met en invloed heeft op het leren, zoals luisteren naar instructie, het verwerken van een opdracht en het zelfstandig en samen kunnen werken. Executieve functies helpen ons daarbij, zoals bij het plannen van handelingen, stapsgewijs uitvoeren van taken en geconcentreerd werken. Basisondersteuning richt zich bij dit ondersteuningsgebied op leerlingen die moeite hebben met plannen, organiseren, timemanagement, zich concentreren, starten en voltooien van een taak, beloningregulatie, impulsbeheersing, emotieregulatie, schakelen tussen verschillende taken en probleemoplossend vermogen hebben of een minder goed ontwikkeld werkgeheugen passend bij de ontwikkelingsfase van het kind.

Is het voor u voldoende duidelijk om welke ondersteuningsbehoefte(n) het gaat bij dit ondersteuningsgebied?

1. Duidelijk
2. Enigszins onduidelijk
3. Helemaal niet duidelijk

Indien **antwoordoptie 2 of 3** werd geselecteerd, ging de respondent naar **vraag 9**. Bij **antwoordoptie 1** ging de respondent door naar **vraag 10**.

Vraag 9 - alle respondentgroepen (alleen onderdeel B, C en D)

U heeft aangegeven dat u de definitie van het ondersteuningsgebied... (B, C of D) enigszins of heel onduidelijk vindt. We willen graag weten wat u niet duidelijk vindt.

A. Wat vindt u niet duidelijk aan deze definitie?

Meerdere antwoorden mogelijk

1. Moeilijke woorden die ik niet snap
2. Te onduidelijk of te vaag omschreven
3. Op verschillende manieren te interpreteren
4. Anders, namelijk...

B. Kunt u aangeven welke woorden of welke stukken uit de definitie u niet duidelijk vindt?

Hieronder vindt u nogmaals de tekst. U kunt stukken die u niet duidelijk vindt kopiëren naar het tekstvak. (open vraag met tekstvak voor toelichting)

Vraag 10 - alle respondentgroepen (alle onderdelen: A, B, C en D)

Hieronder krijgt u voorgelegd welke basisondersteuning scholen volgens de Landelijke norm voor basisondersteuning moeten kunnen bieden binnen het ondersteuningsgebied... (A, B, C of D)

Is het voor u voldoende duidelijk *welke basisondersteuning* scholen moeten kunnen bieden? Vul dit in voor de verschillende onderdelen die in de norm zijn beschreven.

Voor **onderdeel A** van de norm:

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
De onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van leerlingen zijn leidend voor de inzet van ondersteuning.	1	2	3
De school signaleert vroegtijdig welke leerlingen ondersteuning nodig hebben.	1	2	3
De ondersteuning is gericht op het bieden van een veilige, stimulerende leer- en ontwikkelingsomgeving. Leraren realiseren een voorspelbare en overzichtelijke leeromgeving. Binnen de school is sprake van een veilig pedagogisch klimaat om leerlingen met onderwijs- of ontwikkelingsbehoeften op te vangen.	1	2	3
Na schriftelijke aanmelding door ouders/verzorgers brengt de school de onderwijsbehoeften van de leerling in kaart en arrangeert de school passend aanbod conform wet- en regelgeving zorgplicht en ontwikkelingsperspectief.	1	2	3
De school volgt, analyseert en evalueert systematisch, minstens 2 x per jaar, ontwikkeling van de leerlingen met behulp van een leerlingvolgsysteem. De informatie wordt gebruikt bij de invulling en bijstelling van het aanbod.	1	2	3
Leerlingen worden actief betrokken bij en praten mee over hoe hun eigen ondersteuning eruit komt te zien, op een wijze passend bij de leeftijd, conform het hoorrecht.	1	2	3
Ouders en jeugdigen zijn geïnformeerd over het ouder- en jeugdsteunpunt van het samenwerkingsverband, weten waarvoor ze hierbij terecht kunnen en hoe ze daarmee in contact kunnen treden.	1	2	3
De school schakelt externe specialisten in of werkt samen met andere scholen/ketenpartners indien nodig en onderwijs gerelateerd.	1	2	3
Elke school draagt zorg voor het in kaart brengen van de onderwijsbehoeften van de leerling voor de overdracht bij doorstroom naar een andere school.	1	2	3

Voor **onderdeel B** van de norm:

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
PO: "Leraren signaleren risicofactoren voor lees- en spellingproblemen en kennen het verschil tussen risicofactoren die ten grondslag liggen aan dyslexie en zwak leesbegrip.", VO: "De school signaleert risicofactoren voor lees- en spellingproblemen en kent het verschil tussen risicofactoren die ten grondslag liggen aan dyslexie en zwak leesbegrip."	1	2	3
De school handelt planmatig door tijdig en adequaat op signalen te reageren door passende ondersteuning aansluitend bij de hiaten in de ontwikkeling van de leerling te bieden en dit te monitoren.	1	2	3
De school monitort de inzet van ondersteuning (taakgerichte interventies) met passend toets- en observatiemateriaal.	1	2	3
De school evalueert de inzet van aanpassingen door hier met de leerling en ouders over in gesprek te gaan.	1	2	3
De school bouwt een leerlingdossier op in het kader van planmatig handelen. Dit leerlingdossier is bruikbaar voor de overdracht naar een andere groep of school en als onderbouwing voor diagnostiek en behandeling van dyslexie. Aanvullend voor po: en ten behoeve van de indicatie Ernstige Dyslexie (ED).	1	2	3
De school werkt aan de preventie van lees- en spellingproblemen door risicoleerlingen al in een vroeg stadium extra aanbod te bieden.	1	2	3
De school biedt leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen (technisch lezen en leesbegrip), spelling en dyslexie extra instructie en oefentijd (ondersteuningsniveau 2): verlengde en verdiepte instructie en meer begeleide inoefening en oefentijd in afstemming op de leerlingprestaties.	1	2	3
PO: "De school biedt leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen (technisch lezen en leesbegrip), spelling en dyslexie specifieke intensieve leerlinggerichte interventie (ondersteuningsniveau 3): specifiek afgestemd op het niveau en/of hiaten in de ontwikkeling van de leerling en bij voorkeur individueel of in kleine groepjes.", VO: "De school biedt leerlingen leerlingen individueel of in kleine groepjes ondersteuning op het gebied van studiestrategieën en het verbeteren van de lees- (technisch en begrip) en spellingvaardigheid."	1	2	3
De school verwijst ouders naar de juiste partijen voor een diagnose en behandeling bij een vermoeden van dyslexie.	1	2	3
De school biedt aangepast les- en toetsmateriaal aan aansluitend bij de onderwijsbehoeften van de leerling (bijv. vergroten van letters of contrast, aangepaste leer- en werkboeken).	1	2	3
De school doet bij leerlingen die dat nodig hebben doeltreffende aanpassingen in het onderwijs-, toets en/of examenprogramma (bijv. langer de tijd bij een toets).	1	2	3
De school ondersteunt leerlingen die dat nodig hebben bij het vinden en inzetten van passende hulpmiddelen (bijv. voorleessoftware of -hardware, spellingcontrole) zodat leerlingen deze succesvol thuis en op school kunnen inzetten.	1	2	3
De school biedt leerlingen tijdens en na een dyslexiebehandeling (blijvende) ondersteuning gericht op het omgaan met de lees- en spellingproblemen.	1	2	3

Voor **onderdeel C** van de norm:

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
De school beschikt over methodieken en materialen (bijv. XXXXXX) om af te stemmen op de behoeften van leerlingen met kenmerken van meer- en hoogbegaafdheid.	1	2	3
De school verrijkt het lesaanbod voor leerlingen die daar behoefte aan hebben: leerlingen worden uitgedaagd door complexe opdrachten, die beroep doen op het hogere orde-denken. Verrijking wordt onderverdeeld in het verdiepen van de kernvakken, verbreden (uitbreiden) van de lesstof of door vakoverstijgend te verrijken.	1	2	3
De school biedt ondersteuning door het lesaanbod van vakken te compacten voor leerlingen die daar behoefte aan hebben: overslaan van overbodige herhalings- en oefenstof.	1	2	3
De school kijkt samen met de leerling en ouders naar de wenselijkheid en mogelijkheden om te versnellen voor bijv. een vakgebied of door een leerjaar over te slaan (maar niet als enige interventie), waarbij aandacht is voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling en het bieden van een ononderbroken leerlijn.	1	2	3
De school werkt aan een goede sociaal-emotionele ontwikkeling en een positieve identiteitsontwikkeling bij leerlingen met kenmerken van meer- en hoogbegaafdheid.	1	2	3
De school organiseert op regelmatige basis, al dan niet op bestuursniveau of binnen het samenwerkingsverband, contactmomenten en samenwerkmomenten voor leerlingen met kenmerken van hoogbegaafdheid te realiseren (peer contact).	1	2	3

Voor **onderdeel D** van de norm:

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
De school hanteert heldere (gedrags)verwachtingen en voorbeeldgedrag van leraren en zet daarmee in op de preventie van gedragsproblemen.	1	2	3
De school begeleidt leerlingen met lichte ondersteuningsvragen op het gebied van taak-werkgedrag en executieve functies.	1	2	3
De school biedt ondersteuning en begeleiding om het “leren leren” van leerlingen te bevorderen.	1	2	3
De school werkt samen met de jeugdhulpverlening en jeugdgezondheidszorg over doorverwijzing naar relevant aanbod en trainingen (bv. weerbaarheid, faalangst, etc.).	1	2	3
De school doet eenvoudige aanpassingen aan het lesaanbod en biedt hulpmiddelen aan leerlingen met ondersteuningsbehoeften in het taak-/werkgedrag en executieve functies.	1	2	3
De school beschikt over hulpmiddelen, voorziening of ruimte voor leerlingen die een prikkelarme werkomgeving nodig hebben.	1	2	3

Indien **antwoordoptie 2 of 3** werd geselecteerd bij een van de elementen van het onderdeel van de norm, ging de respondent naar **vraag 11**. Indien **alleen antwoordoptie 1** werd geselecteerd bij alle elementen van het onderdeel van de norm, ging de respondent door naar **vraag 12**.

Vraag 11 - alle respondentgroepen (alle onderdelen: A, B, C en D)

Kunt u aangeven *welke woorden of welke stukken* uit de Landelijke norm voor basisondersteuning u niet duidelijk vindt?

Hieronder vindt u nogmaals de tekst. U kunt stukken die u niet duidelijk vindt kopiëren naar het tekstvak. (open vraag met tekstvak voor toelichting)

Deze vraag werd alleen voorgelegd voor de elementen die als enigszins of heel onduidelijk waren aangemerkt door de respondent.

Vraag 12 - alle respondentgroepen (alle onderdelen: A, B, C en D)

Hieronder krijgt u voorgelegd wat binnen het ondersteuningsgebied... (A, B, C of D) **niet** onder de Landelijke norm voor basisondersteuning valt.

Wanneer ondersteuning niet onder de basisondersteuning hoort, betekent dit dat die ondersteuning op een andere manier geboden wordt binnen of buiten de school. Het valt dan bijvoorbeeld onder de extra ondersteuning of onder jeugdhulp.

Is het voor u voldoende *duidelijk* wat **niet** binnen de basisondersteuning valt? Vul dit in voor de verschillende onderdelen die in de norm zijn beschreven.

Voor **onderdeel A** van de norm:

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
Leerlingen die (tijdelijk) een gevaar voor zichzelf, klasgenoten en/of personeel vormen.	1	2	3
Leerlingen die tevens een andere ondersteuningsvraag hebben die niet onder de basisondersteuning valt ('dubbel bijzondere' leerlingen) en die voorliggend is.	1	2	3
Medische handelingen die vragen om een BIG-registratie (voorbehouden handelingen) vallen niet onder de basisondersteuning. Als de school in staat is een/enkele van deze handelingen uit te voeren (als een BIG-geregistreerde professional een leraar hiertoe bekwaam acht en dit wil uitvoeren), neemt zij dit op in het protocol medisch handelen. Uitvoeren van voorbehouden handelingen vereist altijd toestemming van de ouders en een leraar moet dit willen uitvoeren. Een leraar moet toestemming geven en kunnen weigeren.	1	2	3

Voor **onderdeel B** van de norm:

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
Behandeling en diagnostiek van dyslexie of indicatie Ernstige Dyslexie (ED) (ondersteuningsniveau 4) valt niet onder de basisondersteuning. De diagnostiek en behandeling wordt bij de indicatie ED uitgevoerd door een specialistische zorgaanbieder en bekostigd door de gemeente uit de Jeugdwet.	1	2	3
Logopedische ondersteuning ter bevordering van de taalontwikkeling, valt onder het basisaanbod van de zorgverzekeraar.	1	2	3

Voor **onderdeel C** van de norm:

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
Onderwijs aan en begeleiding van hoogbegaafde leerlingen die tevens een andere complexe stevige ondersteuningsvraag hebben ('dubbel bijzondere' leerlingen) en onvoldoende baat hebben bij de basisondersteuning, valt niet onder de basisondersteuning. Dit betreft leerlingen bij wie een (zeer) hoge intelligentie samenvalt met bijkomende problematiek, ernstige belemmeringen in sociaal-emotionele ontwikkeling of een ontwikkelingsstoornis.	1	2	3
Het aanbieden van voltijds hoogbegaafdheidsonderwijs. Deze extra ondersteuning kan binnen het samenwerkingsverband georganiseerd worden en beschikbaar zijn.	1	2	3
De school kijkt samen met de leerling en ouders naar de wenselijkheid en mogelijkheden om te versnellen voor bijv. een vakgebied of door een leerjaar over te slaan (maar niet als enige interventie).	1	2	3

Voor **onderdeel D** van de norm:

	Duidelijk	Enigszins onduidelijk	Helemaal niet duidelijk
Leerlingen die ernstige problemen in het leergedrag/executieve functies die belemmeren om in een reguliere klas te functioneren, en onvoldoende baat hebben bij de basisondersteuning.	1	2	3
Leerlingen die (tijdelijk) een gevaar voor zichzelf, klasgenoten en/of personeel vormen.	1	2	3
Leerlingen die tevens een andere ondersteuningsvraag hebben die niet onder de basisondersteuning valt ('dubbel bijzondere' leerlingen) en die voorliggend zijn op het leer-/werkgedrag en/of de executieve functies.	1	2	3

Indien **antwoordoptie 2 of 3** werd geselecteerd bij een van de elementen van het onderdeel van de norm, ging de respondent naar **vraag 13**. Indien **alleen antwoordoptie 1** werd geselecteerd bij alle elementen van het onderdeel van de norm, ging de respondent door naar **vraag 14**.

Vraag 13 - alle respondenten (alle onderdelen: A, B, C en D)

Kunt u aangeven welke woorden of welke stukken uit de Landelijke norm voor basisondersteuning u niet duidelijk vindt?

Hieronder vindt u nogmaals de tekst. U kunt stukken die u niet duidelijk vindt kopiëren naar het tekstvak. (open vraag met tekstvak voor toelichting)

Deze vraag werd alleen voorgelegd voor de elementen die als enigszins of heel onduidelijk waren aangemerkt door de respondent.

Indien bij vraag 1 antwoordoptie 1 of 2 werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende vervolgvraag:

Vraag 14 - leraren, begeleiders, schoolleiders (alle onderdelen: A, B, C en D)

In welke mate voldoet de school waar u werkzaam bent aan de volgende elementen uit de Landelijke norm voor basisondersteuning? Met andere woorden: is het beoogde beleid en de beoogde kennis al aanwezig en kan de school de beschreven ondersteuning op dit moment al bieden aan alle leerlingen die dat nodig hebben?

Voor onderdeel A van de norm:

	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	Heb ik geen zicht op	Kan ik niet beoordelen (omschrijving niet duidelijk genoeg)
Is het beoogde <u>beleid</u> al aanwezig?						
De school heeft een beschrijving van de ondersteuningsstructuur (intern en extern) die duidelijk is voor het team, leerlingen en ouders, legt deze vast in het schoolondersteuningsprofiel en publiceert deze in de schoolgids.	1	2	3	4	5	6
De school heeft een sociaal veiligheidsplan, dat pesten tegengaat en zorgt voor sociale, fysieke en mentale veiligheid van de leerlingen.	1	2	3	4	5	6
De school handelt naar de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.	1	2	3	4	5	6
De school heeft beleid ten aanzien van medisch handelen en medicijnverstrekking. Dit is vastgelegd in het beleid/protocol van de school en gaat ten minste over als een leerling ziek wordt op school het bewaren en toedienen van medicijnen en het uitvoeren van medische handelingen (niet-BIG en BIG).	1	2	3	4	5	6
Is de beoogde <u>kennis</u> al aanwezig?						
De school heeft kennis aanwezig over de vaardigheden die nodig zijn om tot leren te komen, herkennen deze bij de leerling.	1	2	3	4	5	6
De school heeft kennis aanwezig over de meest voorkomende leer- en ontwikkelingsproblemen en handicaps.	1	2	3	4	5	6

	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	Heb ik geen zicht op	Kan ik niet beoordelen (omschrijving niet duidelijk genoeg)
Kan de school de beschreven <u>ondersteuning</u> op dit moment al bieden aan alle leerlingen die dat nodig hebben?						
De onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van leerlingen zijn leidend voor de inzet van ondersteuning.	1	2	3	4	5	6
De school signaleert vroegtijdig welke leerlingen ondersteuning nodig hebben.	1	2	3	4	5	6
De ondersteuning is gericht op het bieden van een veilige, stimulerende leer- en ontwikkelingsomgeving. Leraren realiseren een voorspelbare en overzichtelijke leeromgeving. Binnen de school is sprake van een veilig pedagogisch klimaat om leerlingen met onderwijs- of ontwikkelingsbehoeften op te vangen.	1	2	3	4	5	6
Na schriftelijke aanmelding door ouders/verzorgers brengt de school de onderwijsbehoeften van de leerling in kaart en arrangeert de school passend aanbod conform wet- en regelgeving zorgplicht en ontwikkelingsperspectief.	1	2	3	4	5	6
De school volgt, analyseert en evalueert systematisch, minstens 2 x per jaar, ontwikkeling van de leerlingen met behulp van een leerlingvolgsysteem. De informatie wordt gebruikt bij de invulling en bijstelling van het aanbod.	1	2	3	4	5	6
Leerlingen worden actief betrokken bij en praten mee over hoe hun eigen ondersteuning eruit komt te zien, op een wijze passend bij de leeftijd, conform het hoorrecht.	1	2	3	4	5	6
Ouders en jeugdigen zijn geïnformeerd over het ouder- en jeugdsteunpunt van het samenwerkingsverband, weten waarvoor ze hierbij terecht kunnen en hoe ze daarmee in contact kunnen treden.	1	2	3	4	5	6
De school schakelt externe specialisten in of werkt samen met andere scholen/ketenpartners; indien nodig en onderwijs gerelateerd.	1	2	3	4	5	6
Elke school draagt zorg voor het in kaart brengen van de onderwijsbehoeften van de leerling voor de overdracht bij doorstroom naar een andere school.	1	2	3	4	5	6

Voor **onderdeel B** van de norm:

	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	Heb ik geen zicht op	Kan ik niet beoordelen (omschrijving niet duidelijk genoeg)
Is het beoogde <u>beleid</u> al aanwezig?						
De school heeft beleid over het signaleren van lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen en dyslexie.	1	2	3	4	5	6
De school heeft beleid over de aanpak van lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen en dyslexie	1	2	3	4	5	6
Is de beoogde <u>kennis</u> al aanwezig?						
De school heeft kennis over het signaleren van lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen.	1	2	3	4	5	6
De school heeft kennis over hoe leerlingen met lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen ondersteund kunnen worden.	1	2	3	4	5	6
Kan de school de beschreven <u>ondersteuning</u> op dit moment al bieden aan alle leerlingen die dat nodig hebben?						
PO = Leraren signaleren risicofactoren voor lees- en spellingproblemen en kennen het verschil tussen risicofactoren die ten grondslag liggen aan dyslexie en zwak leesbegrip., VO = De school signaleert risicofactoren voor lees- en spellingproblemen en kent het verschil tussen risicofactoren die ten grondslag liggen aan dyslexie en zwak leesbegrip.	1	2	3	4	5	6
De school handelt planmatig door tijdig en adequaat op signalen te reageren door passende ondersteuning aansluitend bij de hiaten in de ontwikkeling van de leerling te bieden en dit te monitoren.	1	2	3	4	5	6
De school monitort de inzet van ondersteuning (taakgerichte interventies) met passend toets- en observatiemateriaal.	1	2	3	4	5	6
De school evalueert de inzet van aanpassingen door hier met de leerling en ouders over in gesprek te gaan.	1	2	3	4	5	6
De school bouwt een leerlingdossier op in het kader van planmatig handelen. Dit leerlingdossier is bruikbaar voor de overdracht naar een andere groep of school en als onderbouwing voor diagnostiek en behandeling van dyslexie.", Aanvullend voor po: "...en ten behoeve van de indicatie Ernstige Dyslexie (ED)."	1	2	3	4	5	6
De school werkt aan de preventie van lees- en spellingproblemen door risicoleerlingen al in een vroeg stadium extra aanbod te bieden.	1	2	3	4	5	6

	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	Heb ik geen zicht op	Kan ik niet beoordelen (omschrijving niet duidelijk genoeg)
De school biedt leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen (technisch lezen en leesbegrip), spelling en dyslexie extra instructie en oefentijd (ondersteuningsniveau 2): verlengde en verdiepte instructie en meer begeleide inoefening en oefentijd in afstemming op de leerlingprestaties.	1	2	3	4	5	6
PO = De school biedt leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen (technisch lezen en leesbegrip), spelling en dyslexie specifieke intensieve leerlinggerichte interventie (ondersteuningsniveau 3): specifiek afgestemd op het niveau en/of hiaten in de ontwikkeling van de leerling en bij voorkeur individueel of in kleine groepjes., VO = De school biedt leerlingen leerlingen individueel of in kleine groepjes ondersteuning op het gebied van studiestrategieën en het verbeteren van de lees- (technisch en begrip) en spellingvaardigheid.	1	2	3	4	5	6
De school verwijst ouders naar de juiste partijen voor een diagnose en behandeling bij een vermoeden van dyslexie.	1	2	3	4	5	6
De school biedt aangepast les- en toetsmateriaal aan aansluitend bij de onderwijsbehoeften van de leerling (bijv. vergroten van letters of contrast, aangepaste leer- en werkboeken).	1	2	3	4	5	6
De school doet bij leerlingen die dat nodig hebben doeltreffende aanpassingen in het onderwijs-, toets en/of examenprogramma (bijv. langer de tijd bij een toets).	1	2	3	4	5	6
De school ondersteunt leerlingen die dat nodig hebben bij het vinden en inzetten van passende hulpmiddelen (bijv. voorleessoftware of -hardware, spellingcontrole) zodat leerlingen deze succesvol thuis en op school kunnen inzetten.	1	2	3	4	5	6
De school biedt leerlingen tijdens en na een dyslexiebehandeling (blijvende) ondersteuning gericht op het omgaan met de lees- en spellingproblemen.	1	2	3	4	5	6

Voor **onderdeel C** van de norm:

	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	Heb ik geen zicht op	Kan ik niet beoordelen (omschrijving niet duidelijk genoeg)
Is het beoogde <u>beleid</u> al aanwezig?						
De school heeft beleid over het signaleren van meer- en hoogbegaafdheid, van instroom tot uitstroom van leerlingen en ook bij de overgang van po naar vo. (o.a. oog voor onderpresteren en verschillende vormen van meer- en hoogbegaafdheid)	1	2	3	4	5	6
De school heeft beleid over de aanpak van meer- en hoogbegaafdheid	1	2	3	4	5	6
Is de beoogde <u>kennis</u> al aanwezig?						
De school heeft kennis over perspectieven op (hoog)-begaafdheid en begaafde leerlingen, onderwijsbehoeften van leerlingen met een (mogelijke) ontwikkelings-voorsprong en kenmerken van hoogbegaafdheid.	1	2	3	4	5	6
De school heeft kennis over vroegtijdig signaleren: herkennen en erkennen van (mogelijk) (hoog)begaafde leerlingen.	1	2	3	4	5	6
De school heeft kennis over divergent differentiëren: inspelen op verschillen in leertempo, leervoorkeuren, leerpotentieel en interesses van leerlingen met kenmerken van hoogbegaafdheid. Een combinatie van divergente vormen van differentiatie, waarbij leerlingenafwisselend samenwerken in homogene en heterogene groepen, kan zorgen voor optimale leermogelijkheden voor alle leerlingen.	1	2	3	4	5	6
De school heeft kennis over het bevorderen van leerhouding/ metavaardigheden/executieve vaardigheden van (hoog)begaafde leerlingen.	1	2	3	4	5	6
De school kan, eventueel in samenwerking met andere scholen of het schoolbestuur, een beroep doen op een specialist hoogbegaafdheid. Deze specialist of coördinator hoogbegaafdheid ondersteunt het team bij het vroegtijdig signaleren en denkt mee over het vormgeven van het onderwijsaanbod. Ook heeft deze specialist kennis van de sociale kaart (jeugdhulpverleners met specialisme HB) en draagt bij aan de kwaliteitsontwikkeling van de onderwijsprofessionals en het aanbod.	1	2	3	4	5	6

Kan de school de beschreven <u>ondersteuning</u> op dit moment al bieden aan alle leerlingen die dat nodig hebben?						
De school beschikt over methodieken en materialen (bijv. XXXXXX) om af te stemmen op de behoeften van leerlingen met kenmerken van meer- en hoogbegaafdheid.	1	2	3	4	5	6
De school verrijkt het lesaanbod voor leerlingen die daar behoefte aan hebben: leerlingen worden uitgedaagd door complexe opdrachten, die beroep doen op het hogere orde-denken. Verrijking wordt onderverdeeld in het verdiepen van de kernvakken, verbreden (uitbreiden) van de lesstof of door vakoverstijgend te verrijken.	1	2	3	4	5	6
De school biedt ondersteuning door het lesaanbod van vakken te compacten voor leerlingen die daar behoefte aan hebben: overslaan van overbodige herhalings- en oefenstof.	1	2	3	4	5	6
PO: De school kijkt samen met de leerling en ouders naar de wenselijkheid en mogelijkheden om te versnellen voor bijv. een vakgebied of door een leerjaar over te slaan (maar niet als enige interventie), waarbij aandacht is voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling en het bieden van een ononderbroken leerlijn.	1	2	3	4	5	6
De school werkt aan een goede sociaal-emotionele ontwikkeling en een positieve identiteitsontwikkeling bij leerlingen met kenmerken van meer- en hoogbegaafdheid.	1	2	3	4	5	6
De school organiseert op regelmatige basis, al dan niet op bestuursniveau of binnen het samenwerkingsverband, contactmomenten en samenwerkmomenten voor leerlingen met kenmerken van hoogbegaafdheid te realiseren (peer contact).	1	2	3	4	5	6

Voor **onderdeel D** van de norm:

	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	Heb ik geen zicht op	Kan ik niet beoordelen (omschrijving niet duidelijk genoeg)
Is het beoogde <u>beleid</u> al aanwezig?						
De school maakt gebruik van een programma/aanpak op het gebied van sociale veiligheid en het voorkomen en aanpakken van gedragsproblemen.	1	2	3	4	5	6
Is de beoogde <u>kennis</u> al aanwezig?						
De school heeft kennis over het herkennen van problemen in en het bevorderen van de executieve functies.	1	2	3	4	5	6
De school heeft kennis over het herkennen van problemen in en het bevorderen van taak- en werkgedrag.	1	2	3	4	5	6
Elk schoolbestuur faciliteert het schoolteam om expertise te vergroten op gebied van pedagogisch handelen.	1	2	3	4	5	6
De school kan een beroep doen op een gedragsspecialist die leraren kan adviseren over extra ondersteuningsbehoeften op het gebied van gedrag, en “leren leren.” Dit kan een personeelslid zijn met een extra cursus/specialisatie voor internaliserend- en externaliserend gedrag, een school-maatschappelijk werker, of orthopedagoog/psycholoog. De school heeft deze expertise in principe zelf in huis en/of weet deze in samenwerking met het schoolbestuur in huis te halen.	1	2	3	4	5	6
Kan de school de beschreven <u>ondersteuning</u> op dit moment al bieden aan alle leerlingen die dat nodig hebben?						
De school hanteert heldere (gedrags)verwachtingen en voorbeeldgedrag van leraren en zet daarmee in op de preventie van gedragsproblemen.	1	2	3	4	5	6
De school begeleidt leerlingen met een lichte ondersteuningsvragen op het gebied van taak-werkgedrag en executieve functies.	1	2	3	4	5	6
De school biedt ondersteuning en begeleiding om het “leren leren” van leerlingen te bevorderen.	1	2	3	4	5	6
De school werkt samen met de jeugdhulpverlening en jeugdgezondheidszorg over doorverwijzing naar relevant aanbod en trainingen (bv. weerbaarheid, faalangst, etc.).	1	2	3	4	5	6

	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	Heb ik geen zicht op	Kan ik niet beoordelen (omschrijving niet duidelijk genoeg)
De school doet eenvoudige aanpassingen aan het lesaanbod en biedt hulpmiddelen aan leerlingen met ondersteuningsbehoeften in het taak-/werkgedrag en executieve functies.	1	2	3	4	5	6
De school beschikt over hulpmiddelen, voorziening of ruimte voor leerlingen die een prikkelarme werkomgeving nodig hebben.	1	2	3	4	5	6

Indien bij **vraag 1 antwoordoptie 3** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende vervolgvraag:

Vraag 14 - besturen (alle onderdelen: A, B, C en D)

- A. In welke mate voldoen de scholen binnen uw schoolbestuur aan de volgende elementen uit de Landelijke norm voor basisondersteuning? Met andere woorden: is het beoogde beleid en de beoogde kennis al aanwezig en kunnen de scholen de beschreven ondersteuning op dit moment al bieden aan alle leerlingen die dat nodig hebben?

Hier zijn dezelfde elementen als hierboven bij vraag 16 voor leraren, begeleiders en schoolleiders voorgelegd aan schoolbestuurders.

	Niet	In enige mate	Grotendeels	Volledig	Heb ik geen zicht op	Kan ik niet beoordelen (omschrijving niet duidelijk genoeg)
XXX	1	2	3	4	5	6
XXX	1	2	3	4	5	6
XXX	1	2	3	4	5	6

Indien **antwoordoptie 1, 2 of 3** werd geselecteerd bij een van de elementen van het onderdeel van de norm, kreeg de respondent vraag **14B** voorgelegd. Wanneer **antwoordoptie 3** werd geselecteerd bij een van de elementen van het onderdeel van de norm, kreeg de respondent aanvullend vraag **14C** te zien.

Indien bij alle elementen **alleen antwoordoptie 4, 5 of 6** werd geselecteerd, ging de respondent naar vraag **15**.

- B. Kunt u de vorige vraag toelichten? Waarom kunnen de scholen binnen uw schoolbestuur niet (volledig) voldoen aan bepaalde elementen uit de Norm basisondersteuning? Heeft dit te maken met verschillen tussen scholen (welk type scholen voldoet nog niet aan beschrijvingen in de norm), of geldt dit in gelijke mate voor de scholen binnen uw schoolbestuur?
(open vraag met tekstvak voor toelichting)
- C. Kunt u aangeven welk deel van de scholen binnen uw schoolbestuur naar schatting niet (volledig) kan voldoen aan bepaalde elementen uit de Norm basisondersteuning?

1. Minder dan de helft van de scholen
2. 50-75 procent van de scholen
3. Meer dan 75 procent van de scholen

Indien bij **vraag 1 antwoordoptie 4** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende vervolgvraag:

Vraag 14 - samenwerkingsverbanden (alle onderdelen: A, B, C en D)

In welke mate voldoen de scholen binnen uw samenwerkingsverband aan de volgende elementen uit de Landelijke norm voor basisondersteuning? Met andere woorden: is het beoogde beleid en de beoogde kennis al aanwezig en kunnen de scholen de beschreven ondersteuning op dit moment al bieden aan alle leerlingen die dat nodig hebben?

Hier zijn dezelfde elementen als hierboven bij vraag 16 voor leraren, begeleiders en schoolleiders voorgelegd aan schoolbestuurders.

	Niet	In enige mate	Grotendeels	Volledig	Heb ik geen zicht op	Kan ik niet beoordelen (omschrijving niet duidelijk genoeg)
XXX	1	2	3	4	5	6
XXX	1	2	3	4	5	6
XXX	1	2	3	4	5	6

Indien **antwoordoptie 1, 2 of 3** werd geselecteerd bij een van de elementen van het onderdeel van de norm, kreeg de respondent vraag **14B** voorgelegd. Wanneer **antwoordoptie 3** werd geselecteerd bij een van de elementen van het onderdeel van de norm, kreeg de respondent aanvullend vraag **14C** te zien.

Indien bij alle elementen **alleen antwoordoptie 4, 5 of 6** werd geselecteerd, ging de respondent naar vraag **15**.

Zojuist heeft u vragen beantwoord over verschillende elementen uit de Landelijke concept-norm basisondersteuning. We willen graag weten in hoeverre de norm op het gebied... (A, B, C of D) ook doeltreffend en uitvoerbaar is.

Om de volgende vragen te beantwoorden krijgt u hieronder het concept *Landelijke norm voor basisondersteuning* op het ondersteuningsgebied... (A, B, C of D) voorgelegd. Daarover stellen we u een aantal vragen.

Lees eerst de tekst door. Er staat uitgelegd:

- Wat de definitie is van het ondersteuningsgebied
 - Welk beleid iedere school moeten hebben op het betreffende gebied
 - Welke kennis op iedere school aanwezig moet zijn op het betreffende gebied
 - Welke ondersteuning iedere school moeten bieden op het betreffende gebied
- Wat niet onder de basisondersteuning valt op het betreffende gebied

Voor onderdeel A bestond de tekst uit de elementen genoemd bij vraag 12 en 14. Voor onderdelen B, C en D bestond de tekst uit de definitie genoemd bij vraag 8 en de elementen genoemd bij vraag 12 en 14.

Vraag 15 - alle respondentgroepen (alle onderdelen: A, B, C en D)

A. Is de volledige omschrijving van de norm basisondersteuning op het gebied... (A, B, C of D) dekkend?

Dat wil zeggen: richt de omschrijving van wat scholen moeten kunnen zich ook op dát wat belangrijk is voor leerlingen met... (A, B, C of D)? Of zijn er elementen beschreven die volgens u niet in de basisondersteuning thuishoren of zaken die u juist mist in de omschrijving?

Meerdere antwoorden mogelijk (behalve optie 1, die kon niet in combinatie met een andere optie geselecteerd worden).

1. De (volledige) omschrijving van het thema... (A, B, C of D) is dekkend
2. Er staan elementen in de (volledige) omschrijving van het thema... (A, B, C of D) die niet thuishoren onder basisondersteuning
3. Ik mis elementen in de (volledige) omschrijving van het thema... (A, B, C of D) die (ook) tot de basisondersteuning behoren

Indien **antwoordoptie 1** werd geselecteerd, ging de respondent naar vraag **18**.

Indien **antwoordoptie 2** werd geselecteerd, ging de respondent naar vraag **17B** en **17C**.

Indien **antwoordoptie 3** werd geselecteerd, ging de respondent naar vraag **17D**.

B. Welke elementen horen volgens u niet onder de basisondersteuning?

Een overzicht van alle elementen behorende bij het specifieke onderdeel van de norm werd zichtbaar en respondenten konden hier bepaalde elementen aanklikken.

C. Waarom horen deze elementen volgens u niet onder de basisondersteuning? (open vraag met tekstvak voor toelichting)

D. Welke elementen mist u in de norm basisondersteuning op het eerder genoemde ondersteuningsgebied? (open vraag met tekstvak voor toelichting)

Indien bij **vraag 1 antwoordoptie 1 of 2** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende vervolgvraag:

Vraag 18 - leraren, begeleiders, schoolleiders (alle onderdelen: A, B, C en D)

Wat is er nodig om de Landelijke norm voor basisondersteuning tot uitvoering te brengen op de school/scholen waar u werkzaam bent?

Meerdere antwoorden mogelijk (behalve optie 1, die kon niet in combinatie met een andere optie geselecteerd worden).

1. Niks, aan de nu omschreven norm kunnen wij op onze school al uitvoering geven
2. Vergroten van de (basis)kennis en expertise van leraren op het gebied van ondersteuning
3. Vergroten van specifieke expertise op het gebied van ondersteuning binnen de school, het schoolbestuur of samenwerkingsverband
4. Vergroten van de personele capaciteit van leraren op de school
5. Vergroten van de ondersteuning van leraren door meer inzet van bijvoorbeeld onderwijsassistenten, ib'ers, rt'ers, ondersteuningscoördinatoren of andere ondersteuners op school
6. Vergroten van de personele capaciteit bij het schoolbestuur of het samenwerkingsverband om scholen te faciliteren in het uitvoeren van de basisondersteuning
7. Intensivering van de samenwerking tussen de scholen (in het schoolbestuur, het samenwerkingsverband of de wijk; met het (v)so)
8. Meer of betere samenwerking tussen school en ouders/leerlingen
9. Meer middelen voor lichte ondersteuning van het samenwerkingsverband rechtstreeks naar de scholen (i.p.v. inzetten op centraal niveau)
10. Andere verdeelsleutel van de middelen voor lichte ondersteuning in het samenwerkingsverband
11. Gebruik maken van andere middelen, bijvoorbeeld gelden via de gemeente

12. Herformulering van delen van de norm, zodat deze meer vrijheid bieden om er zelf invulling aan te geven als school
13. Herformulering van delen van de norm, zodat deze beter aansluit op het onderwijstype waarin of waarvoor ik werkzaam ben.
14. Anders, namelijk...

Indien **antwoordoptie 3** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende **vervolgvraag**: ‘Welke specifieke expertise mist er op dit moment om de Landelijke norm voor basisondersteuning uit te kunnen voeren op de school/scholen waar u werkzaam bent?’. Bij **alle andere antwoordopties** ging de respondent verder naar **vraag 19**.

Indien bij **vraag 1 antwoordoptie 3** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende vervolgvraag:

Vraag 18 - schoolbesturen (alle onderdelen: A, B, C en D)

Wat is er nodig om de Landelijke norm voor basisondersteuning op het eerder genoemde ondersteuningsgebied tot uitvoering te brengen op de scholen van het schoolbestuur?

Meerdere antwoorden mogelijk (behalve optie 1, die kon niet in combinatie met een andere optie geselecteerd worden).

1. Niks, aan de nu omschreven norm kunnen wij op onze school al uitvoering geven
2. Vergroten van de (basis)kennis en expertise van leraren op het gebied van ondersteuning
3. Vergroten van specifieke expertise op het gebied van ondersteuning binnen de school, het schoolbestuur of samenwerkingsverband
4. Vergroten van de personele capaciteit van leraren op de school
5. Vergroten van de ondersteuning van leraren door meer inzet van bijvoorbeeld onderwijsassistenten, ib'ers, rt'ers, ondersteuningscoördinatoren of andere ondersteuners op school
6. Vergroten van de personele capaciteit bij het schoolbestuur of het samenwerkingsverband om scholen te faciliteren in het uitvoeren van de basisondersteuning
7. Intensivering van de samenwerking tussen de scholen (in het schoolbestuur, het samenwerkingsverband of de wijk; met het (v)so)
8. Meer of betere samenwerking tussen school en ouders/leerlingen
9. Meer middelen voor lichte ondersteuning van het samenwerkingsverband rechtstreeks naar de scholen (i.p.v. inzetten op centraal niveau)
10. Andere verdeelsleutel van de middelen voor lichte ondersteuning in het samenwerkingsverband
11. Gebruik maken van andere middelen, bijvoorbeeld gelden via de gemeente
12. Herformulering van delen van de norm, zodat deze meer vrijheid bieden om er zelf invulling aan te geven als school
13. Herformulering van delen van de norm, zodat deze beter aansluit op het onderwijstype waarin of waarvoor ik werkzaam ben.
14. Anders, namelijk...

Indien **antwoordoptie 3** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende **vervolgvraag**: ‘Welke specifieke expertise mist er op dit moment om de Landelijke norm voor basisondersteuning uit te kunnen voeren op de school/scholen waar u werkzaam bent?’. Bij **alle andere antwoordopties** ging de respondent verder naar **vraag 19**.

Indien bij **vraag 1 antwoordoptie 4** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende vervolgvraag:

Vraag 18 - samenwerkingsverbanden (alle onderdelen: A, B, C en D)

Wat is er nodig om de Norm basisondersteuning op het eerder genoemde ondersteuningsgebied tot uitvoering te brengen op de scholen binnen het samenwerkingsverband?

Meerdere antwoorden mogelijk (behalve optie 1, die kon niet in combinatie met een andere optie geselecteerd worden).

1. Niks, aan de nu omschreven norm kunnen wij op onze school al uitvoering geven
2. Vergroten van de (basis)kennis en expertise van leraren op het gebied van ondersteuning
3. Vergroten van specifieke expertise op het gebied van ondersteuning binnen de school, het schoolbestuur of samenwerkingsverband
4. Vergroten van de personele capaciteit van leraren op de school
5. Vergroten van de ondersteuning van leraren door meer inzet van bijvoorbeeld onderwijsassistenten, ib'ers, rt'ers, ondersteuningscoördinatoren of andere ondersteuners op school
6. Vergroten van de personele capaciteit bij het schoolbestuur of het samenwerkingsverband om scholen te faciliteren in het uitvoeren van de basisondersteuning
7. Intensivering van de samenwerking tussen de scholen (in het schoolbestuur, het samenwerkingsverband of de wijk; met het (v)so)
8. Meer of betere samenwerking tussen school en ouders/leerlingen
9. Meer middelen voor lichte ondersteuning van het samenwerkingsverband rechtstreeks naar de scholen (i.p.v. inzetten op centraal niveau)
10. Andere verdeelsleutel van de middelen voor lichte ondersteuning in het samenwerkingsverband
11. Gebruik maken van andere middelen, bijvoorbeeld gelden via de gemeente
12. Herformulering van delen van de norm, zodat deze meer vrijheid bieden om er zelf invulling aan te geven als school
13. Herformulering van delen van de norm, zodat deze beter aansluit op het onderwijstype waarin of waarvoor ik werkzaam ben.
14. Anders, namelijk...

Indien **antwoordoptie 3** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende **vervolgvraag**: 'Welke specifieke expertise mist er op dit moment om de Landelijke norm voor basisondersteuning uit te kunnen voeren op de school/scholen waar u werkzaam bent?'. Bij **alle andere antwoordopties** ging de respondent verder naar **vraag 19**.

BLOK IV - AFSLUITEND

Vraag 19 - alle respondentgroepen (alle onderdelen: A, B, C en D)

In welke mate verwacht u dat dit concept van de Landelijke norm voor basisondersteuning bijdraagt aan de volgende doelen?

Vul de vragen in aan de hand van het deel uit de Norm basisondersteuning dat u zojuist is voorgelegd.

	Oneens	Neutraal	Eens	Dat weet ik niet
Ik verwacht dat deze Landelijke norm voor basisondersteuning ertoe zal leiden dat alle leerlingen een <i>basisniveau</i> aan ondersteuning kunnen krijgen.	1	2	3	4
Ik verwacht dat deze Landelijke norm voor basisondersteuning zal leiden tot meer duidelijkheid bij leraren en begeleiders over wat de school aan basisondersteuning moet bieden.	1	2	3	4
Ik verwacht dat deze Landelijke norm voor basisondersteuning zal leiden tot meer duidelijkheid bij ouders en leerlingen over wat zij aan basisondersteuning kunnen verwachten van school.	1	2	3	4
Ik verwacht dat de Landelijke norm voor basisondersteuning zal bijdragen aan het verminderen van de verschillen tussen scholen en regio's in de ondersteuning die geboden kan worden aan leerlingen.	1	2	3	4

Vraag 20 - alle respondentgroepen (alle onderdelen: A, B, C en D)

Zijn er volgens jou naast de Norm basisondersteuning nog andere zaken nodig om:

- Verschillen tussen scholen en regio's in de geboden basisondersteuning te verminderen
- Meer duidelijkheid te creëren bij leraren over wat er onder de basisondersteuning valt
- Meer duidelijkheid te creëren bij ouders over wat zij aan ondersteuning voor hun kind mogen verwachten?

(open vraag met tekstvak voor toelichting)

Vraag 21 - alle respondentgroepen (alle onderdelen: A, B, C en D)

De huidige versie van de norm richt zich alleen op de ondersteuningsgebieden

- Lees-, spellingproblemen en dyslexie
- Meer- en hoogbegaafdheid
- Leergedrag/executieve functies.

Met welke ondersteuningsgebieden zou de norm uitgebreid moeten worden?

Meerdere antwoorden mogelijk (behalve optie 4, die kon niet in combinatie met een andere optie geselecteerd worden).

1. Rekenproblemen en dyscalculie
2. Moeilijk of zeer moeilijk lerend
3. Sociaal-emotioneel
4. Geen uitbreiding gewenst
5. Een ander ondersteuningsgebied

Indien **antwoordoptie 5** werd geselecteerd, kreeg de respondent de volgende vervolgvraag: 'Met welk ander ondersteuningsgebied zou de norm uitgebreid moeten worden?' (open vraag met tekstvak voor toelichting)

Vraag 22 - alle respondentgroepen (alle onderdelen: A, B, C en D)

Dit was de laatste vraag. Wij danken u heel hartelijk voor uw deelname!

Wilt u naar aanleiding van deze vraag nog iets kwijt, laat dat ons dan hier weten.

(open vraag met tekstvak voor toelichting)

Vraag 23 - alle respondentgroepen (alle onderdelen: A, B, C en D)

Wilt u op de hoogte blijven van de totstandkoming van de norm basisondersteuning? Dan kunt u hieronder uw e-mailadres achterlaten.

Uw e-mailadres wordt losgekoppeld van de antwoorden op uw vragen. U blijft dus anoniem.

(open vraag met tekstvak voor toelichting)

Bijlage 5 Aanvullende tabellen vragenlijst

Tabel 14.1 Spreiding respondenten enquête (onderwijs) per provincie afgezet tegen de landelijke spreiding per provincie.

Provincie	Aantal respondenten	Percentage	Percentage inwoners per provincie*
Drenthe	47	2.85%	2.81%
Flevoland	46	2.79%	2.51%
Friesland	60	3.64%	3.69%
Gelderland	248	15.05%	11.98%
Groningen	50	3.03%	3.35%
Limburg	82	4.98%	6.32%
Noord-Brabant	216	13.11%	14.74%
Noord-Holland	315	19.11%	16.59%
Overijssel	118	7.16%	6.63%
Utrecht	123	7.46%	7.80%
Zeeland	22	1.33%	2.18%
Zuid-Holland	321	19.48%	21.40%
Totaal	N = 1648	100%	100%

*Bron: CBS (2024). *Regionale kerncijfers Nederland*. Geraadpleegd op 28 augustus 2024, van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/70072NED/table?fromstatweb>

Tabel 14.2 Frequentieverdeling van het onderwijstype waar de response van ouders en leerlingen betrekking op heeft.

Onderwijssoort van kind(eren)	%
Basisonderwijs	47
Gespecialiseerd onderwijs	21
Voortgezet onderwijs	32
- Vmbo-basis / vmbo-kader	13
- Vmbo-gemengd / vmbo-theoretisch (mavo)	13
- Havo/vwo	67
- Anders (o.a. praktijkonderwijs)	7
Totaal (n=100%)	765

Tabel 14.3 - Frequentieverdeling van de hoogst genoten opleiding door ouders.

Hoogst genoten opleiding ouders	%
Basisschool of geen educatie	2
Voortgezet onderwijs	4
Mbo	19
Hbo/wo	72
Overig	3
Totaal (N=100%)	763

Tabel 14.4 Frequentieverdeling van het aantal jaar werkervaring van de leraren en begeleiders.

Aantal jaar werkervaring in het onderwijs?	Leraren	Begeleiders
Minder dan 1 jaar	<1	<1
1-2 jaar	1	1
3-4 jaar	4	5
5-10 jaar	10	10
Meer dan 10 jaar	84	82
Totaal (n=100%)	1.095	359

*Tabel 14.5 Frequentieverdeling van ondersteuningsgebieden waarvoor ook een landelijke norm voor basisondersteuning voor zou moeten komen, naar doelgroep (%)**

	Ouders en leerlingen	Leraren	Begeleiders	School- leiders	Schoolbestur en en SWV'en
Rekenproblemen en dyscalculie	54	71	76	56	78
Moeilijk of zeer moeilijk lerend	32	43	40	34	50
Sociaal-emotioneel	75	72	73	80	76
Geen uitbreiding nodig/gewenst	7	8	7	6	11
Een ander ondersteuningsgebied	19	13	18	28	21
Totaal (N=100%)	581	503	176	61	86

*Meerdere antwoorden mogelijk, antwoorden tellen niet op tot 100%.

*

Bijlage 6 Inschatting van de haalbaarheid van de conceptversie van de landelijke norm voor basisondersteuning op basis van de enquête

Tabel 15.1 Antwoorden van leraren en begeleiders op de vraag: In welke mate voldoet de school waar u werkzaam bent aan de volgende criteria uit de Landelijke norm voor basisondersteuning? (A. Ontwikkeling van alle leerlingen)

	N	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	% Groten-deels-volledig
De school heeft een beschrijving van de ondersteuningsstructuur (intern en extern) die duidelijk is voor het team, leerlingen en ouders, legt deze vast in het schoolondersteuningsprofiel en publiceert deze in de schoolgids.	337	4%	22%	45%	29%	74%
De school heeft een sociaal veiligheidsplan, dat pesten tegengaat en zorgt voor sociale, fysieke en mentale veiligheid van de leerlingen.	359	3%	14%	34%	50%	84%
De school handelt naar de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.	327	2%	8%	25%	65%	90%
De school heeft beleid ten aanzien van medisch handelen en medicijnverstrekking. Dit is vastgelegd in het beleid/protocol van de school en gaat ten minste over als een leerling ziek wordt op school het bewaren en toedienen van medicijnen en het uitvoeren van medische handelingen (niet-BIG en BIG).	293	8%	17%	28%	47%	75%
De school heeft kennis aanwezig over de vaardigheden die nodig zijn om tot leren te komen, herkennen deze bij de leerling.	371	3%	13%	44%	40%	84%
De school heeft kennis aanwezig over de meest voorkomende leer- en ontwikkelingsproblemen en handicaps.	369	4%	15%	49%	32%	81%
De onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van leerlingen zijn leidend voor de inzet van ondersteuning.	374	9%	23%	46%	22%	68%
De school signaleert vroegtijdig welke leerlingen ondersteuning nodig hebben.	370	5%	17%	51%	27%	78%
De ondersteuning is gericht op het bieden van een veilige, stimulerende leer- en ontwikkelingsomgeving. Leraren realiseren een voorspelbare en overzichtelijke leeromgeving. Binnen de school is sprake van een veilig pedagogisch klimaat om leerlingen met onderwijs- of ontwikkelingsbehoeften op te vangen.	376	3%	15%	47%	35%	82%
Na schriftelijke aanmelding door ouders/verzorgers brengt de school de onderwijsbehoeften van de leerling in kaart en arrangeert de school passend aanbod conform wet- en regelgeving zorgplicht en ontwikkelingsperspectief.	337	5%	15%	39%	41%	81%
De school volgt, analyseert en evalueert systematisch, minstens 2 x per jaar, ontwikkeling van de leerlingen met behulp van een leerlingvolgsysteem. De informatie wordt gebruikt bij de invulling en bijstelling van het aanbod.	355	3%	10%	25%	62%	87%

	N	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	% Groten-deels-volledig
Leerlingen worden actief betrokken bij en praten mee over hoe hun eigen ondersteuning eruit komt te zien, op een wijze passend bij de leeftijd, conform het hoorrecht.	346	12%	33%	36%	20%	55%
Ouders en jeugdigen zijn geïnformeerd over het ouder- en jeugdsteunpunt van het samenwerkingsverband, weten waarvoor ze hierbij terecht kunnen en hoe ze daarmee in contact kunnen treden.	260	20%	29%	31%	20%	51%
De school schakelt externe specialisten in of werkt samen met andere scholen/ketenpartners; indien nodig en onderwijs gerelateerd.	362	2%	15%	36%	46%	83%
Elke school draagt zorg voor het in kaart brengen van de onderwijsbehoeften van de leerling voor de overdracht bij doorstroom naar een andere school.	349	2%	7%	30%	61%	91%

Tabel 15.2 Antwoorden van leraren en begeleiders op de vraag: In welke mate voldoet de school waar u werkzaam bent aan de volgende criteria uit de Landelijke norm voor basisondersteuning? (B. Lees-/spellingproblemen en dyslexie)

	N	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	% Groten-deels-volledig
De school heeft beleid over het signaleren van lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen en dyslexie.	325	5%	18%	36%	40%	77%
De school heeft beleid over de aanpak van lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen en dyslexie.	321	4%	20%	38%	38%	76%
De school heeft kennis over het signaleren van lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen.	328	2%	21%	43%	34%	77%
De school heeft kennis over hoe leerlingen met lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen ondersteund kunnen worden.	331	3%	20%	45%	32%	77%
PO = Leraren signaleren risicofactoren voor lees- en spellingproblemen en kennen het verschil tussen risicofactoren die ten grondslag liggen aan dyslexie en zwak leesbegrip., VO = De school signaleert risicofactoren voor lees- en spellingproblemen en kent het verschil tussen risicofactoren die ten grondslag liggen aan dyslexie en zwak leesbegrip.	320	8%	27%	44%	22%	65%
De school handelt planmatig door tijdig en adequaat op signalen te reageren door passende ondersteuning aansluitend bij de hiaten in de ontwikkeling van de leerling te bieden en dit te monitoren.	319	7%	25%	39%	29%	68%
De school monitort de inzet van ondersteuning (taakgerichte interventies) met passend toets- en observatiemateriaal.	305	10%	22%	35%	33%	68%
De school evalueert de inzet van aanpassingen door hier met de leerling en ouders over in gesprek te gaan.	309	7%	19%	35%	39%	74%
De school bouwt een leerlingdossier op in het kader van planmatig handelen. Dit leerlingdossier is bruikbaar voor de overdracht naar een andere groep of school en als onderbouwing voor diagnostiek en behandeling van dyslexie., Aanvullend voor po: "...en ten behoeve van de indicatie Ernstige Dyslexie (ED)."	321	4%	17%	29%	50%	79%
De school werkt aan de preventie van lees- en spellingproblemen door risicoleerlingen al in een vroeg stadium extra aanbod te bieden.	310	11%	23%	34%	33%	67%

	N	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	% Groten-deels-volledig
De school biedt leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen (technisch lezen en leesbegrip), spelling en dyslexie extra instructie en oefentijd (ondersteuningsniveau 2): verlengde en verdiepte instructie en meer begeleide inoefening en oefentijd in afstemming op de leerlingprestaties.	318	8%	26%	35%	30%	65%
PO = De school biedt leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen (technisch lezen en leesbegrip), spelling en dyslexie specifieke intensieve leerlinggerichte interventie (ondersteuningsniveau 3): specifiek afgestemd op het niveau en/of hiaten in de ontwikkeling van de leerling en bij voorkeur individueel of in kleine groepjes., VO = De school biedt leerlingen leerlingen individueel of in kleine groepjes ondersteuning op het gebied van studiestrategieën en het verbeteren van de lees- (technisch en begrip) en spellingvaardigheid.	316	8%	28%	34%	29%	63%
De school verwijst ouders naar de juiste partijen voor een diagnose en behandeling bij een vermoeden van dyslexie.	316	3%	7%	27%	63%	90%
De school biedt aangepast les- en toetsmateriaal aan aansluitend bij de onderwijsbehoeften van de leerling (bijv. vergroten van letters of contrast, aangepaste leer- en werkboeken).	314	5%	22%	37%	36%	73%
De school doet bij leerlingen die dat nodig hebben doeltreffende aanpassingen in het onderwijs-, toets en/of examenprogramma (bijv. langer de tijd bij een toets).	316	1%	10%	34%	55%	88%
De school ondersteunt leerlingen die dat nodig hebben bij het vinden en inzetten van passende hulpmiddelen (bijv. voorleessoftware of -hardware, spellingcontrole) zodat leerlingen deze succesvol thuis en op school kunnen inzetten.	308	5%	26%	33%	36%	69%
De school biedt leerlingen tijdens en na een dyslexiebehandeling (blijvende) ondersteuning gericht op het omgaan met de lees- en spellingproblemen.	276	10%	24%	41%	25%	66%

Tabel 15.3 Antwoorden van leraren en begeleiders op de vraag: In welke mate voldoet de school waar u werkzaam bent aan de volgende criteria uit de Landelijke norm voor basisondersteuning? (D. Taak-/werkgedrag)

	N	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	% Groten-deels-volledig
De school maakt gebruik van een programma/aanpak op het gebied van sociale veiligheid en het voorkomen en aanpakken van gedragsproblemen.	374	3%	28%	41%	27%	69%
De school heeft kennis over het herkennen van problemen in en het bevorderen van de executieve functies.	388	4%	30%	49%	18%	66%
De school heeft kennis over het herkennen van problemen in en het bevorderen van taak- en werkgedrag.	384	3%	27%	51%	19%	70%
Elk schoolbestuur faciliteert het schoolteam om expertise te vergroten op gebied van pedagogisch handelen.	352	9%	22%	37%	32%	69%
De school kan een beroep doen op een gedragspecialist die leraren kan adviseren over extra ondersteuningsbehoeften op het gebied van gedrag, en "leren leren." Dit kan een personeelslid zijn met een extra cursus/specialisatie voor internaliserend- en externaliserend gedrag, een schoolmaatschappelijk werker, of orthopedagoog/psycholoog. De school heeft deze expertise in principe zelf in huis en/of weet deze in samenwerking met het schoolbestuur in huis te halen.	395	10%	19%	25%	47%	72%
De school hanteert heldere (gedrags)verwachtingen en voorbeeldgedrag van leraren en zet daarmee in op de preventie van gedragsproblemen.	390	11%	25%	43%	21%	64%
De school begeleidt leerlingen met een lichte ondersteuningsvragen op het gebied van taak-werkgedrag en executieve functies.	392	3%	19%	43%	34%	77%
De school biedt ondersteuning en begeleiding om het "leren leren" van leerlingen te bevorderen.	386	7%	30%	40%	23%	63%
De school werkt samen met de jeugdhulpverlening en jeugdgezondheidszorg over doorverwijzing naar relevant aanbod en trainingen (bv. weerbaarheid, faalangst, etc.).	382	4%	20%	34%	42%	76%
De school doet eenvoudige aanpassingen aan het lesaanbod en biedt hulpmiddelen aan leerlingen met ondersteuningsbehoeften in het taak-/werkgedrag en executieve functies.	383	7%	24%	39%	30%	69%
De school beschikt over hulpmiddelen, voorziening of ruimte voor leerlingen die een prikkelarme werkomgeving nodig hebben.	396	21%	37%	22%	19%	41%

Tabel 15.4. Antwoorden van schoolleiders op de vraag: In welke mate voldoet de school waar u werkzaam bent aan de volgende criteria uit de Landelijke norm voor basisondersteuning? (A. Ontwikkeling van alle leerlingen)

	N	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	% Groten-deels-volledig
De school heeft een beschrijving van de ondersteuningsstructuur (intern en extern) die duidelijk is voor het team, leerlingen en ouders, legt deze vast in het schoolondersteuningsprofiel en publiceert deze in de schoolgids.	32	0%	9%	41%	50%	91%
De school heeft een sociaal veiligheidsplan, dat pesten tegengaat en zorgt voor sociale, fysieke en mentale veiligheid van de leerlingen.	31	0%	6%	16%	77%	94%
De school handelt naar de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.	31	0%	3%	10%	87%	97%
De school heeft beleid ten aanzien van medisch handelen en medicijnverstrekking. Dit is vastgelegd in het beleid/protocol van de school en gaat ten minste over als een leerling ziek wordt op school het bewaren en toedienen van medicijnen en het uitvoeren van medische handelingen (niet-BIG en BIG).	28	0%	14%	32%	54%	86%
De school heeft kennis aanwezig over de vaardigheden die nodig zijn om tot leren te komen, herkennen deze bij de leerling.	32	3%	6%	47%	44%	91%
De school heeft kennis aanwezig over de meest voorkomende leer- en ontwikkelingsproblemen en handicaps.	32	0%	13%	50%	38%	88%
De onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van leerlingen zijn leidend voor de inzet van ondersteuning.	32	3%	6%	69%	22%	91%
De school signaleert vroegtijdig welke leerlingen ondersteuning nodig hebben.	32	0%	9%	38%	53%	91%
De ondersteuning is gericht op het bieden van een veilige, stimulerende leer- en ontwikkelingsomgeving. Leraren realiseren een voorspelbare en overzichtelijke leeromgeving. Binnen de school is sprake van een veilig pedagogisch klimaat om leerlingen met onderwijs- of ontwikkelingsbehoeften op te vangen.	32	0%	3%	56%	41%	97%
Na schriftelijke aanmelding door ouders/verzorgers brengt de school de onderwijsbehoeften van de leerling in kaart en arrangeert de school passend aanbod conform wet- en regelgeving zorgplicht en ontwikkelingsperspectief.	31	0%	10%	35%	55%	90%
De school volgt, analyseert en evalueert systematisch, minstens 2 x per jaar, ontwikkeling van de leerlingen met behulp van een leerlingvolgsysteem. De informatie wordt gebruikt bij de invulling en bijstelling van het aanbod.	32	0%	3%	13%	84%	97%
Leerlingen worden actief betrokken bij en praten mee over hoe hun eigen ondersteuning eruit komt te zien, op een wijze passend bij de leeftijd, conform het hoorrecht.	32	6%	56%	19%	19%	38%
Ouders en jeugdigen zijn geïnformeerd over het ouder- en jeugdsteunpunt van het samenwerkingsverband, weten waarvoor ze hierbij terecht kunnen en hoe ze daarmee in contact kunnen treden.	29	7%	55%	10%	28%	38%
De school schakelt externe specialisten in of werkt samen met andere scholen/ketenpartners; indien nodig en onderwijs gerelateerd.	32	0%	9%	31%	59%	91%
Elke school draagt zorg voor het in kaart brengen van de onderwijsbehoeften van de leerling voor de overdracht bij doorstroom naar een andere school.	32	0%	6%	16%	78%	94%

Tabel 15.5 Antwoorden van schoolleiders op de vraag: In welke mate voldoet de school waar u werkzaam bent aan de volgende criteria uit de Landelijke norm voor basisondersteuning? (B. Lees-/spellingproblemen en dyslexie)

	N	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	% Groten-deels-volledig
De school heeft beleid over het signaleren van lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen en dyslexie.	23	0%	13%	39%	48%	87%
De school heeft beleid over de aanpak van lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen en dyslexie.	23	0%	9%	39%	52%	91%
De school heeft kennis over het signaleren van lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen.	22	5%	5%	32%	59%	91%
De school heeft kennis over hoe leerlingen met lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen ondersteund kunnen worden.	23	4%	4%	35%	57%	91%
PO = Leraren signaleren risicofactoren voor lees- en spellingproblemen en kennen het verschil tussen risicofactoren die ten grondslag liggen aan dyslexie en zwak leesbegrip., VO = De school signaleert risicofactoren voor lees- en spellingproblemen en kent het verschil tussen risicofactoren die ten grondslag liggen aan dyslexie en zwak leesbegrip.	23	0%	26%	26%	48%	74%
De school handelt planmatig door tijdig en adequaat op signalen te reageren door passende ondersteuning aansluitend bij de hiaten in de ontwikkeling van de leerling te bieden en dit te monitoren.	23	0%	17%	39%	43%	83%
De school monitort de inzet van ondersteuning (taakgerichte interventies) met passend toets- en observatiemateriaal.	23	0%	9%	48%	43%	91%
De school evalueert de inzet van aanpassingen door hier met de leerling en ouders over in gesprek te gaan.	23	0%	9%	52%	39%	91%
De school bouwt een leerlingdossier op in het kader van planmatig handelen. Dit leerlingdossier is bruikbaar voor de overdracht naar een andere groep of school en als onderbouwing voor diagnostiek en behandeling van dyslexie., Aanvullend voor po: "...en ten behoeve van de indicatie Ernstige Dyslexie (ED)."	23	0%	4%	22%	74%	96%
De school werkt aan de preventie van lees- en spellingproblemen door risicoleerlingen al in een vroeg stadium extra aanbod te bieden.	22	0%	14%	45%	41%	86%
De school biedt leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen (technisch lezen en leesbegrip), spelling en dyslexie extra instructie en oefentijd (ondersteuningsniveau 2): verlengde en verdiepte instructie en meer begeleide inoefening en oefentijd in afstemming op de leerlingprestaties.	22	0%	18%	36%	45%	82%
PO = De school biedt leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen (technisch lezen en leesbegrip), spelling en dyslexie specifieke intensieve leerlinggerichte interventie (ondersteuningsniveau 3): specifiek afgestemd op het niveau en/of hiaten in de ontwikkeling van de leerling en bij voorkeur individueel of in kleine groepjes., VO = De school biedt leerlingen individueel of in kleine groepjes ondersteuning op het gebied van studiestrategieën en het verbeteren van de lees- (technisch en begrip) en spellingvaardigheid.	23	0%	17%	39%	43%	83%
De school verwijst ouders naar de juiste partijen voor een diagnose en behandeling bij een vermoeden van dyslexie.	23	0%	9%	22%	70%	91%
De school biedt aangepast les- en toetsmateriaal aan aansluitend bij de onderwijsbehoeften van de leerling (bijv. vergroten van letters of contrast, aangepaste leer- en werkboeken).	23	4%	17%	22%	57%	78%

	N	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	% Groten-deels-volledig
De school doet bij leerlingen die dat nodig hebben doeltreffende aanpassingen in het onderwijs-, toets en/of examenprogramma (bijv. langer de tijd bij een toets).	23	0%	13%	17%	70%	87%
De school ondersteunt leerlingen die dat nodig hebben bij het vinden en inzetten van passende hulpmiddelen (bijv. voorleessoftware of -hardware, spellingcontrole) zodat leerlingen deze succesvol thuis en op school kunnen inzetten.	23	4%	13%	43%	39%	83%
De school biedt leerlingen tijdens en na een dyslexiebehandeling (blijvende) ondersteuning gericht op het omgaan met de lees- en spellingproblemen.	23	0%	17%	52%	30%	83%

Tabel 15.6 Antwoorden van schoolleiders op de vraag: In welke mate voldoet de school waar u werkzaam bent aan de volgende criteria uit de Landelijke norm voor basisondersteuning? (D. Taak-/werkgedrag)

	N	Niet	In enige mate	Grotend eels	Volledig	% Groten-deels-volledig
De school maakt gebruik van een programma/aanpak op het gebied van sociale veiligheid en het voorkomen en aanpakken van gedragsproblemen.	29	3%	21%	28%	48%	76%
De school heeft kennis over het herkennen van problemen in en het bevorderen van de executieve functies.	29	7%	21%	38%	34%	72%
De school heeft kennis over het herkennen van problemen in en het bevorderen van taak- en werkgedrag.	30	7%	13%	40%	40%	80%
Elk schoolbestuur faciliteert het schoolteam om expertise te vergroten op gebied van pedagogisch handelen.	30	3%	17%	33%	47%	80%
De school kan een beroep doen op een gedragsspecialist die leraren kan adviseren over extra ondersteuningsbehoeften op het gebied van gedrag, en "leren leren." Dit kan een personeelslid zijn met een extra cursus/specialisatie voor internaliserend- en externaliserend gedrag, een schoolmaatschappelijk werker, of orthopedagoog/psycholoog. De school heeft deze expertise in principe zelf in huis en/of weet deze in samenwerking met het schoolbestuur in huis te halen.	30	3%	10%	20%	67%	87%
De school hanteert heldere (gedrags)verwachtingen en voorbeeldgedrag van leraren en zet daarmee in op de preventie van gedragsproblemen.	30	0%	20%	43%	37%	80%
De school begeleidt leerlingen met een lichte ondersteuningsvragen op het gebied van taak-werkgedrag en executieve functies.	30	3%	10%	37%	50%	87%
De school biedt ondersteuning en begeleiding om het "leren leren" van leerlingen te bevorderen.	30	7%	10%	47%	37%	83%
De school werkt samen met de jeugdhulpverlening en jeugdgezondheidszorg over doorverwijzing naar relevant aanbod en trainingen (bv. weerbaarheid, faalangst, etc.).	30	3%	13%	20%	63%	83%
De school doet eenvoudige aanpassingen aan het lesaanbod en biedt hulpmiddelen aan leerlingen met ondersteuningsbehoeften in het taak-/werkgedrag en executieve functies.	30	7%	7%	27%	60%	87%
De school beschikt over hulpmiddelen, voorziening of ruimte voor leerlingen die een prikkelarme werkomgeving nodig hebben.	30	23%	27%	20%	30%	50%

Tabel 15.7 Antwoorden van besturen op de vraag: In welke mate voldoet de school waar u werkzaam bent aan de volgende criteria uit de Landelijke norm voor basisondersteuning? (A. Ontwikkeling van alle leerlingen)

	N	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	% Groten-deels-volledig
De school heeft een beschrijving van de ondersteuningsstructuur (intern en extern) die duidelijk is voor het team, leerlingen en ouders, legt deze vast in het schoolondersteuningsprofiel en publiceert deze in de schoolgids.	17	0%	12%	35%	53%	88%
De school heeft een sociaal veiligheidsplan, dat pesten tegengaat en zorgt voor sociale, fysieke en mentale veiligheid van de leerlingen.	18	0%	6%	6%	89%	94%
De school handelt naar de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.	16	0%	6%	6%	88%	94%
De school heeft beleid ten aanzien van medisch handelen en medicijnverstrekking. Dit is vastgelegd in het beleid/protocol van de school en gaat ten minste over als een leerling ziek wordt op school het bewaren en toedienen van medicijnen en het uitvoeren van medische handelingen (niet-BIG en BIG).	14	0%	0%	14%	86%	100%
De school heeft kennis aanwezig over de vaardigheden die nodig zijn om tot leren te komen, herkennen deze bij de leerling.	17	0%	29%	29%	41%	71%
De school heeft kennis aanwezig over de meest voorkomende leer- en ontwikkelingsproblemen en handicaps.	17	0%	24%	41%	35%	76%
De onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van leerlingen zijn leidend voor de inzet van ondersteuning.	17	0%	24%	29%	47%	76%
De school signaleert vroegtijdig welke leerlingen ondersteuning nodig hebben.	18	0%	22%	33%	44%	78%
De ondersteuning is gericht op het bieden van een veilige, stimulerende leer- en ontwikkelingsomgeving. Leraren realiseren een voorspelbare en overzichtelijke leeromgeving. Binnen de school is sprake van een veilig pedagogisch klimaat om leerlingen met onderwijs- of ontwikkelingsbehoeften op te vangen.	18	0%	6%	28%	67%	94%
Na schriftelijke aanmelding door ouders/verzorgers brengt de school de onderwijsbehoeften van de leerling in kaart en arrangeert de school passend aanbod conform wet- en regelgeving zorgplicht en ontwikkelingsperspectief.	17	0%	12%	24%	65%	88%
De school volgt, analyseert en evalueert systematisch, minstens 2 x per jaar, ontwikkeling van de leerlingen met behulp van een leerlingvolgsysteem. De informatie wordt gebruikt bij de invulling en bijstelling van het aanbod.	18	0%	0%	28%	72%	100%
Leerlingen worden actief betrokken bij en praten mee over hoe hun eigen ondersteuning eruit komt te zien, op een wijze passend bij de leeftijd, conform het hoorrecht.	16	0%	50%	25%	25%	50%
Ouders en jeugdigen zijn geïnformeerd over het ouder- en jeugdsteunpunt van het samenwerkingsverband, weten waarvoor ze hierbij terecht kunnen en hoe ze daarmee in contact kunnen treden.	12	8%	50%	8%	33%	42%
De school schakelt externe specialisten in of werkt samen met andere scholen/ketenpartners; indien nodig en onderwijs gerelateerd.	18	0%	6%	28%	67%	94%
Elke school draagt zorg voor het in kaart brengen van de onderwijsbehoeften van de leerling voor de overdracht bij doorstroom naar een andere school.	18	0%	0%	28%	72%	100%

Tabel 15.8 Antwoorden van besturen op de vraag: In welke mate voldoet de school waar u werkzaam bent aan de volgende criteria uit de Landelijke norm voor basisondersteuning? (B. Lees-/spellingproblemen en dyslexie)

	N	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	% Groten-deels-volledig
De school heeft beleid over het signaleren van lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen en dyslexie.	16	0%	6%	50%	44%	94%
De school heeft beleid over de aanpak van lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen en dyslexie.	16	0%	25%	31%	44%	75%
De school heeft kennis over het signaleren van lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen.	15	0%	7%	47%	47%	93%
De school heeft kennis over hoe leerlingen met lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen ondersteund kunnen worden.	15	0%	7%	47%	47%	93%
PO = Leraren signaleren risicofactoren voor lees- en spellingproblemen en kennen het verschil tussen risicofactoren die ten grondslag liggen aan dyslexie en zwak leesbegrip., VO = De school signaleert risicofactoren voor lees- en spellingproblemen en kent het verschil tussen risicofactoren die ten grondslag liggen aan dyslexie en zwak leesbegrip.	15	0%	27%	53%	20%	73%
De school handelt planmatig door tijdig en adequaat op signalen te reageren door passende ondersteuning aansluitend bij de hiaten in de ontwikkeling van de leerling te bieden en dit te monitoren.	16	0%	31%	44%	25%	69%
De school monitort de inzet van ondersteuning (taakgerichte interventies) met passend toets- en observatiemateriaal.	16	6%	6%	56%	31%	88%
De school evalueert de inzet van aanpassingen door hier met de leerling en ouders over in gesprek te gaan.	16	0%	31%	31%	38%	69%
De school bouwt een leerlingdossier op in het kader van planmatig handelen. Dit leerlingdossier is bruikbaar voor de overdracht naar een andere groep of school en als onderbouwing voor diagnostiek en behandeling van dyslexie., Aanvullend voor po: "...en ten behoeve van de indicatie Ernstige Dyslexie (ED)."	14	0%	14%	43%	43%	86%
De school werkt aan de preventie van lees- en spellingproblemen door risicoleerlingen al in een vroeg stadium extra aanbod te bieden.	16	0%	19%	63%	19%	81%
De school biedt leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen (technisch lezen en leesbegrip), spelling en dyslexie extra instructie en oefentijd (ondersteuningsniveau 2): verlengde en verdiepte instructie en meer begeleide inoefening en oefentijd in afstemming op de leerlingprestaties.	16	0%	13%	44%	44%	88%
PO = De school biedt leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen (technisch lezen en leesbegrip), spelling en dyslexie specifieke intensieve leerlinggerichte interventie (ondersteuningsniveau 3): specifiek afgestemd op het niveau en/of hiaten in de ontwikkeling van de leerling en bij voorkeur individueel of in kleine groepjes., VO = De school biedt leerlingen leerlingen individueel of in kleine groepjes ondersteuning op het gebied van studiestrategieën en het verbeteren van de lees- (technisch en begrip) en spellingvaardigheid.	15	0%	27%	40%	33%	73%
De school verwijst ouders naar de juiste partijen voor een diagnose en behandeling bij een vermoeden van dyslexie.	15	0%	7%	33%	60%	93%

	N	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	% Groten-deels-volledig
De school biedt aangepast les- en toetsmateriaal aan aansluitend bij de onderwijsbehoeften van de leerling (bijv. vergroten van letters of contrast, aangepaste leer- en werkboeken).	15	0%	7%	53%	40%	93%
De school doet bij leerlingen die dat nodig hebben doeltreffende aanpassingen in het onderwijs-, toets en/of examenprogramma (bijv. langer de tijd bij een toets).	15	0%	13%	40%	47%	87%
De school ondersteunt leerlingen die dat nodig hebben bij het vinden en inzetten van passende hulpmiddelen (bijv. voorleessoftware of -hardware, spellingcontrole) zodat leerlingen deze succesvol thuis en op school kunnen inzetten.	14	0%	29%	14%	57%	71%
De school biedt leerlingen tijdens en na een dyslexiebehandeling (blijvende) ondersteuning gericht op het omgaan met de lees- en spellingproblemen.	14	7%	14%	57%	21%	79%

Tabel 15.9 Antwoorden van besturen op de vraag: In welke mate voldoet de school waar u werkzaam bent aan de volgende criteria uit de Landelijke norm voor basisondersteuning? (D. Taak-/werkgedrag)

	N	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	% Groten-deels-volledig
De school maakt gebruik van een programma/aanpak op het gebied van sociale veiligheid en het voorkomen en aanpakken van gedragsproblemen.	12	0%	8%	42%	50%	92%
De school heeft kennis over het herkennen van problemen in en het bevorderen van de executieve functies.	11	0%	36%	45%	18%	64%
De school heeft kennis over het herkennen van problemen in en het bevorderen van taak- en werkgedrag.	11	0%	36%	27%	36%	64%
Elk schoolbestuur faciliteert het schoolteam om expertise te vergroten op gebied van pedagogisch handelen. ⁴⁸	-	-	-	-	-	-
De school kan een beroep doen op een gedragsspecialist die leraren kan adviseren over extra ondersteuningsbehoeften op het gebied van gedrag, en “leren leren.” Dit kan een personeelslid zijn met een extra cursus/specialisatie voor internaliserend- en externaliserend gedrag, een schoolmaatschappelijk werker, of orthopedagoog/psycholoog. De school heeft deze expertise in principe zelf in huis en/of weet deze in samenwerking met het schoolbestuur in huis te halen.	10	0%	20%	30%	50%	80%
De school hanteert heldere (gedrags)verwachtingen en voorbeeldgedrag van leraren en zet daarmee in op de preventie van gedragsproblemen. ⁴⁹	-	-	-	-	-	-
De school begeleidt leerlingen met een lichte ondersteuningsvragen op het gebied van taak-werkgedrag en executieve functies.	11	0%	36%	45%	18%	64%
De school biedt ondersteuning en begeleiding om het “leren leren” van leerlingen te bevorderen.	10	0%	40%	30%	30%	60%
De school werkt samen met de jeugdhulpverlening en jeugdgezondheidszorg over doorverwijzing naar relevant aanbod en trainingen (bv. weerbaarheid, faalangst, etc.).	11	0%	45%	45%	9%	55%
De school doet eenvoudige aanpassingen aan het lesaanbod en biedt hulpmiddelen aan leerlingen met ondersteuningsbehoeften in het taak-/werkgedrag en executieve functies.	10	0%	40%	40%	20%	60%
De school beschikt over hulpmiddelen, voorziening of ruimte voor leerlingen die een prikkelarme werkomgeving nodig hebben.	10	10%	70%	20%	0%	20%

48 Door een te kleine N (<10) is het niet mogelijk om hier resultaten weer te geven.

49 Door een te kleine N (<10) is het niet mogelijk om hier resultaten weer te geven.

Tabel 15.10 Antwoorden van samenwerkingsverbanden op de vraag: *In welke mate voldoet de school waar u werkzaam bent aan de volgende criteria uit de Landelijke norm voor basisondersteuning? (A. Ontwikkeling van alle leerlingen)*

	N	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	% Groten-deels-volledig
De school heeft een beschrijving van de ondersteuningsstructuur (intern en extern) die duidelijk is voor het team, leerlingen en ouders, legt deze vast in het schoolondersteuningsprofiel en publiceert deze in de schoolgids.	26	4%	12%	46%	38%	85%
De school heeft een sociaal veiligheidsplan, dat pesten tegengaat en zorgt voor sociale, fysieke en mentale veiligheid van de leerlingen.	19	5%	16%	42%	37%	79%
De school handelt naar de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.	21	5%	19%	48%	29%	76%
De school heeft beleid ten aanzien van medisch handelen en medicijnverstrekking. Dit is vastgelegd in het beleid/protocol van de school en gaat ten minste over als een leerling ziek wordt op school het bewaren en toedienen van medicijnen en het uitvoeren van medische handelingen (niet-BIG en BIG).	13	8%	23%	54%	15%	69%
De school heeft kennis aanwezig over de vaardigheden die nodig zijn om tot leren te komen, herkennen deze bij de leerling.	28	4%	18%	57%	21%	79%
De school heeft kennis aanwezig over de meest voorkomende leer- en ontwikkelingsproblemen en handicaps.	29	3%	24%	62%	10%	72%
De onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van leerlingen zijn leidend voor de inzet van ondersteuning.	29	3%	24%	45%	28%	72%
De school signaleert vroegtijdig welke leerlingen ondersteuning nodig hebben.	27	4%	15%	67%	15%	81%
De ondersteuning is gericht op het bieden van een veilige, stimulerende leer- en ontwikkelingsomgeving. Leraren realiseren een voorspelbare en overzichtelijke leeromgeving. Binnen de school is sprake van een veilig pedagogisch klimaat om leerlingen met onderwijs- of ontwikkelingsbehoeften op te vangen.	27	4%	19%	70%	7%	78%
Na schriftelijke aanmelding door ouders/verzorgers brengt de school de onderwijsbehoeften van de leerling in kaart en arrangeert de school passend aanbod conform wet- en regelgeving zorgplicht en ontwikkelingsperspectief.	28	4%	25%	61%	11%	71%
De school volgt, analyseert en evalueert systematisch, minstens 2 x per jaar, ontwikkeling van de leerlingen met behulp van een leerlingvolgsysteem. De informatie wordt gebruikt bij de invulling en bijstelling van het aanbod.	26	8%	12%	42%	38%	81%
Leerlingen worden actief betrokken bij en praten mee over hoe hun eigen ondersteuning eruit komt te zien, op een wijze passend bij de leeftijd, conform het hoorrecht.	26	12%	54%	31%	4%	35%
Ouders en jeugdigen zijn geïnformeerd over het ouder- en jeugdsteunpunt van het samenwerkingsverband, weten waarvoor ze hierbij terecht kunnen en hoe ze daarmee in contact kunnen treden.	21	14%	24%	29%	33%	62%
De school schakelt externe specialisten in of werkt samen met andere scholen/ketenpartners; indien nodig en onderwijs gerelateerd.	29	3%	3%	45%	48%	93%
Elke school draagt zorg voor het in kaart brengen van de onderwijsbehoeften van de leerling voor de overdracht bij doorstroom naar een andere school.	28	7%	11%	57%	25%	82%

Tabel 15.11 Antwoorden van samenwerkingsverbanden op de vraag: In welke mate voldoet de school waar u werkzaam bent aan de volgende criteria uit de Landelijke norm voor basisondersteuning? (B. Lees-/spellingproblemen en dyslexie)

	N	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	% Groten-deels-volledig
De school heeft beleid over het signaleren van lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen en dyslexie.	14	0%	14%	50%	36%	86%
De school heeft beleid over de aanpak van lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen en dyslexie.	14	0%	14%	50%	36%	86%
De school heeft kennis over het signaleren van lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen.	16	0%	25%	50%	25%	75%
De school heeft kennis over hoe leerlingen met lees- (technisch en begrip) en spellingproblemen ondersteund kunnen worden.	16	0%	31%	56%	13%	69%
PO = Leraren signaleren risicofactoren voor lees- en spellingproblemen en kennen het verschil tussen risicofactoren die ten grondslag liggen aan dyslexie en zwak leesbegrip., VO = De school signaleert risicofactoren voor lees- en spellingproblemen en kent het verschil tussen risicofactoren die ten grondslag liggen aan dyslexie en zwak leesbegrip.	13	0%	31%	54%	15%	69%
De school handelt planmatig door tijdig en adequaat op signalen te reageren door passende ondersteuning aansluitend bij de hiaten in de ontwikkeling van de leerling te bieden en dit te monitoren.	14	0%	43%	43%	14%	57%
De school monitort de inzet van ondersteuning (taakgerichte interventies) met passend toets- en observatiemateriaal.	12	8%	33%	50%	8%	58%
De school evalueert de inzet van aanpassingen door hier met de leerling en ouders over in gesprek te gaan.	15	7%	27%	53%	13%	67%
De school bouwt een leerlingdossier op in het kader van planmatig handelen. Dit leerlingdossier is bruikbaar voor de overdracht naar een andere groep of school en als onderbouwing voor diagnostiek en behandeling van dyslexie., Aanvullend voor po: "...en ten behoeve van de indicatie Ernstige Dyslexie (ED)."	14	0%	36%	43%	21%	64%
De school werkt aan de preventie van lees- en spellingproblemen door risicoleerlingen al in een vroeg stadium extra aanbod te bieden.	13	0%	31%	54%	15%	69%
De school biedt leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen (technisch lezen en leesbegrip), spelling en dyslexie extra instructie en oefentijd (ondersteuningsniveau 2): verlengde en verdiepte instructie en meer begeleide inoefening en oefentijd in afstemming op de leerlingprestaties.	13	0%	38%	46%	15%	62%
PO = De school biedt leerlingen met ondersteuningsbehoeften op het gebied van lezen (technisch lezen en leesbegrip), spelling en dyslexie specifieke intensieve leerlinggerichte interventie (ondersteuningsniveau 3): specifiek afgestemd op het niveau en/of hiaten in de ontwikkeling van de leerling en bij voorkeur individueel of in kleine groepjes., VO = De school biedt leerlingen leerlingen individueel of in kleine groepjes ondersteuning op het gebied van studiestrategieën en het verbeteren van de lees- (technisch en begrip) en spellingvaardigheid.	11	0%	27%	45%	27%	73%
De school verwijst ouders naar de juiste partijen voor een diagnose en behandeling bij een vermoeden van dyslexie.	14	0%	21%	50%	29%	79%

	N	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	% Groten-deels-volledig
De school biedt aangepast les- en toetsmateriaal aan aansluitend bij de onderwijsbehoeften van de leerling (bijv. vergroten van letters of contrast, aangepaste leer- en werkboeken).	14	7%	0%	86%	7%	93%
De school doet bij leerlingen die dat nodig hebben doeltreffende aanpassingen in het onderwijs-, toets en/of examenprogramma (bijv. langer de tijd bij een toets).	16	0%	13%	63%	25%	88%
De school ondersteunt leerlingen die dat nodig hebben bij het vinden en inzetten van passende hulpmiddelen (bijv. voorleessoftware of -hardware, spellingcontrole) zodat leerlingen deze succesvol thuis en op school kunnen inzetten.	15	7%	0%	80%	13%	93%
De school biedt leerlingen tijdens en na een dyslexiebehandeling (blijvende) ondersteuning gericht op het omgaan met de lees- en spellingproblemen.	12	0%	33%	50%	17%	67%

Tabel 15.12 Antwoorden van samenwerkingsverbanden op de vraag: In welke mate voldoet de school waar u werkzaam bent aan de volgende criteria uit de Landelijke norm voor basisondersteuning? (D. Taak-/werkgedrag)

	N	Niet	In enige mate	Groten-deels	Volledig	% Groten-deels-volledig
De school maakt gebruik van een programma/aanpak op het gebied van sociale veiligheid en het voorkomen en aanpakken van gedragsproblemen.	21	0%	43%	43%	14%	57%
De school heeft kennis over het herkennen van problemen in en het bevorderen van de executieve functies.	23	0%	57%	39%	4%	43%
De school heeft kennis over het herkennen van problemen in en het bevorderen van taak- en werkgedrag.	23	0%	43%	52%	4%	57%
Elk schoolbestuur faciliteert het schoolteam om expertise te vergroten op gebied van pedagogisch handelen.	18	0%	39%	39%	22%	61%
De school kan een beroep doen op een gedragsspecialist die leraren kan adviseren over extra ondersteuningsbehoeften op het gebied van gedrag, en "leren leren." Dit kan een personeelslid zijn met een extra cursus/specialisatie voor internaliserend- en externaliserend gedrag, een schoolmaatschappelijk werker, of orthopedagoog/psycholoog. De school heeft deze expertise in principe zelf in huis en/of weet deze in samenwerking met het schoolbestuur in huis te halen.	24	0%	17%	33%	50%	83%
De school hanteert heldere (gedrags)verwachtingen en voorbeeldgedrag van leraren en zet daarmee in op de preventie van gedragsproblemen.	22	5%	45%	45%	5%	50%
De school begeleidt leerlingen met een lichte ondersteuningsvragen op het gebied van taak-werkgedrag en executieve functies.	21	0%	43%	48%	10%	57%
De school biedt ondersteuning en begeleiding om het "leren leren" van leerlingen te bevorderen.	23	4%	48%	39%	9%	48%
De school werkt samen met de jeugdhulpverlening en jeugdgezondheidszorg over doorverwijzing naar relevant aanbod en trainingen (bv. weerbaarheid, faalangst, etc.).	23	0%	30%	39%	30%	70%
De school doet eenvoudige aanpassingen aan het lesaanbod en biedt hulpmiddelen aan leerlingen met ondersteuningsbehoeften in het taak-/werkgedrag en executieve functies.	23	4%	26%	52%	17%	70%
De school beschikt over hulpmiddelen, voorziening of ruimte voor leerlingen die een prikkelarme werkomgeving nodig hebben.	23	9%	65%	22%	4%	26%

